

Emil Dragvik Bakken

Nasjonale politiske forhold og tillit til den europeiske unions parlament (EP) i et flernivåstyrt Europa: samsvar eller forskjell?

En flernivåanalyse av tilliten til EU-parlamentet blant 26 av EUs medlemsland med data fra 2004 til 2014.

POL3901

Masteroppgave i statsvitenskap

Trondheim, vår 2016

Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Norges tekniske-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

Abstract

Trust in political institutions is one of the key elements that makes representative democracies work. Trust creates a connection between the citizens and the political institutions of the communities. There is no agreement in the literature on how domestic political conditions affect trust in the EU and its institutions. Does trust in domestic political conditions foster or hinder trust in the EU-parliament? Some scholars argue that there is a spill-over effect, where the citizens use domestic proxies to evaluating their trust to the EU. This argument says that it is a congruence between citizen's trust in the EP and their attitudes towards national conditions. In this study I address this as "the congruence model". On the other hand, some scholars argue that the citizen's trust in the EP is different from the domestic conditions. If the national conditions are bad, citizens will give their support to the EU, as a search for someone to help them better their national conditions. On the other hand, if the national conditions are good, citizens will not give their support to the EP because they do not want a higher level of governance to affect the well-functioning conditions. This, I will address "the differential model". To test these, I use both individual and contextual indicators in a multilevel model with data from the European Social Survey. The findings suggest that the congruence model operates at the individual level and the differential model operates at the country-year level.

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på mine 5 år som student i statsvitenskap. Det har vært en morsom og lærerik reise fra jeg startet bachelorgraden ved Universitetet i Tromsø, til mastergraden ved NTNU i Trondheim. Et godt studiemiljø både på og utenfor campus har bidratt til god motivasjon og en bratt læringskurve. Jeg vil rette en takk til min veileder, Arild Blekesaune, for gode tilbakemeldinger og veiledning underveis. Takk også til Tor Georg Jacobsen. Dere lærte meg nytteverdien av kvantitativ metode og statistikk, noe jeg har fått stor interesse for. Jeg er motivert til å fortsette med dette i en eller annen form. Takk til Mads Henrik Antonsen, lærerassistentkollega i metode og god venn, som korrekturleste oppgaven min. Takk også til Simen Rostad Sæther for gode samtaler. En spesiell takk rettes til Arne Singasaas, for god støtte, samt motiverende og oppmuntrende ord. Ditt vennskap er høyt verdsatt. Til slutt gjenstår det å takke venner og familie for all deres støtte og tålmodighet gjennom denne prosessen.

Emil Dragvik Bakken

Trondheim. 03. juni, 2016

Antall ord: 19 765

Innhold

1	Innledning	1
1.1	Oppgavens struktur	4
2	Politisk tillit og forholdet til EU-parlamentet	5
2.1	Hva politisk tillit er og hvordan det defineres i denne konteksten	5
2.2	Hvorfor politisk tillit er så viktig	8
3	Hvordan tilliten til EU-parlamentet kan forklares	9
3.1	Hvordan det kan forklares.....	9
3.2	Antagelser om holdningsdannelse til EU-parlamentet	10
3.3	Nasjonale politiske forhold og tillit til EU-parlamentet	12
3.3.1	Samsvarsmodellen	13
3.3.2	Forskjellsmodellen.....	15
3.3.3	Nasjonale politiske kontekstuelle indikatorer	16
3.4	Oppsummering av forventet kausalforhold og utledning av hypoteser	18
3.5	Andre forhold som påvirker tilliten til EU-parlamentet	21
4	Metode	23
4.1	Datamaterialet og analyseenheter	23
4.2	Modellspekifikasjoner: Flernivåanalyse med <i>Random Intercept</i>	24
4.3	Avhengig variabel: Tillit til EU-parlamentet.....	26
4.4	Inkluderte variabler på nivå 1	27
4.5	Inkluderte variabler på nivå 2	30
5	Resultater	35
5.1	Individuelle effekter.....	39
5.2	Kontekstuelle effekter.....	41
5.3	Vurdering av resultatene	47
6	Diskusjon	49
7	Avslutning og konklusjon	57
8	Litteraturliste	61
	Appendiks A	69
	Appendiks B	77
	Appendiks C	79

Figurer

Figur 1.1: Teoretisk tankemodell av forventet kausalsammenheng	2
Figur 2.1: Operasjonalisering av politisk tillit og tillit til EU-parlamentet	7
Figur 3.1: Tankemodell og forventet kausal sammenheng med både individuelle og kontekstuelle effekter.....	19
Figur 5.1: Plott av sammenhengen mellom gj.snitt APT og gj.snitt tillit til EP	43
Figur 5.2: Plott av sammenhengen mellom gj.snitt HDI og gj.snitt tillit til EP	44
Figur 5.3: Plott av sammenhengen mellom gj.snitt CPI og gj.snitt tillit til EP	45
Figur 6.1: Oppsummering av resultatene fra kapittel 5	49

Tabeller

Tabell 4.1: Deskriptiv statistikk for den avhengige variabelen, tillit til EP (netto utvalg)	27
Tabell 4.2: Deskriptiv statistikk for uavhengige variabler på nivå 1 (netto utvalg)	30
Tabell 4.3: Oversikt over EU-land inkludert, rangert etter netto mottakere og bidragsyttere .	32
Tabell 4.4: Deskriptiv statistikk for uavhengige variabler på nivå 2 (netto utvalg)	33
Tabell 5.1: Random Intercept modell med 3 nivå: individ, landår og land. AVHENGIG VARIABEL: TILLIT TIL EP	36

1 Innledning

Trust in political institutions is one of the key elements which make representative democracies work. Trust creates a connection between citizens and representative political institutions. Democratic governments which enjoy a large degree of trust also tend to have higher degrees of legitimacy and policy efficacy. In Europe's multi-level governance structure, it is imperative to understand the determinants of trust in the institutions of the European Union. With the increasing salience of the European Union, are domestic proxies still a key determinant of evaluating its institutions? (Arnold, Sapir, & Zapryanova, 2012:1)

De fleste forskerne innenfor fagfeltet *politisk tillit* er enige i at innbyggernes tiltro til det politiske systemet de lever i, er en av de viktigste byggeklossene for at representative demokratier skal fungere (Levi, 1998; Lipset, 1959; Listhaug & Ringdal, 2008; Norris, 1999b; Powell, 1982). Innbyggerne i medlemslandene til den europeiske union (EU), og Europa forøvrig, er ikke i dag lengre styrt av ett institusjonelt lag.¹ Den europeiske integrasjonsprosessen har ført til det vi i dag kjenner som en union med betydelig preg av overnasjonalitet og makt over dens medlemsland. EUs institusjoner er blitt en del av det politiske systemet som innbyggerne i Europa må forholde seg til, i tillegg til de nasjonale politiske institusjonene (Niedermayer & Sinnott, 1995; Thomassen, 2009). Som sitatet ovenfor indikerer, inngår befolkningen i et kompleks flernivåstyrt Europa. Innbyggerne har ikke bare har med politikk på lokalt og nasjonalt nivå å forholde seg til, men også politikk på et høyere styringsnivå, EU-nivå. Dette gjør at flere stiller spørsmålstegn om hvordan innbyggerne er i stand til å danne holdninger til et slikt objekt, som dessuten består av flere politiske institusjoner (Muñoz, Torcal, & Bonet, 2011).

Litteraturen om politisk tillit har til en viss grad oversett den flerdimensjonale strukturen som Europa består av. Som regel er det blitt fokusert på nasjonale anliggender som tillit til ulike nasjonale politiske institusjoner, ordensinstitusjoner og demokrati (se for eksempel Dalton (2004); Norris og et.al (1999); Pharr og Putnam (2000)). Disse stiller som regel spørsmålstegn om hvorvidt det observeres nedgang/oppgang i politisk tillit eller ikke. Muñoz et al. (2011:552) skriver: «The traditional state-centred model, which considers only attitudes towards national institutions, no longer represents the reality in which European citizens live.»

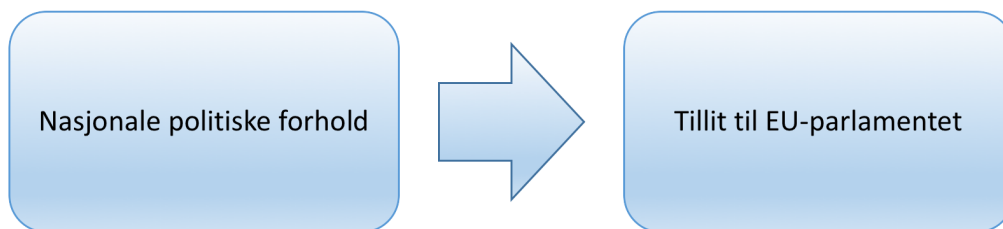
---

¹ Også ikke-EU-land blir påvirket av politikk på EU-nivå. For eksempel blir Norsk politikk påvirket gjennom handelsavtalen som gir tilgang til det indre markedet. Flere land vedtar også en rekke EU-direktiver for å etablere et godt rykte. I tillegg tres også EU fram som en organisasjon som bygger på grunnleggende sett av felles verdier bygget på demokratiske-, menneske- og sosiale rettigheter.

og etterlyser med dette flere studier om hvordan tilliten til EUs institusjoner blir påvirket i et flernivåstyrt Europa. Som vi husker fra det innledende sitatet stiller Arnold et al. (2012) spørsmål om hvorvidt nasjonale *proxies* er en nøkkelfaktor i forklaringen på individers tillit til EUs institusjoner. Jeg vil dermed med denne oppgaven undersøke dette forholdet nærmere, samt inkludere flere kontekstbaserte faktorer som mål på de faktiske nasjonale politiske forholdene og undersøke hvordan tilliten til en enkelt EU-institusjon blir påvirket: den mest demokratiske av dem alle, nemlig EU-parlamentet (heretter EP). Følgende problemstilling reises:

Hvordan påvirkes tilliten til EU-parlamentet av nasjonale politiske forhold i et flernivåstyrt Europa?

For å kunne besvare denne problemstillingen er det et mål å undersøke (i) hvordan *individenes* holdninger til nasjonale politiske forhold påvirker deres tillit til EP, og (ii) hvordan de faktiske nasjonale politiske forholdene i *landene* påvirker innbyggernes tillit til EP. Figur 1.1 illustrerer en teoretisk tankemodell av det forventede kausale forholdet.

Figur 1.1: Teoretisk tankemodell av forventet kausalsammenheng

Innenfor fagdebatten om hvordan individer danner holdninger til EU, dens institusjoner og den europeiske integrasjonsprosessen, er det uenighet om *hvordan* forholdet mellom individenes holdninger til EU blir påvirket av nasjonale politiske forhold. Det er spesielt to argumentasjoner på hvordan dette forholdet opptrer. Noen argumenterer for at individenes oppfattelse av og deres tilfredshet med, nasjonale forhold, overføres til holdninger overfor EU. Dette innebærer at positive holdninger til nasjonale forhold gjenspeiler seg i positive holdninger til EU, og motsatt at negative holdninger til nasjonale forhold gjenspeiler seg i negative holdninger til EU. (Anderson, 1998; Brewer, Gross, Aday, & Willnat, 2004; Brinegar & Jolly, 2005; Kritzinger, 2003; Kumlin, 2009). Dette forholdet vil i denne oppgaven betegnes som *samsvarsmodellen*. Den andre argumentasjonen hevder at holdningene mellom

disse nivåene er forskjellig, som innebærer at negative holdninger til nasjonale forhold vil kunne ende opp som positive holdninger til EU, og motsatt: at positive holdninger til nasjonale forhold gir negative holdninger til EU (Burgoon, 2009; Ilonszki, 2009; Kritzinger, 2003; Kumlin, 2009; Sánchez-Cuenca, 2000). Dette forholdet vil bli betegnet som *forskjellsmodellen*. Hvordan tilliten til EP er blant innbyggerne i EU, ut fra de faktiske forholdene vil således være et interessant spørsmål i forhold til disse modellene.

Muñoz et al. (2011) fant støtte for begge modellene, men at de opererte på hvert sitt nivå. Innbyggernes tillit til EP gjenspeilte deres tillit til nasjonalt parlament, samt var det en forskjell når det ble testet for den aggregerte tilliten. I tillegg benyttet de korrupsjonsindeksen (CPI), noe som styrket forskjellsmodellen. Jeg ønsker å inkludere flere kontekstbaserte faktorer for å undersøke effekten av de nasjonale politiske institusjonenes prestasjoner. I tillegg genererer jeg et bredere mål av politisk tillit heller enn tillit til en enkelt nasjonal institusjon for å teste de to teoretiske modellene.

Problemstillingen analyseres kvantitativt ved bruk av flernivåanalyse med tre nivåer: individ, landår, og land.² Dette er nødvendig da jeg både undersøker individuelle og kontekstuelle effekter hvor det er avhengighet mellom grupper i utvalget. Funnene viser at individers holdninger til nasjonale politiske forhold og de faktiske forholdene i landene er signifikant viktige påvirkningsfaktorer på tilliten til EP. Som mål på individenes holdninger til nasjonale politiske forhold (nivå 1) benytter jeg deres nasjonale politiske tillit, tilfredshet med nasjonale velferdsordninger og tilfredshet med nasjonalt demokrati. Resultatene gir støtte til samsvarsmodellen. Som mål på de faktiske nasjonale politiske forholdene (landår-nivå) benytter jeg kontekstbaserte faktorer som *Human Development Index* (HDI) for velferden i landet, korrupsjonsindeksen (CPI) for demokrati og styresmaktenes opptreden i landet og landenes gjennomsnittlige politiske tillit for holdning til politiske institusjoner. Resultatene gir støtte til forskjellsmodellen.

Mesteparten av variansen i tillit til EP er knyttet til individnivået og ikke mellom landene og årene. Dette gjør det viktig å kontrollere for effekter som påvirker grad av individuell tillit. For å unngå å gjøre feilaktige kalkulasjoner inkluderes det derfor mange relevante variabler på nivå 1 som tidligere forskning har bevist er betydningsfulle i studiet av politisk tillit og tillit til EU. Jeg har benyttet meg av data fra *European Social Survey* runde 2-7. For data knyttet til landår-nivået er andre relevante kilder benyttet.³

---

² Valg rundt denne avgjørelsen diskuteres nærmere i kapittel 4, om forskningsdesign og metode.

³ Mer informasjon om kildene til de kontekstuelle variablene kommer i kapittel 4.

1.1 Oppgavens struktur

Etter denne innledningen følger kapittel 2 hvor jeg introduserer begrepet politisk tillit, og viser hvilke dimensjoner av begrepet som vil bli benyttet i denne oppgaven. Her følger også en kort gjennomgang om viktigheten av politisk tillit. I kapittel 3 følger teori og tidligere forskning som spesifikt går på hvordan innbyggere danner holdninger til EP, og hvordan de to modellene (samsvarsmodellen og forskjellsmodellen) opererer i forhold til hverandre. Her vil jeg også presentere ulike kontekstbaserte effekter som er relativt like individnivåkarakteristikkene, for å se nærmere på hvordan disse kan forklare innbyggernes tillit til EP. Andre relevante forhold vil også nevnes her. Kapitlet gir grunnlag for oppgavens hypoteser. I kapittel 4 gir jeg en oversikt over datamaterialet som benyttes, samt går jeg gjennom flernivåanalyse som metode. I tillegg følger en operasjonalisering av variablene som blir benyttet. I kapittel 5 presenteres analyseresultatene. Kapittel 6 består av oppgavens overordnede diskusjon hvor jeg drøfter analysens nøkkelfunn i henhold til teori og tidligere forskning. Kapittel 6 er en avsluttende konklusjon, hvor jeg også foreslår veien videre for ny forskning.

2 Politisk tillit og forholdet til EU-parlamentet

Hensikten med dette kapitlet er å definere begrepet politisk tillit, samt vise hvor EP kan plasseres i et allerede veletablert forskningsfelt om politisk tillit. En slik konkretisering ses på som nødvendig da politisk tillit, som vi skal se, blir sett på som et flerdimensjonalt begrep. Deretter, i avsnitt 2.2, følger en liten diskusjon om viktigheten av politisk tillit i samfunnet.

2.1 Hva politisk tillit er og hvordan det defineres i denne konteksten

Politisk tillit er like vanskelig å definere som ordet er lett å bruke. Ifølge Norris (1999a) må politisk tillit sees på som et flerdimensjonalt fenomen. Argumentasjonen for dette er at flere studier ofte bruker ulike definisjoner for å forklare det samme fenomenet. Tillit kan deles inn i tre former: tykk, mellommenneskelig, og systemstøtten/institusjonell tillit (Levi, 1998; Newton, 2001). Den siste delen av fenomenet er mest essensielt, fordi den er knyttet til tillit til politiske institusjoner. Listhaug og Ringdal (2008:132) hevder at tillit til politiske institusjoner må ses som en del av et bredere konsept av politisk tillit og som bygger på klassifiseringen til Easton (1965).

I verket, *System Analysis of Political Life (1965)* ga Easton (1965) oss retningslinjer for hvordan støtte til det politiske systemet innenfor nasjonalstaten kunne forklares. Selv om vi her har å gjøre med en overnasjonal institusjon, gir retningslinjene oss et godt innblikk i hvordan de ulike politiske objektene er knyttet sammen, noe som har betydning i studiet av politisk tillit på flere nivå. Easton (1965:153-340) skiller hovedsakelig mellom tre nivåer av politiske objekter som innbyggerne utformer holdninger til i et politisk system. Hierarkisk rangerer han det fra det generelle til det mer spesifikke: det politiske fellesskap, regimet og politiske myndigheter.⁴ Uten å gå mer inn på Easton sin inndeling, har Norris (1999a) i ettertid videreutviklet tredelingen til å omfatte fem dimensjoner av politisk tillit. Dette begrunner hun med at tredelingen var mangelfull og at analyser viser at innbyggere har ulik oppfatning av dimensjonene. Derfor vil det også være en forskjell mellom de teoretiske dimensjonene av begrepet som har blitt brukt, og det empiriske som innbyggerne faktisk forholder seg til.

I likhet med Easton rangerer også hun dimensjonene fra det generelle (diffuse) til det mer spesifikke: det politiske fellesskap, regimets prinsipper, regimets ytelse og regimets

---

⁴Oversatt fra: *The Political Community, The Regime og The Authorities*

institusjoner, samt politiske aktører.⁵ Resultatet er at hun har delt opp Eastons *regime* inn i tre nye deler (regimets prinsipper, regimets institusjoner og politiske aktører). Den første dimensjonen, det politiske fellesskap, gjenspeiler en identifisering med samfunnet, en grunnleggende tilknytning til egen nasjon som overgår nåværende styresmakter. Den andre, regimets prinsipper, illustrerer tillit til viktige regimeprinsipper (demokratiet) som representerer verdien av det politiske systemet. Den tredje, regimets ytelse, er evaluering av regimets prestasjon, som er ensbetydende med hvordan det politiske systemet fungerer i praksis og kan knyttes til styresmaktenes opptreden og prestering. Den fjerde, regimets institusjoner, inkluderer holdninger til de politiske institusjonene som samfunnet består av, som for eksempel parlamentet og politiske parti, samt de politiske byråkratiske institusjonene. Den femte og siste dimensjonen, politiske aktører, består nærmere bestemt av holdninger til politikere eller politiske ledere. Ifølge Norris (1999a:12) er skillet mellom de to siste nivåene noe uklart.

På bakgrunn av denne klassifiseringen vil jeg benytte de to mest spesifikke nivåene: regimets institusjoner (tillit til politiske parti og tillit til landets parlament) og politiske aktører (tillit til politikere), som mål på politisk tillit, som også flere andre gjør (Dalton, 2004; Listhaug & Wiberg, 1995:11; Norris & et.al, 1999). Listhaug og Ringdal (2008:134) hevder at dette er mest meningsfullt når man skal undersøker politisk tillit i etablerte demokratier.

EU-parlamentet har ikke en direkte plass i Easton (1965) eller Norris (1999a) sitt rammeverk. Men ifølge Listhaug og Ringdal (2008:132) kan ikke politisk tillit begrenses til nasjonalstaten:

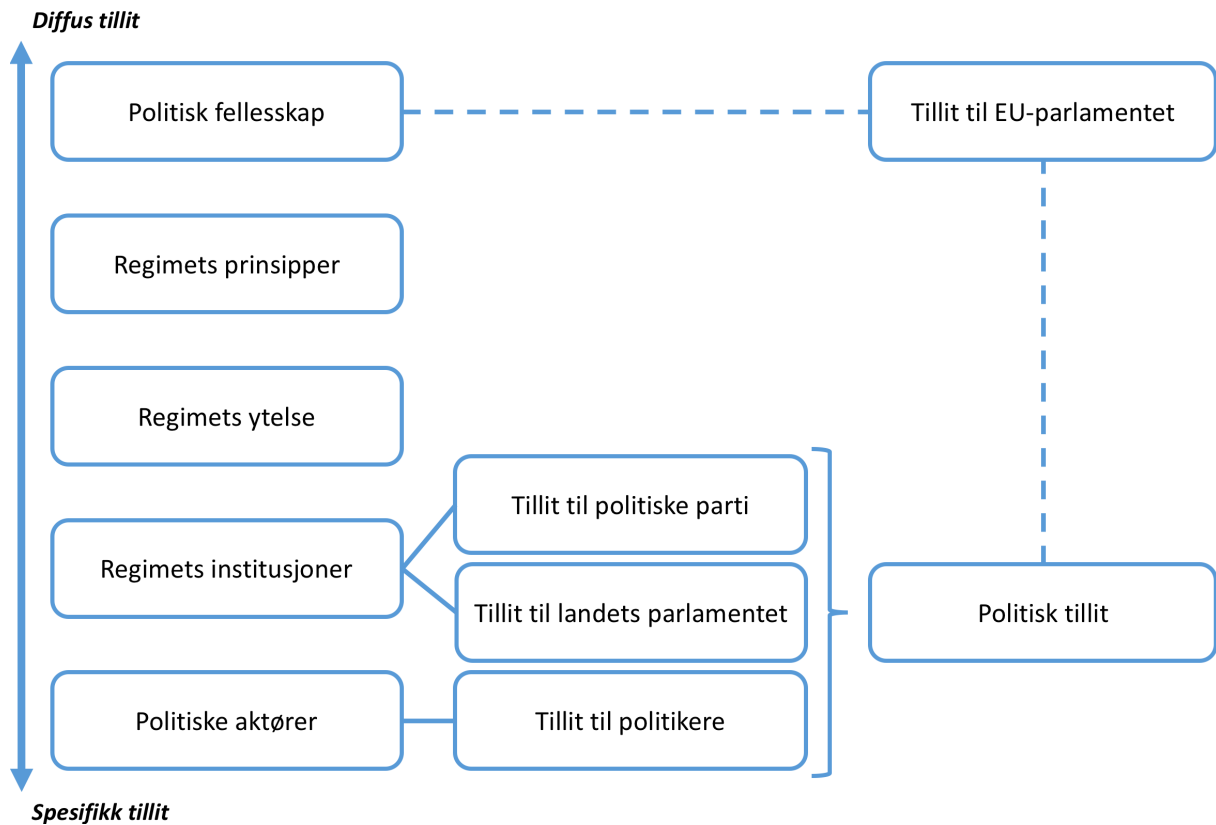
Political trust is not limited to the nation state but is increasingly relevant at supranational level. In Europe, trust in the European Union is crucial as the EU is in the process of increasing its political authority over the member states. The success of the Union will depend on how strongly the evolving institutions are able to connect with the identifications and interests of the publics in the member states.

Som sitatet ovenfor indikerer, bør altså den overnasjonale institusjonen, EP også inngå i begrepet om politisk tillit. EP er tross alt en politisk institusjon på lik linje med nasjonalstatens institusjoner, bare at den er på et overnasjonalt nivå. En kan dermed anse det politiske samfunnet som utvidet, i og med at EU i økende grad har innvirkning på politikk på nasjonalt nivå. En bør dermed kunne forvente at innbyggerne i de ulike EU-landene ikke bare identifiserer seg i det nasjonale politiske fellesskap, men også i et europeisk fellesskap med EU

---

⁵Oversatt fra: *Political Community, Regime Principles, Regime Performance, Regime Institutions og Political Actors*

i spissen (Muñoz et al., 2011:552). Dersom vi betrakter det politiske samfunnet som utvidet vil EPs naturlige plass falle under dimensjonen for det politiske fellesskap, men også i nær tilknytning til dimensjonen for regimets institusjoner. Denne konseptualiseringen er framstilt i figur 2.1, med bakgrunn i (Norris, 1999a)sitt rammeverk.

Figur 2.1: Operasjonalisering av politisk tillit og tillit til EU-parlamentet

Den avhengige variabelen i denne oppgaven er tillit til EP. Når dette er sakt, er det viktig å nevne at denne konseptualiseringen ikke representerer det forventede kausale forholdet, men snarere hvordan forholdet mellom politisk tillit og tillit til EP kan sees i lys av teorien. Det betyr at politisk tillit på nasjonalt nivå kan brukes til å forklare innbyggernes tillit til EP. Dog, som jeg vil komme tilbake til senere, i kapittel 3, er det forventet et kausalt forhold i lys av de to teoretiske modellene som presenteres.

2.2 Hvorfor politisk tillit er så viktig

Støtte til det politiske systemet har lenge vært sett på som en viktig egenskap for varige og vellykkede demokratier (Lipset, 1959; Powell, 1982). Easton la det frem som: «democracy thrives on popular support and withers in its absence». (Mishler & Rose, 1999). Positive offentlige holdninger til det politiske systemet har blitt antatt å være avgjørende for kvaliteten, stabiliteten, legitimiteten og effektiviteten for det demokratiske styresettet. Dette fordi tilliten til det politiske systemet antas å stimulere borgernes aktive offentlige engasjement i den politiske prosessen (Levi, 1998; Norris, 1999a; Pharr & Putnam, 2000). Levi (1998) argumenterer for at befolkningen sannsynligvis vil overholde normer og regler dersom de oppfatter styresmaktene som troverdige. For at styresmaktene skal produsere og oppnå politiske resultater, er det viktig at befolkningen har tiltro til dem. Reduksjon i tiltro kan ha negative følger for demokratiet og dens politiske institusjoner. Høy politisk tillit kan derimot signalisere at institusjonene fungerer tilstrekkelig og hjelper til for å holde demokratiet i live (Listhaug & Ringdal, 2008).

Men hvor kommer så EUs institusjoner inn i bildet? Som jeg har vært inne på, bør også EP bli sett på som en politisk institusjon, bare av overnasjonal karakter. Innbyggernes tillit til EU, dens institusjoner og arbeid (på lik linje som nasjonalstatens institusjoner) er nødvendig for at unionen skal fortsette å eksistere. Tiltro er en forutsetning for å øke unionens legitimitet og øker sannsynligheten for at innbyggerne og de nasjonale beslutningstakerne vil følge og implementere lover, regler og praksis for europeisk politikk (Arnold et al., 2012; Wessel, 2009).

Listhaug og Ringdal (2008:131) anser politisk tillit som et suksesskriterium for samfunnet. En mer generell argumentasjon hevder at fravær av tillit til politiske institusjoner, medfører en trussel mot dens legitimitet, og gjør det mer sannsynlig at individer begynner å undergrave disse institusjonenes autoritet, noe som kan føre til avskaffelse av styresettet (Wessel, 2009). Som John Lock sa det i boka *Two Treatises on Government*: «(...)The grounds for trusting rulers are to be found in the sanctions that punish breaches of trust.» (NSD, 2013 [Lock 1690]). Uten tilstrekkelig tillit kan innbyggere la være å overholde lover og regler, og det kan bli vanskelig å få nyutdannede studenter til å jobbe for staten (Nye, 1997). Det er derfor alvorlig hvis mange innbyggere utvikler mistillit til det politiske systemet.

3 Hvordan tilliten til EU-parlamentet kan forklares

Dette kapittelets hensikt er å presentere teorier og tidligere forskning for hvordan tilliten til EP kan forklares. I avsnitt 3.1 redegjøres det for hvordan tilliten kan forklares, hvor jeg kommer fram til to antagelser om holdningsdannelse. I avsnitt 3.2 presenterer jeg teorier om disse antagelsene. Deretter i avsnitt 3.3, presenterer jeg to modeller som tidligere forskning har identifisert for hvordan nasjonale politiske forhold påvirker innbyggernes tillit. På bakgrunn av modellene, teorien og tidligere forskning oppsummeres kausalforholdet, samt reises oppgavens hypoteser i avsnitt 3.4. I det siste avsnittet, avsnitt 3.5 går jeg kort gjennom andre relevante forhold.

3.1 Hvordan det kan forklares

Som nevnt innledningsvis inngår innbyggerne i Europa i dag i et kompleks flernivåstyrt system. Den europeiske integrasjonsprosessen har ført til det vi i dag kjenner som en overnasjonal organisasjon med betydelig makt over dens medlemsland.⁶ Innbyggerne i EU må dermed forholde seg til et styringsnivå på flere nivåer: EU på toppen av hierarkiet som regjerer over nasjonalstaten på enkelte politikkområder, og nasjonalstaten som regjerer over innbyggerne. Begrepet *et flernivåstyrt Europa* er noe som betegner denne situasjonen, hvor befolkningen må forholde seg til politikk på regionalt, nasjonalt og et europeisk nivå. Denne situasjonen gjør at jeg og mange andre forskere stiller spørsmålsteget ved hvordan innbyggere danner holdninger i et slikt system. I forskningen argumenteres det for at folk flest har liten kunnskap om europeisk og internasjonal politikk (Anderson, 1998; Franklin, Marsh, & McLaren, 1994; Janssen, 1991; Kritzinger, 2003). Likevel klarer de å svare på spørsmål om i hvilken grad de har tiltro til EP. Hvordan klarer de det?

For å svare på dette spørsmålet kan en gjøre to antagelser. For det første kan man anta at de utvikler tillit til EP på samme måte som de utvikler politisk tillit på nasjonalt nivå. Dersom vi følger denne antagelsen kan man benytte de forklaringene som er utviklet for å forklare tilliten til nasjonale politiske institusjoner. Det betyr at politisk tillit er et resultat av individuelle karakteristikk og erfaring på nasjonalt nivå. For det andre kan en ta utgangspunkt

---

⁶ Dette skiller EU fra andre overnasjonale organisasjoner, da for eksempel OECD, FN og NATO opererer på grunnlag av gjensidig avhengighet (enstemmighet), kan EU fatte bindende vedtak med kvalifisert flertall, som i praksis betyr at enkeltmedlemmer kan nedstemmes mot sin vilje (Keukeleire & Delreux, 2014:94-115). For mer informasjon om EUs beslutningsprosess, se for eksempel Hix og Høyland (2011): *The political system of the European Union*

i at innbyggerne generelt sett ikke har god nok kjennskap til politikk på et europeisk og internasjonalt nivå. Da kan man anta at innbyggerne faller tilbake på de mer utviklede orienteringene de har om nasjonale forhold, og benytter disse som preferanser (proxies) for å vurdere EU (Anderson, 1998). I likhet med Rohrschneider (2002), Brinegar og Jolly (2005), Kumlin (2009) og Muñoz et al. (2011) kan en forvente at innbyggerne benytter seg av erfaringer fra nasjonale forhold som snarvei når de blir bedt om å vurdere en institusjon de har lite kunnskaper om. Ettersom EP defineres som en politisk institusjon i det politiske fellesskapet som borgerne lever under, kan forklaringene som er utviklet til å forklare politisk tillit på nasjonalt nivå være et godt utgangspunkt når en undersøker tilliten til EUs institusjoner. Dette er blant annet gjort av Niedermayer og Sinnott (1995), Listhaug og Ringdal (2008) og Arnold et al. (2012).

3.2 Antagelser om holdningsdannelse til EU-parlamentet

Det er ikke en ukjent sak at befolkningens kunnskaper om politiske saker er begrenset. Dette kom fram allerede så tidlig som ved Converse (1964). Se for eksempel også Zaller (1992) og Delli Carpini og Keeter (1996). Når det kommer til befolkningens kunnskaper om nasjonal versus internasjonal politikk, skiller forskningen mellom disse. Det generelle funnet er dog at innbyggerne stort sett har mer kunnskap og forståelse for nasjonal politikk enn politikk på et høyere nivå (Anderson, 1998; Delli Carpini & Keeter, 1996; Franklin et al., 1994). Dette er en utfordring for studier av politisk tillit, ettersom innbyggerne vurderer sine holdninger til politiske objekt, uten å ha til strekkelig kunnskap og informasjon om disse. Zaller (1992) hevder derimot at innbyggere har lagret politisk informasjon som et reservoar av politiske *betraktninger*, noe som gir oss en modell for hvordan beslutningsfatting og antagelser skjer i forhold til den politiske diskursen. Disse betraktningene definerer han som:

(...)any reason that might induce an individual to decide a political issue one way or the other. Considerations, thus, are compound of cognition and affect - that is, a belief concerning an object and an evaluation of the belief. (Zaller, 1992:40)

Når dette er sagt, hevder Zaller at innbyggerne ikke benytter hele betraktningsreservoaret når de skal vurdere politiske objekter, men heller betraktninger som er tilgjengelig umiddelbart. Dette er betraktninger som dukker først opp i tankene, og disse, mener han, stammer fra politisk kommunikasjon, som gjerne kommer fram gjennom massemediene.

Popkin (1994:7) utviklet teorien *low information rationality*. Her argumenterer han mot at politisk atferd er irrasjonell. I dette legger han at innbyggerne benytter seg av holdninger

og verdier som allerede eksisterer, og at det er dette som til en viss grad avgjør de fornuftige politiske valgene innbyggerne tar. Dette mener han til tross for at innbyggerne i utgangspunktet har lite informasjon og kjennskap til de politiske sakene de skal gjøre seg opp meninger om. På denne måten benytter innbyggerne seg av såkalte *short cuts*, eller informasjonssnarveier om man vil, når de skal gjøre seg opp meninger om en sak. Også dette kommer gjerne fram i massemediene.

Politisk kunnskap kan dermed sees på som en basis for politisk holdningsdannelse. Det påvirker grad av kartlegging, prosessering og vurdering av informasjon (Popkin, 1994; Zaller, 1992) og kan forstås som «the range of factual information about politics that is stored in long-term memory.» (Delli Carpini & Keeter, 1996:10). På denne måten kan innbyggerne utvikle sine holdninger.

Til tross for at kunnskapsreservoaret betraktes som sentralt i utformingen av mer presise holdninger og atferd, kan man angivelig anta at innbyggerne, uavhengig av kunnskapsnivået, benytter de nasjonale forholdene som grobunn for å evaluere tilliten til EP (Anderson, 1998; Janssen, 1991). Innbyggere med høy grad av kunnskap vil kunne bearbeide flere betraktninger overfor EP, og sannsynligvis ha større evne til å gjøre seg opp meninger om EP, uavhengig av nasjonale forhold. Dog er det mulig å argumentere for at disse meningene skjer ut ifra betraktninger og erfaring fra de nasjonale forholdene. Rohrschneider (2002) viser for eksempel at innbyggernes evaluering av EUs demokratiske prestasjon, er basert på deres demokratiske verdier og holdninger til de hjemlige demokratiske forholdene. I tillegg vil de med mer informasjon og kunnskap, angivelig ha et bedre kunnskapslager om både nasjonale politiske forhold, men også EU, når de blir bedt om å gjøre seg opp meninger om EU (Karp, Banducci, & Bowler, 2003:275-276). Sett fra den andre siden vil innbyggere med lavere kunnskap og informasjon, sannsynligvis være mindre i stand til å bearbeide betraktninger. De vil dermed være mer avhengige av å støtte seg til deres holdninger til nasjonale forhold. På denne måten vil innbyggerne benytte disse betraktningene, eller snarveiene, når de skal gjøre seg opp meninger om EU (Janssen, 1991). Svarer for eksempel innbyggerne med umiddelbare betraktninger (Zaller, 1992:24-51), kan en anta at innbyggere med et lite informasjonslager, benytter seg av holdninger til nasjonale forhold, heller enn holdninger til EU, ettersom disse oftere presenteres i massemediene. Eller, som Anderson (1998:576) skriver:

Citizens compensate for the gap in knowledge (...) by constructing a reality about it that fits their understanding of political world. For most people, this means that they rely on what they know and think about domestic politics.

Dette kan ses i sammenheng med teori om politisk tillit, hvor positive opplevelser med spesifikke politiske anliggender, kan overføres til positive orienteringer mot andre politiske anliggender på et fjernere nivå (Easton, 1975:446).

En kan dermed anta at innbyggerne gjerne utnytter deres holdninger av hjemlige forhold som proxy når de vurderer deres tillit til EP. Dette kan en anta ettersom de verken er spesielt interesserte i eller tilstrekkelig informerte om politikk på et høyere styringsnivå. Dette i likhet med for eksempel Brewer og Steenbergen (2002) og Hooghe og Marks (2005). Innbyggernes vurdering av, og holdning til EP, kan dermed belegges til politikk på et nasjonalt nivå, og sørger for en slags snarvei, eller referansepunkt når de blir bedt om å svare på surveysspørsmål om internasjonal politikk (Anderson, 1998; Franklin et al., 1994; Kumlin, 2009; Muñoz et al., 2011; Rohrschneider, 2002; Sánchez-Cuenca, 2000).

3.3 Nasjonale politiske forhold og tillit til EU-parlamentet

Ifølge Miller (1974) sin studie *Political Issues and Trust in Government: 1964–1970*, er befolkningens manglende tillit til de regjerende kjerneinstitusjonene ofte et resultat av en periode med dårlig opptreden og dårlig prestasjon. Bouckaert og Van de Walle (2001) fremmer at ulike aktører og politikere knytter begrepet politisk tillit med styresmaktenes prestasjoner. Tillit til institusjonene oppstår dermed i forholdet mellom det innbyggerne forventer av institusjonene, og det institusjonene faktisk presterer (Miller & Listhaug, 1999:216). Det innebærer at desto bedre de politiske forholdene i landet er, og desto mer tilfreds innbyggerne er med disse forholdene, desto høyere grad av tillit vil de utvikle (Miller, 1974).

For å være i stand til å svare på oppgavens problemstilling vil jeg både undersøke individuelle effekter, men også kontekstuelle effekter. De individuelle effektene er innbyggernes holdninger til de nasjonale politiske forholdene. I denne oppgaven fokuseres det på den politiske tilliten innbyggerne har i sitt hjemland, deres tilfredshet med velferdsordningene i landet og deres tilfredshet med demokrati (styresmaktene). Blant de kontekstuelle effektene har jeg valgt meg ut indikatorer som likner på de individuelle: den faktiske velferden i landet målt med HDI, den faktiske demokratiske situasjonen i landet målt i korrupsjon (CPI), og den faktiske politiske tilliten i landet målt med gjennomsnittlig (aggregert) politisk tillit.

Tidligere forskning har identifisert assosiasjoner og kryssnasjonale forskjeller mellom innbyggernes holdninger til nasjonale forhold, de faktiske forholdene og deres tillit til EU (Wessel, 2009). Det eksisterer også bevis for innbyggernes manglende kunnskap om den

europiske union (Janssen, 1991). Blekesaune, Elvestad, og Aalberg (2012) finner en økning i det de kaller for *news-disconnected citizens*. De fremhever at innbyggerne i Europa i større grad er mindre informert om nyheter og politikk, noe de mener kan være en utfordring for både samfunnet og demokratiet. Dette støtter tanken om at nasjonale politiske forhold er en forklaring på variasjon i tillit til EP (Kumlin, 2009; Muñoz et al., 2011). Det er derimot mindre enighet i forskningen om hvordan forholdet mellom de to nivåene er. Noen argumenterer for en positiv sammenheng, mens andre argumenterer for en negativ sammenheng. Som et resultat er det utviklet to konkurrerende syn på hvordan dette forholdet er. Den første argumentasjonen betegner jeg som samsvarsmodellen og den andre som forskjellsmodellen.

3.3.1 Samsvarsmodellen

Samsvarsmodellen blir av Kritzinger (2003) kalt for *the equal assessments model* og av Muñoz et al. (2011) for *the congruence model*. Modellens mekanismer kan spores tilbake til Anderson (1998), som argumenterte for at innbyggerne i ulike land, i liten grad har kunnskap og informasjon om europeisk og internasjonal politikk. «If this is true, how do European citizens construct responses to questions about the EU?» (Anderson, 1998:574). Han argumenterer for at innbyggerne ikke er i stand til å utarbeide seg uavhengige vurderinger av utfallet fra institusjoner på et overnasjonalt nivå, og at de dermed benytter seg av holdningene på nasjonalt nivå som proxy for deres holdninger til europeisk integrasjon. I tillegg hevder han spesifikt at de som er tilfreds med demokratiet i landet og de demokratiske institusjonenes prestasjoner, vil gi sin støtte til EU (Anderson, 1998:576-577). Forskere har lenge registrert at institusjonell legitimitet er nært sammenvevd med demokratisk legitimitet, og at evaluering av politiske institusjoner må vurderes i sammenheng med evaluering av funksjonen av demokratiet (Klingemann, 1999; Norris, 1999b).

Diez Medrano (1995) kommer også med en argumentasjon som støtter denne antagelsen. Han hevder at dersom innbyggerne har mistillit, eller en følelse av fremmedgjørelse for nasjonal politikk, vil disse holdningene overføres til EU. Motsatt innebærer dette at innbyggere som er tilfreds med det politiske systemet, vil gi sin støtte til EU. Brewer et al. (2004:97) skriver: «(...)those who believe that their own government does not fulfill their normative expectations may reason that other nations are unlikely to do so either.», noe som støtter denne tankegangen. Rohrschneider (2002) og Karp et al. (2003) finner at det er en positiv sammenheng mellom det å være fornøyd med nasjonalt demokrati og det å støtte EU.

Muñoz et al. (2011) og Kritzinger (2003) henter deres antagelse om samsvarsmodellens eksistens, direkte fra Easton (1965) sitt rammeverk. Ifølge Easton er

systemstøtten en latent underliggende variabel, hvor holdninger til ulike politiske objekt er korrelert med hverandre. Det er dermed ikke en direkte kausal sammenheng mellom holdninger til nasjonale forhold og tillit til EU, men heller et uttrykk for en generell tillit til politiske institusjoner. Det argumenteres likevel i litteraturen om politiske signal, for at proxy-mekanismen har en kausal sammenheng knyttet til nasjonal politikk i form av en ledetråd som innbyggerne støtter seg til når de utvikler holdninger til EU (Anderson, 1998). Muñoz et al. (2011) beskriver det på følgende måte:

This is a causal relationship and, as such, runs in a specific direction: from national to European institutions. Although the direction of causality, in a cross-sectional framework, cannot be empirically established, the alternative direction (from European to national institutions) is much less plausible. There are at least two main reasons in support of this claim. The first is the so-called “knowledge gap”: citizens know much more about national politics than they know about the EU institutions, and it is therefore barely conceivable that they use the latter on which to base their attitudes towards the former. The second reason is even simpler: for the majority of citizens in most EU countries, national institutions precede accession to the EU. (Muñoz et al., 2011:571)

Sitatet ovenfor fremmer spesielt to argumenter. Det såkalte kunnskapsgapet handler om at befolkningen har mer kunnskap om nasjonal politikk enn europeisk, og at det derfor nærmest er umulig å tenke seg at innbyggerne vil benytte holdninger til EUs institusjoner for å danne holdninger til nasjonal institusjoner. For det andre vil nok de fleste innbyggerne, uavhengig av land, ha lettere for å ta til seg informasjon om nasjonale institusjoner enn EUs institusjoner.

Det finnes en rekke empiriske analyser som støtter samsvarsmodellens mekanismer. Kumlin (2009) studerer eksplisitt forholdet mellom individers tilfredshet med nasjonale offentlige tjenester og deres tillit til EP med bruk av ESS-data. Han finner at misnøye med disse tjenestene har en direkte negativ effekt på tilliten til EP. Listhaug og Ringdal (2008) finner liknende funn ved at tilfredshet med landets helsetilbud, utdanningstilbud og økonomi ha en direkte positiv effekt både på tilliten til nasjonale institusjoner, men også tilliten til EP. Samtidig finner dem også at de nordiske landene generelt sett har lavere tillit til EP enn de resterende europeiske landene, noe som kan forklares ved at de nordiske landene ofte er rike, og har velutviklede institusjoner og et godt velferdssystem. Muñoz et al. (2011) undersøker linken mellom innbyggernes tillit til nasjonalt parlament og tillit til EP og finner en samsvarende effekt. Dessuten finner også dem at tilfredshet med offentlige tjenester har en positiv effekt på tilliten til EP.

3.3.2 Forskjellsmodellen

Forskjellsmodellen blir av Kritzinger (2003) kalt for *the different assessments model* og av Muñoz et al. (2011) for *the compensation model*. I motsetning til samsvarsmodellen går denne teorien ut på at innbyggerne er mer tilbøyelige til å vurdere de nasjonale forholdene, noe som gjør at innbyggernes tillit til EU vil være forskjellig fra holdningene til nasjonale politiske forhold. Ifølge Sánchez-Cuenca (2000) vil negative oppfattelser av, og dårlige prestasjoner/ytelse av de nasjonale politiske institusjonene, bidra til at innbyggerne vil støtte europeisk integrasjon. Den underliggende mekanismen her er at innbyggerne ser på nasjonale institusjoner og EUs institusjoner som to separate fenomener, eller som alternativer til hverandre (Arnold et al., 2012). Dersom nasjonale myndigheter oppfattes som inkompetente eller ineffektive, kan dette generere en forventning blant befolkningen om at EUs politikk kan redusere noe av svakhetene ved deres nasjonale institusjoner. Dette gir en lavere kostnad og en høyere nytte av å støtte EU. På den andre siden vil de som er tilstrekkelig fornøyde med hjemlige forhold, av frykt for at EU skal påvirke forholdene i landet i en negativ retning, være mindre tilbøyelig til å gi sin støtte til EU. Dette fordi de vil regne dette som en lavere nytte og en høyere kostnad. Det kan dermed tolkes slik at tilliten til EP vil gå ned dersom de nasjonale politiske forholdene er gode, men tvert imot gå opp dersom de nasjonale forholdene er dårlige (Arnold et al., 2012; Muñoz et al., 2011; Sánchez-Cuenca, 2000).

Kritzinger (2003) finner også støtte for denne argumentasjonen. Skjønt, hun argumenterer for at det negative forholde ikke skyldes en instrumentell kalkulering av kost/nytte, som krever uavhengige evalueringer av begge nivåene, men at EU kan bli brukt som en symbolsk protest mot de nasjonale politiske forholdene. Dersom innbyggerne vurderer det dit hen at de er misfornøyde med den nasjonale politiske situasjonen, vil disse holdningene overføres til EU i form av positive holdninger, som en protest mot dårlige forhold i hjemlandet. Motsatt, vil gode holdninger overføres i form av negative holdninger. Disse hypotesene har blitt bekreftet gjennom en rekke studier både på individnivå og aggregert nivå. Se for eksempel Ilonszki (2009), Kritzinger (2003), Sánchez-Cuenca (2000) og Listhaug og Ringdal (2008).

Landenes politiske forhold og institusjonelle prestasjoner forventes dermed å påvirke innbyggernes tillit til EP i en negativ retning. Ifølge Muñoz et al. (2011) kan det forklares slik:

This negative relationship is to be expected, because the performance of national institutions sets a ‘trustworthiness standard’ that varies across countries, and is expressed by diverging average levels of institutional trust. This ‘trustworthiness standard’ acts as a country-specific reference point, taken into account by citizens when expressing their level of trust in European institutions. If the ‘national standard’ is high, average levels of trust in European institutions will be lower, because comparative assessments will favour national institutions. Conversely, a low national standard will boost trust in European institutions. (Muñoz et al., 2011:555)

Det kan dermed forventes en forskjell, ved at nasjonale institusjoners prestasjon setter en ”standard” som varierer mellom land, og former spesifikke referansepunkt som innbyggerne har i betrakningsreservoaret når de uttrykker sin tillit til EU. Dermed kan det forventes, dersom standarden i landet er høy, målt i for eksempel grad av HDI, CPI og gjennomsnittlig politisk tillit, at innbyggerne får lavere tillit til EP. Dersom standarden er dårlig, vil dette føre til et økt tillitsnivå. Med andre ord, innebærer dette, i denne sammenhengen, at forholdet går i motsatt retning av Putnam (2001) sin teori om *rainmaker effects*, hvor den gjennomsnittlige tilliten i samfunnet kan påvirke den enkeltes grad av tillit.

Det finnes en rekke empiriske analyser som støtter forskjellsmodellen sine mekanismer. Burgoon (2009) finner at støtte til velferdsordningene på nasjonalt nivå er negativt assosiert med tilliten til EU. Kumlin (2009) finner til forskjell fra Ringdal og Listhaug (fra samsvarsmodellen) at tilfredshet med økonomien har en negativ effekt på tilliten til EP.

Muñoz et al. (2011) hevder at både samsvarsmodellen og forskjellsmodellen begge er mulige, men at de opererer på hvert sitt nivå: samsvarsmodellen på individnivå og forskjellsmodellen på landnivå. Argumentasjonen for dette er at institusjonelle kontekstuelle forklaringer tar utgangspunkt i at rasjonelle innbyggere i større grad evaluerer de politiske objektene prestasjoner, og at institusjonene på denne måten enten høster tillit eller mistillit ut fra den grad de produserer tilfredsstillende utfall. Det er dermed fruktbart å gå kort gjennom de kontekstuelle indikatorene som benyttes i denne oppgaven, før jeg reiser hypotesene.

3.3.3 Nasjonale politiske kontekstuelle indikatorer

Det er mulig å anta at innbyggerne danner holdninger til det politiske systemet basert på hvordan de faktiske forholdene i landet er (konteksten). Som nevnt inkluderer jeg individuelle effekter av innbyggernes holdninger til nasjonale forhold, som deres politiske tillit (i landet), tilfredshet med velferdsordningene og tilfredshet med demokratiet (styresmaktene) i landet. Ved å inkludere kontekstbaserte indikatorer som er relativt like de individuelle indikatorene, er det mulig å undersøke hvordan innbyggernes tillit til EP blir påvirket i et mer realistisk

perspektiv. Som mål på de faktiske forholdene i landet benytter jeg HDI for velferden i landet, CPI for korrupsjonen (demokratiet) i landet, og den aggregerte politiske tilliten (APT) for den gjennomsnittlige politiske tilliten innbyggerne har i hjemlandet.

Et velfungerende politisk system, er av flere sett på som en forutsetning for at innbyggerne skal utvikle tillit til det. Både god velferd, lav korrupsjon og økonomisk vekst er viktige indikatorer som innbyggerne kan ta i betraktning når de skal vurdere deres tillit til det politiske systemet. Ifølge Van der Meer og Dekker (2011) er grad av korrupsjon en av de mest innflytelsesrike systemkarakteristikkene som kan påvirke innbyggernes politiske tillit. Vanligvis defineres korrupsjon som ”misbruk av offentlig makt for private fordeler” (Sánchez-Cuenca, 2000:157).⁷ Van der Meer og Dekker (2011) undersøkte forholdet mellom korrupsjon og innbyggernes tillit til nasjonale institusjoner og fant at dersom korrupsjonen i landet er høy, vil innbyggerne generere lavere tillit til institusjonene. Sánchez-Cuenca (2000) undersøkte forholdet knyttet til europeisk integrasjon og fant et motsatt forhold: dersom korrupsjonen i landet er høy, vil innbyggerne få en økt tillit til europeisk integrasjon, og motsatt vil lav korrupsjon bidra til mer tillit til europeisk integrasjon. Dette forholdet er også funnet i nyere tid, spesifikt knyttet til de ulike EU-institusjonene (Arnold et al., 2012; Muñoz et al., 2011).

Den generelle velferden argumenteres også å påvirke innbyggernes grad av politisk tillit, men også tillit til EU og dens institusjoner. Flere forskere har benyttet økonomiske faktorer for å undersøke dette forholdet nærmere. Bruttonasjonalproduktet per innbygger (BNP) er en ofte brukt indikator på velferd, hvor høy BNP gir høyere tillit (McAllister, 1999; Miller & Listhaug, 1999; Wessel, 2009). Listhaug og Ringdal (2008) benyttet derimot HDI isteden for BNP, hvor noe av grunnen var den sterke korrelasjonen mellom dem. Dessuten, som det vil bli nevnt i kapittel 4, er BNP en av tre indikatorer som blir benyttet i utregningen av HDI. Jeg har derfor utelatt BNP som et økonomisk mål på velferden. Med HDI forventer jeg å finne den samme sammenhengen som ved de økonomiske faktorene. Listhaug og Ringdal (2008) finner en positiv sammenheng mellom HDI og tillit til nasjonale politiske institusjoner, men en negativ sammenheng på tilliten til EP.

Som mål på den økonomiske situasjonen vil jeg heller benytte meg av et mål som sier noe om hvorvidt et land er netto mottakere eller netto bidragsytere til EU-fondet. Det kan forventes at innbyggere i land, som mottar midler fra EU vil ha mer tillit til EP enn for eksempel innbyggerne som bor i land som er bidragsytere (Anderson & Reichert, 1996; Díez Medrano,

---

⁷ Se også *Transparency International* (2016) sin definisjon: <http://www.transparency.org/what-is-corruption/>

2003; Hooghe & Marks, 2005). Slike overføringer måles etter Hooghe og Marks (2005) som en dummyvariabel. Dataene er hentet fra de årlige *EU budget financial reports*, friggitt av EU kommisjonen.⁸ Dersom resultatene er i tråd med forventningene, kan dette ses i sammenheng med kost/nytte-mekanismen.

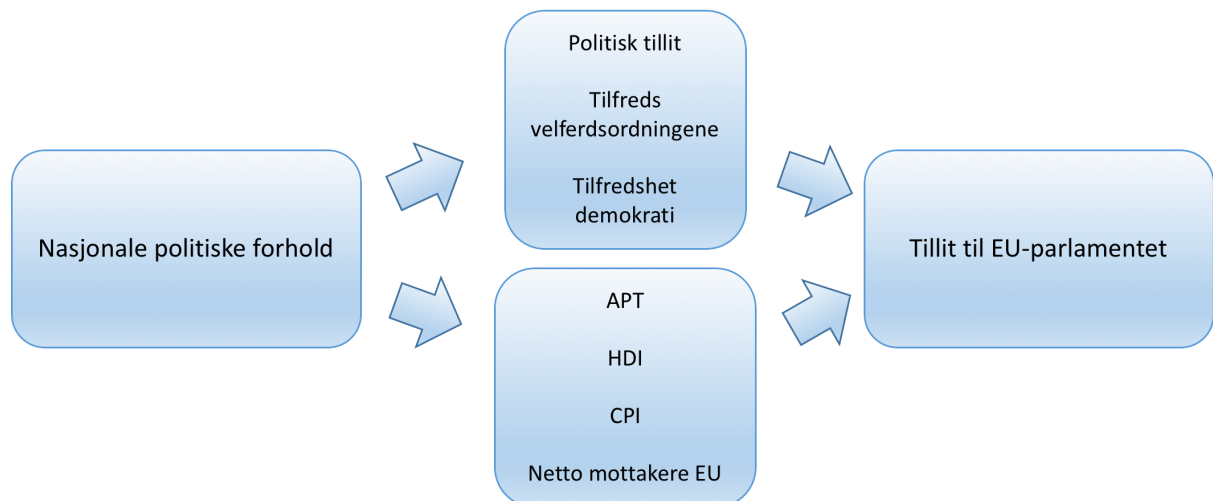
Ved å se på de faktiske forholdene, og ikke bare innbyggernes holdninger, kan vi få en bedre forståelse av hvordan nasjonale politiske forhold påvirker innbyggernes tillit til EP. Dersom innbyggerne har gode holdninger til nasjonale forhold, kan vi i henhold til samsvarsmodellen forvente at gode disse løper ut fra at de faktiske forholdene er gode, og at dette medfører høyere tillit til EP, og motsatt dersom forholdene er dårlige blir det generert lavere tillit til EP. På en annen side kan en i henhold til forskjellsmodellen forvente at dersom forholdene er gode, vil innbyggerne gi mindre tillit til EP, og hvis de er dårligere vil det bli avgitt mer tillit.

3.4 Oppsummering av forventet kausalforhold og utledning av hypoteser

På bakgrunn av teori og tidligere forskning er det grunn til å reise ulike hypoteser. Forskningen er uenige i hvordan forholdet opptrer: noen hevder det samsvarer mens andre hevder det er forskjellig. For å kunne teste dette utarbeides det derfor to konkurrerende hypoteser på hvert sitt nivå. Hypotesene stammer fra samsvarsmodellen og forskjellsmodellen hvor det på nivå 1 vil bli tatt hensyn til innbyggernes holdninger til nasjonale forhold, mens det på nivå 2 vil bli tatt hensyn til de faktiske forholdene (institusjonenes prestasjoner). Figur 3.1 på neste side oppsummerer den overordnede tankemodellen for denne sammenhengen. Figuren viser hvordan nasjonale politiske forhold deles inn i to: individuelle effekter og kontekstuelle effekter. Hvorvidt det er en positiv eller negativ effekt på innbyggernes tillit til EP gjenstår å se i analysen.

---

⁸ Mer informasjon om rapportene finnes på http://ec.europa.eu/budget/index_en.cfm

Figur 3.1: Tankemodell og forventet kausal sammenheng med både individuelle og kontekstuelle effekter

I henhold til samsvarsmodellen blir det argumentert for at innbyggernes tillit til EP er sammenfallende med deres holdninger til de nasjonale forholdene. Dersom holdningene er gode kan en forvente at dette smitter over på deres tillit til EP. Hypotesen knyttes til individnivå og formuleres slik:

H1: Det er en samsvarende sammenheng mellom individers holdninger til nasjonale politiske forhold og tilliten til EP. Desto høyere politisk tillit og mer tilfreds innbyggerne er med velferdsordningene og demokratiet i landet, desto høyere tillit til EP.

På samme måte, dersom vi følger samsvarsmodellens mekanismer, er det grunn til å forvente at innbyggere med positive holdninger til nasjonale politiske forhold, danner slike holdninger fordi de nasjonale institusjonene presterer godt, og at dette overføres i form av høyere tillit til EP. Hypotesen knyttes til landår-nivå og formuleres slik:

H2: Det er en samsvarende sammenheng mellom de nasjonale politiske forholdene og tilliten til EP. Desto bedre prestasjoner målt med APT, HDI og CPI, desto høyere tillit vil innbyggerne ha til EP.

På den andre siden, ved forskjellsmodellen, er det forventet motstridende resultater av innbyggernes holdninger til EP basert på nasjonale politiske forhold. Dersom innbyggerne er bedre rustet til å vurdere forholdene, og ut fra dette for eksempel danner gode holdninger til nasjonale forhold, er det forventet at dette ikke overføres i form av positiv tillit til EP, men tvert imot i form av lavere tillit. Hypotesen knyttes til individnivå og formuleres slik:

H3: Det er en forskjellig sammenheng mellom individers holdninger til nasjonale politiske forhold og tilliten til EP. Desto høyere politisk tillit og mer tilfreds innbyggerne er med velferdsordningene og demokratiet i landet, desto lavere tillit til EP.

På samme måte, dersom vil følger forskjellsmodellens mekanismer, er det grunn til å forvente at dersom forholdene er gode: at institusjonene presterer godt og tilbyr gode nasjonale forhold, vil innbyggerne vurdere det slik at de ikke ønsker innblanding av EU. Dette vil dermed forme et lavere tillitsnivå. Som en del av denne tankegangen innebærer det at dersom forholdene er dårlige, vil innbyggerne snu seg mot EU og gi støtte til EP som et ønske om å bedre forholdene. Hypotesen knyttes til landår-nivå og formuleres slik:

H4: Det er en forskjellig sammenheng mellom de nasjonale politiske forholdene og tilliten til EP. Desto bedre prestasjoner, målt med APT, HDI og CPI, desto lavere tillit til EP.

Det reises også en hypotese knyttet til den økonomiske fordel/bakdelen det er av å være medlem av unionen. Det kan forventes at innbyggere som bor i land som mottar midler fra EU-fondet i større grad har grunn til å utvikle tillit til EP, enn innbyggere som bor i land som er bidragsytere. Hypotesen er knyttet til landår-nivå og formuleres slik:

H5: Individer fra land som er netto mottakere av midler fra EU-fondet har mer tillit til EP enn individer som er fra stater som er netto bidragsytere til fondet.

3.5 Andre forhold som påvirker tilliten til EU-parlamentet

Den kausale relasjonen mellom den avhengige og de uavhengige variablene er ikke forklart av regresjonsanalysen. En regresjonsanalyse illustrerer om det er en korrelasjon mellom X og Y , og ikke hvem av dem som påvirker hverandre. Derfor er det viktig å forklare relasjonen ved bruk av kausal teori. Jeg har inkludert en rekke individnivå-variabler som ifølge tidligere forskning og teori både er viktig når en undersøker politisk tillit og individers holdninger til EU, nemlig: alder (lineær og kvadrert), kjønn, utdanning, politisk interesse, om du stemte ved forrige valg, sosial tillit og hvor du identifiserer deg på den politiske venstre-høyreaksen.

Utdanning og politisk interesse er inkludert for å fange opp Inglehart (1970) sin teori om kognitiv mobilisering og er basert på ideen om at kognitive ferdigheter gjør at befolkningen forstår informasjon om europeisk integrasjon. Se for eksempel Dalton (2012). Janssen (1991) finner en positiv sammenheng mellom kognitiv mobilisering og holdninger til EU blant individer i Tyskland, Frankrike, Italia og Storbritannia. Empiriske analyser om forholdet mellom utdanning og politisk tillit viser stort sett en positiv sammenheng (Newton & Zmerli, 2011:186; Zmerli, Newton, & Montero, 2007). Analyser som eksplisitt tar for seg europeisk integrasjon og EUs institusjoner finner også her en positiv sammenheng med utdanning (Karp et al., 2003:288; Listhaug & Ringdal, 2008:146). Om politisk interesse finner tidligere forskning en positiv sammenheng både med nasjonale politiske institusjoner (Listhaug & Wiberg, 1995) men også EP (Muñoz et al., 2011:568). Jeg har også inkludert hvorvidt respondentene stemte ved forrige nasjonale valg, eller ikke. Det forventes at politisk engasjerte innbyggere har mer tillit til nasjonale institusjoner (Aardal, 2003), men også til EP (Listhaug & Ringdal, 2008).

Hvor respondentene identifiserer seg på den politiske venstre-høyreaksen har også i tidligere forskning vist seg å være en viktig kontrollvariabel når man undersøker tilliten EU og støtte til europeisk integrasjon. Forskningen finner noe ulike resultater, ved at venstresiden tenderer til å være mindre støttende (Gabel, 1998a), men også høyresiden tenderer til å ha mindre støtte til EU (Brinegar & Jolly, 2005). Anderson (1998) argumenterer for at holdninger til EU kutter over den tradisjonelle venstre-høyre dimensjonen og at man må se på forholdet mellom individer som støtter etablerte versus nyetablerte partier (eksempelvis ytterliggående-versus sentrumspartier). En kan dermed i likhet med Hix (2007) forvente at de som identifiserer seg moderat til venstre eller høyre, uttrykker mer tillit til EP enn ytterpunktene. For å kontrollere for dette har jeg inkludert et dummysett.

Sosial tillit er inkludert som en kontroll for effekten av sosial kapital (Zmerli et al., 2007). Newton og Zmerli (2011) finner at sosial tillit har en positiv effekt på politisk tillit. Deters, Gabriel, og Torcal (2007:83) finner at individer som har høyere generalisert sosial tillit, også har høyere tillit til dets nasjonale politiske institusjoner. I forhold til EP, argumenterer tidligere forskning for at personers tillit til andre mennesker også kan ha tillit til nasjonale og internasjonale aktører. Personer som har liten tillit til andre ser andre nasjoner og internasjonale aktører som fiendtlige og uærlige (Brewer & Steenbergen, 2002). Brewer et al. (2004) finner at sosial tillit har en positiv effekt på tillit til det de kaller internasjonal tillit. Det er dermed grunn til å forvente en positiv sammenheng av sosial tillit.

Kjønn og alder er ofte benyttete kontrollvariabler for å kontrollere for mulige skjevheter i kjønns og aldersfordelingen i dataene. Når det er sakt finner Listhaug og Ringdal (2008) en positiv sammenheng med både yngre og eldre personer. Denne sammenhengen er noe sterkere for tilliten til EP. De inkluderte også kjønn i samme studie og finner at kvinner er mer tillitsfulle overfor EP. Det er derfor grunn til å forvente at et kvadrert forhold til alder, samt at kvinner har mer tillit til EP enn menn.

4 Metode

Dette kapittelet presenteres på følgende måte. Først presenteres datamaterialet og utvalg av analyseenheter. Deretter redegjøres det for modellspesifikasjoner – flernivåanalyse med *random intercept*. I det neste følger en operasjonalisering av variablene hvor den avhengige presenteres først, og deretter de uavhengige variablene på nivå 1 og nivå 2. Til sist følger en kort diskusjon om studiets validitet og reliabilitet samt begrensninger for analysen.

4.1 Datamaterialet og analyseenheter

For å besvare forskningsspørsmålet, samt teste de hypoteser som er reist, estimerer jeg en flernivåanalyse med sammenslåtte data fra den Europeiske spørreundersøkelsen *European Social Survey* (ESS), som dekker 26 land.⁹ Jeg benytter data fra de seks siste rundene. Se tabell A1 i appendiks A for land og landår som er inkludert.¹⁰ ESS gir informasjon om individenes sosiale verdier, kulturelle normer og atferdsmønstre innenfor ulike land, og gir samfunnsforskere et godt grunnlag for å sammenlikne mønstre i Europa over tid. Hvert land gir et representativt utvalg på omtrent 2000 respondenter, skjønt noen har færre/flere. De samme spørreskjemaene og den samme metodikken blir brukt i alle surveyrundene. ESS benytter profesjonelle intervjuere og et randomisert datautvalg (ESS-ERIC, i.d.). Etersom den samme metodikken og de samme survey spørsmålene er blitt benyttet i alle surveyrundene, har det vært mulig å justere/fjerne de mest problematiske spørsmålene. Dette er med på å styrke resultatenes reliabilitet.

Bruttoutvalg land var 36 etter sammenslåing. Da jeg undersøker tilliten til EP blant EUs medlemsland har jeg ekskludert de resterende landene fra analysen, noe som gir et netto utvalg på 26 land.¹¹ Bruttoutvalg respondenter var 228185, men etter nødvendige omkodinger er nettoutvalget, og basis for analysen, 175923 respondenter. Se også her tabell A1 i appendiks A for antall netto respondenter fordelt på land og surveyrunde. For å sikre et representativt utvalg er det nødvendig at surveyene har en høy svarprosent i alle land og samfunnsgrupper. Fordi jeg kun har med EU-land som var medlem av EU den gitte surveyrunden har jeg dermed også et ulikt utvalg fra runde til runde, noe som gjør det desto viktigere å korrigere for

---

⁹ Grunnet oppgavens omfang har jeg kun valgt å fokusere på EUs medlemsland. Dessuten er det sannsynlig at innbyggerne fra disse landene er bedre rustet til å vurdere EP.

¹⁰ Data fra 2002 er utelatt fra analysen fordi sentrale variabler ikke er inkludert i denne runden.

¹¹ Malta har ikke deltatt på noen av surveyrundene og det er ikke frigit data fra ESS for Kroatia som ble medlem av EU i 2013 pr. dags dato.

skjevheter. ESS tilbyr en genuin vektvariabel (*Design weights*) som kan brukes til dette.¹² Formålet med design-vekting er å sikre et representativt utvalg ut fra det faktum at det i noen land ikke er lik sannsynlighet for respondentene å være en del av utvalget. Dermed får man resultater som ikke er berørt av eventuelle utvalgsskjevheter. Design-vekting er beregnet som den inverse sannsynligheten for å være inkludert i utvalget og deretter skalert slik at summen tilsvarer nettoutvalgets størrelse. Dette gjør datasettet mer representativt og gir et mer riktig og nyansert bilde av virkeligheten (ESS ERIC. 2014).¹³ Med andre ord er design-vekting med på å styrke resultatenes reliabilitet. Se tabell A2 i appendiks A for en detaljert oversikt over vektfordelingen.

De individuelle dataene er anonymisert og gjort tilgjengelige av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). De kontekstuelle indikatorene er hentet fra *United Nations Development Program* (UNDP), *Transparency International* (TI) og *European Commission Budget* (ECB). De nevnte kildene anses som pålitelige og jeg antar at målingene gjort med denne dataen er av god kvalitet, som derfor kan generaliseres på tvers av land. Ingen av de nevnte aktørene er ansvarlige for analysen eller de tolkninger som her blir trukket.

4.2 Modellspesifikasjoner: Flernivåanalyse med *Random Intercept*

For å studere (i) hvordan innbyggernes holdninger til nasjonale politiske forhold og (ii) hvordan de faktiske forholdene i landene påvirker innbyggernes tillit til EP, vil jeg utføre en flernivåanalyse. Da dette er observasjoner som vanskelig lar seg teste direkte, bør man i Moses og Knutsen (2012) ikke benytte den kvalitative metoden, men den kvantitative. Det er både statistiske og substansielle årsaker til valg av flernivåanalyse som metode. Blant de statistiske grunnene har vi årsaker som at ESS dataen er hierarkisk strukturert, hvor noen enheter i analysen er underlagt andre enheter. I mitt tilfelle blir de individuelle respondentene betraktet som undergrupper av de ulike land. Ettersom jeg også inkluderer indikatorer med observasjoner for over flere år, kan det tenkes at observasjonene gjort ett år, er mer likt et annet år i samme land, enn det er i et annet land. Det er derfor grunn til å estimere en trenivåmodell, som tar hensyn til denne klyngestrukturen (avhengigheten) (Snijders & Bosker, 2012:6-13). Dersom det hadde blitt benyttet OLS-regresjon¹⁴ til å analysere denne dataen, kunne vi stått i fare for å bryte forutsetningen om at det er statistisk uavhengighet mellom observasjonene. Dette vil kunne

---

¹² ESS anbefaler å alltid korrigere for skjevheter.

¹³ For mer informasjon om vekting fra ESS:

http://www.europeansocialsurvey.org/docs/methodology/ESS_weighting_data.pdf

¹⁴ *Ordinary Least Squares*

medføre til unøyaktig estimering av koeffisientene og en underestimert standardfeil, noe som kan føre til spuriøse signifikante resultater (Hox, 2010:5).¹⁵ Den substansielle årsaken, som kanskje er den viktigste, er at jeg undersøker effekten av nasjonale politiske forhold på ulike nivå. Dette gir meg muligheten til å undersøke hvordan relativt like og ulike indikatorer på to ulike nivå påvirker den avhengige variabelen. Metoden tillater meg altså å kombinere flere nivå i en modell ved å spesifisere de ulike nivåene.¹⁶ Det er dermed mulig å gjøre rede for variansen i den avhengige variabelen målt på det laveste nivået, ved å ta de høyere nivå i betraktning (Hox, 2010:31).

Gitt det overnevnte er det grunn til å estimere en trenivåmodell. Respondentene utgjør nivå 1, landår utgjør nivå 2 og land utgjør nivå 3, hvor individene blir betraktet som undergrupper av landårene, som blir betraktet som undergrupper av land. Ved bruk av en annen metode ville man ikke vært i stand til å måle disse effektene på en tilfredsstillende måte, siden slike variabler ikke kan tildeles det enkelte nivå. Ved å benytte *Random Intercept* modeller kan en forvente at effekten av forklaringsvariablene er den samme for de ulike enhetene, men at regresjonskonstanten (*intercept*) varierer mellom enhetene på nivå 2 og nivå 3. Modellen består dermed av en fast del (koeffisientene), og en tilfeldig del (varienskomponentene) (Snijders & Bosker, 2012:46). Denne typen flernivåanalyse passer bra, da jeg ikke har en substansiell god grunn til å for eksempel modellere *random slope* modeller. En slik modellering vil gjøre en allerede stor og kompleks modell enda mer kompleks. Ifølge Hox (2010) kan man benytte flernivåanalyse dersom man har flere enn 30 enheter på nivå 2. I denne analysen inkluderes det 117 landår og 26 land. Nivå 2, hvor de kontekstuelle nasjonale politiske indikatorene inkluderes, er av tilstrekkelig størrelse.

Når de ulike nivåene er identifisert bør man estimere intraklassekorrelasjon (ICC), noe som forteller hvor mye av den totale variansen i den avhengige variabelen som finnes på de ulike nivåene. Det er ingen klar regel på hvor høy ICC bør være, men ifølge Ringdal (2013) bør man ikke ignorere en kontekstuell varians (nivå 2 og nivå 3) på 5% eller mer. Estimeringen tar utgangspunkt i en såkalt nullmodell (modell 0).¹⁷ Ved å benytte varienskomponentene fra denne

---

¹⁵ Å konkludere på bakgrunn av spuriøsitet kaller Ringdal (2014) for type 1-feil

¹⁶ Spesifisering av ulike nivå krever at man lager variabler som identifiserer de ulike nivåene, og koder variablene som skal inn på nivåene tilsvarende identifiseringsvariablene (Steenbergen & Jones, 2002).

¹⁷ Modell 0 presenteres i kapittel 5.

modellen regnes ICC verdien ut.¹⁸ Blant mine analyseenheter får jeg en ICC verdi på 3.5% på nivå 2 (mellom landår) og 2.5% på nivå 3 (mellom land), som gir en kontekstuell varians på 6%. Det betyr at hele 94% av variansen er tildelt nivå 1, mellom individene. At prosentandelen er så høy på nivå 1 er veldig vanlig i kryssnasjonale undersøkelser (Hox, 2010; Steenbergen & Jones, 2002).

4.3 Avhengig variabel: Tillit til EU-parlamentet

I denne oppgaven har jeg valgt å undersøke tilliten til EP, heller enn tillit til EU som helhet.¹⁹ TILLIT TIL EP er en ordinal holdningsvariabel som måler individers tillit til EUs mest demokratiske institusjon, EP, på en skala fra 0-10. På grunn av denne variasjonsbredden tilfredsstillende den kravet til å benyttes som en kontinuerlig avhengig variabel. Respondentene ble bedt om å svare hvor stor tillit dem har til EP, blant flere politiske institusjoner.²⁰

Using this card, please tell me on a score of 0-10 how much you personally trust each of the institutions I read out. 0 means you do not trust an institution at all, and 10 means you have complete trust. Firstly...

...[Country]'s parliament
...the legal system
...the police
...politicians
...political parties
...the European Parliament
...the United Nations

På en skala fra 0 til 10 (0 = ingen tillit og 10 = full tillit) svarte altså respondentene på i hvor stor grad dem har tillit til EP. Bruttoutvalget er 228185 respondenter hvorav 22962 personer svarte *Don't know*, 291 svarte *Refusal* og 168 svarte *No answer*. I alt er det 23421 respondenter på den avhengige variabelen som dermed ekskluderes fra analysen. At så mange respondenter ikke har klart å svare på spørsmålet indikerer at det ikke har vært enkelt å vurdere en slik

---

¹⁸ ICC kan ifølge Hox (2010) regnes ut ved disse formlene: nivå 2 = $\frac{\sigma_{u_0}^2}{\sigma_{v_0}^2 + \sigma_{u_0}^2 + \sigma_e^2}$ og nivå 3 =

$\frac{\sigma_{v_0}^2}{\sigma_{v_0}^2 + \sigma_{u_0}^2 + \sigma_e^2}$ hvor variansen på nivå 1, nivå 2 og nivå 3 er σ_e^2 , $\sigma_{u_0}^2$ og $\sigma_{v_0}^2$. Den resterende variansen tilhører nivå 1.

¹⁹ Begrunnelsen for dette ble allerede nevnt innledningsvis i oppgaven: jeg ønsker å se spesifikt på én EU-institusjon. Dessuten blir det sett på som et mer reliabelt mål enn EU som helhet, fordi en kan anta at det finnes mange ulike grunner i innbyggernes holdning til hele EU, enn en så spesifikk institusjon som EP.

²⁰ Det samme spørsmålene ble bruk for den uavhengige variabelen POLITISK TILLIT

spesifikk overnasjonal institusjon.²¹ Etter at jeg sikret samme antall respondenter som har svart på alle spørsmålene, sitter jeg igjen med et netto utvalg på 175923 respondenter, som naturligvis også er basis for nullmodellen (modell 0) og de resterende modellene i analysen. Tabell 4.1 viser en oversikt over den deskriptive statistikken for avhengig variabel.

Tabell 4.1: Deskriptiv statistikk for den avhengige variabelen, tillit til EP (netto utvalg)

Variabel	N	Min.	Maks	Gj. snitt	Std. avvik
Tillit til EP	175923	0	10	4.43	2.42

Gjennomsnittlig tillit til EP for hele utvalget er 4.43 og standardavviket er 2.42. Gjennomsnittet viser at variabelen er ganske normalfordelt. Datasettet består av et så stort utvalg at normalfordelingsprinsippet i praksis ikke er et problem, da samplingsfordelingen ifølge normalgrenseteoremet, vil nærme seg normalfordelingen uansett fordeling på variabelen (Ringdal, 2009:235).

4.4 Inkluderte variabler på nivå 1

For å teste effekten av hvordan innbyggernes holdninger til nasjonale politiske forhold påvirker deres tillit til EP, inkluderes det tre viktige variabler: POLITISK TILLIT, TILFREDSHET VELFERDSORDNINGER og TILFREDSHET DEMOKRATI. Førstnevnte, POLITISK TILLIT, er en sammensatt skala bestående av de tre ordinale variablene: TILLIT TIL LANDETS PARLAMENT, TILLIT TIL POLITIKERE og TILLIT TIL POLITISKE PARTI. Spørsmålene som respondentene skulle svare på, var av samme art som for den avhengige variabelen og gjengis derfor ikke her. Skalaen går fra 0 til 10 (0 = ingen tillit, 10 = full tillit).²² Det er utført en faktoranalyse for å undersøke den underliggende strukturen og korrelasjonen mellom variablene. I denne oppgaven har jeg benyttet meg av eksplorerende faktoranalyse hvor jeg inkluderte alle de politiske institusjonene, ettersom jeg ikke hadde noen forutsetninger om antall faktorer (Ulleberg & Nordvik, 2003). Ved bruk av denne metoden antar man at de observerte variablene er lineære kombinasjoner av én eller flere underliggende faktorer, som

²¹ Det ble vurdert å sette kategorien *Don't know* til midten fordi det kan tenkes at de som ikke vet hvor de vil plassere seg på en skala fra 0-10, kan være usikre, altså en plass i midten. Jeg valgte likevel å helgardere meg, og fjernet disse fordi jeg ønsker å være på den sikre siden. Dessuten består netto utvalg på individnivå av et tilfredsstillende antall.

²² Etter sammenslåing er denne dividert på 3 for å få den opprinnelige skalaen, som i tillegg likner den avhengige variabelen, noe som gir en enklere fortolkning i analysen. Dette er henholdsvis også gjort med skalaen TILFREDSHET VELFERDSTILBUD og SOSIAL TILLIT.

best kan beskrives sammen. Metoden som er benyttet er en prinsipal komponentanalyse, se appendiks B. Den roterte komponentanalysen viser hvordan de tre overnevnte variablene som inkluderes i skalaen POLITISK TILLIT klynger seg sammen i én faktor, mens TILLIT TIL RETTSVESEN og TILLIT TIL POLITI klynger seg sammen i en annen faktor. En *Chronbach's Alpha* test på de tre variablene er også utført. Det er et mål på pålitelighet (reliabilitet), og er en funksjon av korrelasjonen mellom variablene som det er testet for. Et tilfredsstillende reliabelt mål er ifølge Ringdal (2014:358) hvis *Chronbach's Alpha* viser en verdi over 0.7. I dette tilfellet er det 0.9, som kan ses i appendiks B tabell B2. Grunnen til en så høy verdi kan sannsynligvis skyldes at spørsmålene har vært vanskelig å skille. Det sammensatte målet blir dermed betraktet som et godt og pålitelig mål på politisk tillit. Med denne variabelen vil jeg kunne få muligheten til å undersøke hvordan innbyggernes politiske tillit til nasjonale politiske institusjoner påvirker deres tillit til en overnasjonal institusjon, EP.

Variabelen TILFREDSHET VELFERDSTILBUD er også et sammensatt mål, men av variablene: TILFREDSHET UTDANNINGSTILBUD, TILFREDS HELSETILBUD og TILFREDS LANDETS ØKONOMI. Variablene antas å separat måle tilfredshet med tre ulike fenomener og jeg antar at respondentene derfor har klart å skille mellom spørsmålene, noe som kan gi systematiske reliabilitetsproblemer. Sammen indikerer dog disse indikatorene et mål på velferd, teoretisk sett (UNDP, 2015). De samme testene som ved den forrige skalaen er også gjort her hvor den roterte komponentanalysen viser at variablene klynger seg sammen i en faktor og *Chronbach's Alpha* viser en tilfredsstillende pålitelighet på 0.7, se tabell B3 og B4 i appendiks B. Denne noe lavere verdien kan til en viss grad bekrefte at respondentene har klart å skille mellom spørsmålene, men at det faktisk fortsatt er et godt og pålitelig mål på det jeg velger å kalle TILFREDSHET VELFERDSORDNINGER. Variabelen måles på en skala fra 0 til 10 (0 = ikke tilfreds, 10 = fullstendig tilfreds).²³ Med denne variabelen vil jeg kunne få muligheten til å undersøke hvordan innbyggernes holdninger til velferdsordningene i landet sitt påvirker deres grad av tillit til EP.

Variabelen TILFREDSHET DEMOKRATI måler respondentenes oppfattelse av demokratiet i landet deres på en skala fra 0-10 (0 = ikke tilfreds og 10 = fullstendig tilfreds). Med denne variabelen vil jeg kunne undersøke hvordan innbyggernes holdninger til demokrati i landet påvirker deres tillit til EP. Jeg antar at innbyggere som ikke er tilfreds med demokratiet, heller ikke er særlig tilfreds med styresmaktene. Dersom korrupsjon er et utbredt fenomen, er

---

²³ Etter skalering er variabelen delt på 3 for å få den opprinnelige skalaen fra 0-10 (istedenfor 0-30).

det sannsynlig at innbyggerne vil få dårligere holdninger til den demokratiske prosessen, ettersom styresmaktene tilsynelatende utnytter sine posisjoner.

Kontrollvariabler på nivå 1:

Tidligere forskning har benyttet flere ulike individnivå-karakteristikker når dem undersøker liknende problemstillinger. Jeg inkluderer mange variabler som tidligere er benyttet i studiet av politisk tillit og holdninger til EU og europeisk integrasjon.

Variabelen *SOSIAL TILLIT* er en sammensatt skala bestående av variablene: *PERSONER KAN STOLE PÅ*, *PERSONER UTNYTTER DEG* og *PERSONER ER HJELPSOMME*. Sosial tillit er som andre holdningsvariabler et latent fenomen. Det er derfor lurt å måle dette fenomenet med en skala heller enn å benytte ulike enkeltspørsmål (Reeskens & Hooghe, 2008). Disse tre spørsmålene blir ofte brukt som et mål på sosial tillit. Den roterte komponentanalysen viser at variablene klynger seg sammen i en faktor, og *Chronbach's alpha* test viser en tilfredsstillende verdi på 0.77. Også denne måles på en skala fra 0-10 (0 = ingen tillit, 10 = full tillit).²⁴

Variablene *POLITISK INTERESSE* og *STEMTE VED FORRIGE VALG* er inkludert for å fange politisk engasjerte innbyggere. Førstnevnte måles på en skala fra 1-4 (1 = ikke interessert, 4 = veldig interessert). Sistnevnte er en dummyvariabel som måler hvorvidt respondenten stemte ved forrige valg eller ikke (dummykodet: 0 = stemte ikke ved forrige valg, og 1 = stemte ved forrige valg). *IDEOLOGI (VENSTRE-HØYRE)* er inkludert for å kontrollere for hvor individer identifiserer seg på den politiske venstre-høyreaksen. Som nevnt er det i den tidligere forskningen argumentert for at ytterpunktene på denne skalaen har mest tillit til EP. I utgangspunktet blir variabelen målt på en skala fra 0-10 hvor 0 representerer ytterst venstre og 10 representerer ytterst høyre. Jeg har inkludert variabelen som et dummysett for å dokumentere evt. forskjeller mellom ytterpunktene, de moderate ytterpunktene, de i midten og individer som ikke vet hvor dem kan plassere seg på denne skalaen.²⁵ De i midten er satt som referanse.

Det er også inkludert et sett demografiske variabler hvor *KJØNN* er omkodet til en dummyvariabelen hvor menn har fått verdien 1 og kvinner verdien 0 (menn er altså referansekategori). Det er også kontrollert for *UTDANNING* og *ALDER*. Utdanningsvariabelen måler antall år med fullført utdanning og har verdiene 0-51 år. Variabelen har problematiske

---

²⁴ Variabelen er delt på 3 for å få den opprinnelige skalaen på 0-10 (istedenfor 0-30).

²⁵ Alternativt kunne jeg satt de som ikke vet (kategori 88) i midten som logisk verdi (kategori 5) dersom variabelen skulle blitt benyttet som kontinuerlig. De har likevel fått seg en egen kategori ettersom variabelen benyttetes som et dummysett.

høye verdier noe som kan skape problemer. Dog er antall respondenter mange nok til at respondenter med svært høye verdier sannsynligvis ikke vil påvirke resultatene. Aldersvariabelen strekker seg fra de yngste på 18 år til de eldste på 90 år (respondenter under 18 og over 90 er ekskludert). Alder er en kontinuerlig variabel og behandles derfor som dette. Ringdal (2009:171) mener at det er et stort informasjonstap dersom man deler variabelen inn i ulike alderskategorier. Jeg inkluderer i tillegg alder kvadrert, for å undersøke om det eksisterer kurvelineær sammenheng mellom alder og tillit til EP. Tabell 4.2 gir en oversikt over den deskriptive statistikken for variablene på nivå 1.

Tabell 4.2: Deskriptiv statistikk for uavhengige variabler på nivå 1 (netto utvalg)

Variabler	N	Min	Maks	Gj.snitt	Std.avvik	Verdi=1	Verdi=0
Politisk tillit	175923	0	10	3.76	2.22		
Tilfredshet	175923	0	10	5.02	1.93		
velferdsordninger							
Tilfredshet demokrati	175923	0	10	5.13	2.47		
Politisk interesse	175923	1	4	2.45	0.89		
Stemte ved forrige valg (Ja=1, nei=0)	175923	0	1			79.40	20.60
Ideologi (venstre-høyre)	175923	1	6	3.60	1.53		
0-2 Venstre	175923	0	1			10.29	87.71
3-4 Venstre	175923	0	1			18.76	81.24
5 i midten (ref. kategori)	175923	0	1			18.99	81.01
6-7 Høyre	175923	0	1			13.10	86.90
8-10 Høyre	175923	0	1			30.79	69.21
88 Vet ikke	175923	0	1			8.08	91.20
Sosial tillit	175923	0	10	5.17	1.93		
Kjønn (mann=1, kvinne=0)	175923	0	1			47.60	52.40
Utdanning	175923	0	56	12.77	3.97		
Alder	175923	18	90	48.08	17.29		
Alder kvadrert	175923	324	8100	2609.83	1744.82		

4.5 Inkluderte variabler på nivå 2

I likhet med nivå 1, inkluderes det også her tre viktige variabler som skal fange opp effekten av hvordan nasjonale politiske forhold påvirker innbyggernes tillit til EP: AGGREGERT POLITISK TILLIT (APT), HUMAN DEVELOPMENT INDEKS (HDI) og KORRUPSJONSINDEKS (CPI). I tillegg til disse tre inkluderes variabelen NETTO MOTTAKERE EU samt TIDSKONTROLL.

APT er en variabel som er konstruert med utgangspunkt i gjennomsnittsskårene for land basert på skalaen for POLITISK TILLIT (som allerede er beskrevet i avsnittet for variabler på nivå 1). Respondentene er tildelt gjennomsnittsskåren for politisk tillit i det landet

de kommer fra, det gitte året, som teknisk sett blir betegnet som aggregering.²⁶ Gjennomsnittlig AIT for hele utvalget er 3.76. Se tabell A4 i appendiks A for en oversikt over dette. Med denne variabelen får jeg muligheten til å undersøke hvordan den gjennomsnittlige politiske tilliten i ulike land, påvirker innbyggernes tillit til EP.

HDI inkluderes for å undersøke hvordan den faktiske velferden i landene påvirker innbyggernes tillit til EP. Indeksen er gjort tilgjengelig av *United Nations Development Program* (UNDP) siden 1990.²⁷ Indeksen er basert på tre grunnleggende dimensjoner for menneskelig utvikling: et langt å sunt liv, kunnskap, og en anstendig levestandard. For anstendig levestandard brukes bruttonasjonalproduktet (BNP) som en indikator (UNDP, 2015). Jeg mener det derfor er mindre hensiktsmessig å inkludere BNP som en egen variabel for å fange opp hvordan de nasjonale politiske forholdene i landet er, fordi HDI består av BNP. Respondentene er tildelt HDI-skårene for de ulike land for de ulike årene. Opprinnelig måles indeksen fra 0-1 men er multiplisert med 10 for å få en variasjonsbredde fra 0-10, som gjør tolkningsprosessen i analysen enklere. Lave verdier indikerer lav skår på HDI og høye verdier indikerer høy skår på HDI. Gjennomsnittlig HDI for hele utvalget er 8.97.²⁸ Se tabell A5 i appendiks A for en oversikt over HDI for hvert land, hvert år. Ved bruk av denne kontekstuelle variabelen får jeg muligheten til å undersøke hvordan de faktiske forholdene i de ulike land, påvirker innbyggernes grad av tillit til EP.

CPI er på lik linje med de to foregående variablene inkludert for å fange opp hvordan nasjonale politiske forhold påvirker tilliten til EP. CPI (*Corruption Perceptions Index*) er en årlig rangering av en rekke lands korrupsjonsnivå publiseres av *Transparency International* (TI). Kildene til indeksen baseres på eksperters meninger, samt en spørreundersøkelse innad i landene.²⁹ De definerer korrupsjon som misbruk av offentlig makt til private fordeler (TransparencyInternational, 2016). Dette legitimerer min bruk av variabelen som mål på styresmaktenes opptreden, som vil si om styresmaktene i landet misbruker sin makt eller ikke. Indeksen måles fra 0 (veldig korrupt) til 10 (ikke korrupt). Respondentene har blitt tildelt CPI-skårene for de ulike årene i deres land. Gjennomsnittlig CPI for hele utvalget er 6.78. Se tabell A6 i appendiks A for de ulike landenes CPI-skår for de ulike årene.

---

²⁶ Herav forkortelsen APT (aggregert politisk tillit), som videre i oppgaven blir brukt istedenfor ”gjennomsnittlig politisk tillit”.

²⁷ Tallene er hentet fra *Human Development Report 2006. 2008. 2010. 2012 og 2014*. Se: <http://hdr.undp.org/en>.

²⁸ For mer informasjon om gjennomsnittsskårene av HDI for hvert land, hvert år, se tabell A5 i appendiks A.

²⁹ For mer informasjon om deres arbeid, se <http://www.transparency.org>

Både variabelen HDI og CPI er gitt ett års lag. Dette er gjort på bakgrunn av en antagelse om at individers holdninger ovenfor endringer i samfunnet ikke oppstår umiddelbart etter endringene. Jeg forventer dermed at individenes oppfattelse av forholdene gjenspeiles i deres vurderinger etter ett år. Å lagge disse blir dermed sett på som en fordel.³⁰

Variabelen NETTO MOTTAKERE EU inkluderes for å kontrollere for land som mottar midler fra EU-fondet mot de som bidrar med midler til EU-fondet. Det forventes at den økonomiske fordel/ulempen av å være EU-medlem påvirker grad av innbyggernes tillit til EP. Dataene er basert på utgifter og inntekter til EU-fondet, og er gjort tilgjengelig av EU-kommisjonen.³¹ Kypros er det eneste landet som mellom surveyrundene har avviket fra å være mottaker av midler, henholdsvis i 2008 og 2012. Det er dermed generert en dummy med to kategorier, 0 for netto bidragsyttere og 1 for netto mottakere, hvor Kypros har fått kategori 1 for surveyrunden i 2008 og 2012.³² De andre landene har stått konstante fra runde til runde. Tabell 4.3 viser en oversikt over disse.

Tabell 4.3: Oversikt over EU-land inkludert, rangert etter netto mottakere og bidragsyttere

Netto mottakere (1)	Netto bidragsyttere (0)
Bulgaria, Kypros, Tsjekia, Estland, Spania, Hellas, Ungarn, Irland, Litauen, Latvia, Polen, Portugal, Romania, Slovenia, Slovakia	Østerrike, Belgia, Tyskland, Danmark, Finland, Frankrike, Storbritannia, Italia, Luxembourg, Nederland, Sverige

Merk: Kypros er satt til kategori 0 i 2008 og 2012 men er her plassert i kategori 1.

TIDSKONTROLL er en konstruert dummy med de ulike ESS-rundene som dummykategorier. På denne måten kontrollerer jeg for variasjonen i tid. Den er kodet slik at hver runde representerer en dummykategori, hvor 2014 er benyttet som referanse. Variabelestimatene blir ikke rapportert i analyseresultatene men vil bli diskutert kort. Argumentasjonen for dette er at det ikke er en del av formålet med denne oppgaven å dokumentere en slik variasjon. Det viktigste er derfor å inkludere en slik variabel for å nettopp forklare bort variasjonen i tid. Tabell 4.4 gir en oversikt over den deskriptive statistikken for variablene på nivå 2.

³⁰ Variabelen APT kan ikke lagges fordi denne er konstruert med eksisterende ESS-data.

³¹ For mer informasjon om EUs budsjett se: http://ec.europa.eu/budget/figures/interactive/index_en.cfm

³² Luxembourg avviket i 2014 (mottaker), men deltok ikke denne surveyrunden og er dermed plassert i kategori 0 (bidragsyter).

Tabell 4.4: Deskriptiv statistikk for uavhengige variabler på nivå 2 (netto utvalg)

Variabler	<i>N</i>	Min	Maks	Gj.snitt	Std.avvik	Verdi=1	Verdi=0
Aggregert politisk tillit	175923	1.57	6.00	3.76	1.02		
Human Development Index	175923	7.71	9.65	8.98	0.46		
Korrupsjonsindeks	175923	3.30	9.70	6.78	1.81		
Netto mottakere EU (0=bidragsyttere, 1=mottakere)	175923	0	1			50.21	49.79
2004	175923	0	1			16.07	83.93
2006	175923	0	1			14.03	85.97
2008	175923	0	1			18.78	81.22
2010	175923	0	1			19.06	80.94
2012	175923	0	1			19.59	80.41
2014	175923	0	1			12.10	87.90

5 Resultater

I dette kapittelet presenterer jeg analyseresultatene. Det er først og fremst forholdet mellom de tre viktigste variablene på nivå 1 og de tre(fire) viktigste variablene på nivå 2 som vil bli vektlagt i denne oppgaven. Resultatene fra den sekvensielle flernivåanalysen presenteres samlet i tabell 5.1, men gjøres rede for i to ulike avsnitt: de individuelle effektene i avsnitt 5.1 og de kontekstuelle effektene i avsnitt 5.2.

I analysen har jeg totalt 175923 individer, 117 landår og 26 land. Jeg benytter flernivåanalyseteknikken *random intercept*. I slike modeller kan en anta at effektene av variablene er de samme: regresjonslinjen har samme *slope*, men skjæringspunktet (intercept) er forskjellig mellom nivå 2 og, i denne sammenheng nivå 3 enhetene (Hox, 2010; Snijders & Bosker, 2012:54-55)

Analysen følger en nedenfra og opp struktur, hvor jeg først presenterer en enkel modell, for deretter å gjøre den mer kompleks ved å legge til forklaringsvariabler. Ifølge Hox (2010:56) er dette bedre enn en ovenfra og ned tilnærming, ettersom det kan føre til problemer med konvergens. Jeg starter med å en såkalt tom modell, *random intercept only*, som er en modell som kun består av den avhengige variabelen. Modellen er presentert sammen med de andre modellene i tabell 5.1, og kan formelt defineres som:

$$\gamma_{ijk} = \beta_0 + e_{ijk} + u_{0jk} + v_{0k}$$

hvor β_0 er konstanten, e representerer restleddet på nivå 1, u og v representerer restleddet på nivå 2 og nivå 3. Fotskriften i varierer mellom enhetene på nivå 1 (individer), j varierer mellom enhetene på nivå 2 (landår), og k varierer mellom enhetene på nivå 3 (land). Modell 0 er i tillegg nyttig for å regne ut andelen av varians i TILLIT TIL EP som er gitt de ulike analysenivåene (ICC, som allerede ble nevnt i kapittel 4). Konstanten i nullmodellen viser at den gjennomsnittlige tilliten til EP for hele utvalget er ca. 4.5, noe som kan betraktes som relativt lavt da vi vet at skalaen i tillit til EP går fra 0 til 10, men allikevel ganske normalfordelt.

Tabell 5.1: Random Intercept modell med 3 nivå: individ, landår og land. AVHENGIG VARIABEL: TILLIT TIL EP

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7	Modell 8
Regresjonskonstant	4.459*** (0.089)	1.194*** (0.158)	1.756*** 0.135	1.500*** (0.150)	2.223*** (0.370)	9.224*** (1.956)	3.220*** (0.377)	1.252** (0.425)	5.504*** (2.034)
Nivå 1									
Politisk tillit	0.686*** (0.013)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)
Tilfredshet velferdsordninger	0.080*** (0.009)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)
Tilfredshet demokrati	0.084*** (0.012)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)
Politisk interesse		0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)
Stemte ved forrige valg ^a		-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)
<i>Ideologi (venstre-høyre) ^b</i>									
0-2 Venstre	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)
3-4 Venstre	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)
6-7 Høyre	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)
8-10 Høyre	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)
88 Vet ikke	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)
Sosial tillit	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)
Kjønn ^c	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)
Utdanning	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)
Alder	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)
Alder kvadrert	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)

(tabellen fortsetter på neste side)

(fortsettelse fra forrige side)

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7	Modell 8
Nivå 2									
Aggregert politisk tillit (APT)					-0.206*** (0.083)				-0.136* (0.077)
Human Development Index (HDI)						-0.896*** (0.221)			-0.297 (0.250)
Korrupsjonsindeks (CPI)							-0.274*** (0.036)		-0.175*** (0.036)
Netto mottakere EU ^d								0.436 (0.354)	0.182 (0.164)
Tidskontroll ^e (ikke rapportert)				x	x	x	x	x	x
Random Part									
Var (e_{ijk})	5.518 (0.019)	3.477 (0.190)	3.416 (0.191)	3.416 (0.191)	3.416 (0.191)	3.416 (0.191)	3.416 (0.191)	3.416 (0.191)	3.416 (0.191)
Var (u_{0jk})	0.194 (0.029)	0.071 (0.018)	0.069 (0.017)	0.051 (0.012)	0.050 (0.014)	0.049 (0.014)	0.050 (0.056)	0.054 (0.015)	0.126 (0.014)
Var (v_{0k})	0.152 (0.056)	0.550 (0.124)	0.583 (0.132)	0.589 (0.113)	0.361 (0.118)	0.318 (0.083)	0.167 (0.015)	0.389 (0.167)	0.126 (0.050)
-2LL	800218.9	721631.6	718508.5	718480.5	718468.1	718463.7	718448.5	718477.0	718436.0
-2LL endring		78587.3***	3123.0***	28.0***	12.4***	16.8***	31.9***	3.5*	44.5***

Merk: **p<0.01. ***p<0.05. *p<0.05. Regresjonskoeffisienter med standardfeil i parentes. N nivå 1: 175.923, nivå 2: 117, nivå 3: 26. Lavest registrerte toleranseverdi (1/VIF) i modell 8 (unntatt alder og alder kvadrert) = CPI: 0.18. ^a Referansekategori: Nei, stemte ikke. ^b Referansekategori: 5 Sentrum. ^c Ref. kategori: Mann. ^d Referansekategori: Netto bidragsyttere EU. ^e x indikerer at tidskontroll er inkludert, men ikke rapportert. Modell 1 er testet mot modell 0, modell 2 mot modell 1 og modell 3 mot modell 2. Modell 4-8 er testet mot modell 3. Også -2LL for modell 8 er testet opp mot modell 4: 32.1***, modell 5: 27.7***, modell 6: 12.6*** og modell 7: 41.0***

Etter modell 0 ble det presentert modeller som kun inkluderte individuelle effekter (modell 1-2). Deretter ble det lag til kontekstuelle effekter (modell 3-8). Dette er gjort både for å unngå Hausers kontekstuelle feilslutning,³³ og for å kunne beregne hvor mye av variansen som kan forklares av individuelle effekter sammenliknet med variansen for de kontekstuelle effektene. De kontekstuelle variablene ble først inkludert enkeltvis, og til slutt samlet i modell 8. Dette gjøres ikke fordi jeg har for få enheter på nivå 2 men hovedsakelig for å unngå multikolaritetsproblemer (Hox, 2010). Se tabell A8 for korrelasjoner mellom variablene på nivå 2 og A9 for toleranseverdier basert på modell 8, i appendiks A. Den fulle modellen, modell 8, kan formelt defineres som:³⁴

$$Y_{ijk} = \beta_0 + \beta_1 X_{ijk} + \beta_2 X_{2ijk} + \beta_3 X_{3ijk} + \beta_4 X_{4ijk} + \beta_5 X_{5ijk} + \beta_6 X_{6ijk} + \beta_7 X_{7ijk} + \beta_8 X_{8ijk} + \beta_9 X_{9ijk} + \beta_{10} X_{10ijk} + \beta_{11} X_{11ijk} + \beta_{12} X_{12ijk} + \beta_{13} X_{13ijk} + \beta_{14} X_{14ijk} + \beta_{15} X_{15ijk} + \beta_{16} X_{16ijk} + \beta_{17} X_{17ijk} + \beta_{18} X_{18ijk} + \beta_{19} X_{19ijk} + \beta_{20} X_{20ijk} + \beta_{21} X_{21ijk} + \beta_{22} X_{22ijk} + \beta_{23} X_{23ijk} + \beta_{24} X_{24ijk} + \beta_{25} X_{25ijk} + e_{ijk} + u_{0jk} + v_{0k}$$

hvor $\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_n$ er stigningstallet for nivå 1 og nivå 2 variablene $X_{1ijk}, X_{2ijk}, X_{nijk}$. Da er Y_{ijk} verdien av den avhengige variabelen for individ i fra landår j i land k .

For å sammenlikne modellene er det vanlig se på endring i $-2 \log \text{likelihood}$ ($-2LL$). Da jeg har inkludert design-vekt for å justere for utvalgsskjevheter produseres det ikke $\log \text{likelihood}$ men $\log \text{pseudolikelihood}$. Dette har derimot ingen betydning da jeg fortsatt kan undersøke hvorvidt en modell er en signifikant forbedring av en annen modell ved å slå opp i kritiske verdier i kjikkvadratfordelingen basert på antall frihetsgrader. Modellenes forklare varians estimeres på hvert sitt nivå, men det er også mulig å estimere totalt forklart varians basert på begge nivåene. Estimeringen er basert på teknikken til Snijders og Bosker (1994) og Snijders og Bosker (2012).³⁵

³³ Hauser (1970) kritiserte kontekstuell analyse og brukte begrepet kontekstuell feilslutning for å beskrive fenomenet av at kontekstuelle effekter ofte mangler substans siden de var gjenstand for mangelfullt spesifiserte individnivå modeller.

³⁴ Merk: $\beta_{16} X_{16ijk} + \beta_{17} X_{17ijk} + \beta_{18} X_{18ijk} + \beta_{19} X_{19ijk} + \beta_{20} X_{20ijk}$ er dummykategoriene for tidskontroll.

³⁵ Nivå 1: $R_1^2 = \frac{\sigma_e^2(\text{null}) - \sigma_e^2(\text{nåværende})}{\sigma_e^2(\text{null})}$, nivå 2: $R_2^2 = \frac{\sigma_u^2(\text{null}) - \sigma_u^2(\text{nåværende})}{\sigma_u^2(\text{null})}$, nivå 3: $R_3^2 = \frac{\sigma_v^2(\text{null}) - \sigma_v^2(\text{nåværende})}{\sigma_v^2(\text{null})}$

og totalt: $R_t^2 = \frac{(\sigma_e^2(\text{null}) - \sigma_e^2(\text{nåværende})) + (\sigma_u^2(\text{null}) - \sigma_u^2(\text{nåværende})) + (\sigma_v^2(\text{null}) - \sigma_v^2(\text{nåværende}))}{\sigma_e^2(\text{null}) + \sigma_u^2(\text{null}) + \sigma_v^2(\text{null})}$

5.1 Individuelle effekter

POLITISK TILLIT, TILFREDSHET VELFERDSORDNINGENE og TILFREDSHET DEMOKRATI, som samlet sett blir sett på som de viktigste forklaringene på hvordan innbyggere danner holdninger til EP, er presentert samlet i modell 1 og sammen med de resterende variablene på dette nivået, i modell 2. Fra modell 3 til modell 8, hvor det inkluderes kontekstvariabler blir ikke variabelestimatene eller varianskomponentene på nivå 1 særlig påvirket av dette. I dette avsnittet fokuseres det dermed i hovedsak på modell 0, 1, 2, hvor modell 3-8 viser de samme variabelestimatene som modell 2 samt varianskomponent på nivå 1.

Restvariansen fra modell 0 til modell 1 synker betraktelig. Dette betyr at variablene forklarer mye av variansen blant innbyggernes tillit til EP på nivå 1 (til sammen 37%). De er alle tre positive og signifikante på 0.01 nivå. Dette gjelder alle modellene (1-8). Restvariansen synker kun minimalt fra modell 1 til modell 2, som tilsier at de tre variablene fra modell 1 forklarer mest. Modell 2 gir en forklart varians på 38% på nivå 1, som betyr at kontrollvariablene kun står for 1% av den forklarte variansen.

Av de tre viktigste er det POLITISK TILLIT som har den sterkeste påvirkningen med en koeffisient på 0.686. Det bør nevnes at denne påvirkningen sannsynligvis skyldes en viss korrelasjon med den avhengige variabelen (0.501). Som en sensitivitetanalyse,³⁶ har jeg testet modell 1 og modell 2 uten variabelen POLITISK TILLIT og finner at restvariansen øker noe til 4.760 i modell 1 og 4.571 i modell 2. De to andre variablene har en noe svakere effekt med henholdsvis koeffisienter på 0.80 for TILFREDSHET VELFERDSORDNINGENE og 0.084 for TILFREDSHET DEMOKRATI. De tre variablenes koeffisienter viser at styrkeforholdet opprettholdes.³⁷

Variabelestimatene på nivå 2 tillater meg å si at den gjennomsnittlige tilliten til EP øker med 0.671 skalaenheter når innbyggernes politiske tillit øker med én skalaenhet. Det samme prinsippet gjelder de to andre variablene, men her er effekten mye mindre, men er sterkere enn samtlige kontrollvariabler. Dette gir også en indikasjon på at det er de tre viktige variablene som har både størst forklaring og sterkest påvirkning på innbyggernes tillit til EP, i en positiv og samsvarende retning. Funnene gjort så langt, blant de individuelle effektene, gir støtte til oppgavens H1, om at det er en samsvarende sammenheng mellom innbyggernes

---

³⁶ Ikke oppgitt i appendiks.

³⁷ Som en robusthetstest har jeg kontrollert for disse tre variablenes styrkeforhold enkeltvis: signifikante positive sammenhenger med koeffisienter på 0.763 for POLITISK TILLIT, 0.520 for TILFREDSHET VELFERDSTILBUD og 0.421 for TILFREDSHET DEMOKRATI. I tillegg er de også testet hver for seg inkludert alle forklaringsvariabler og viser det samme mønsteret: 0.734, 0.444 og 0.360.

holdninger til nasjonale forhold og deres tillit til EP. Funnet leder derfor til at H3 ikke kan støttes, ved at det er en forskjellig sammenheng.

I det følgende gjengir jeg kontrollvariablenes resultater og påvirkning på tilliten til EP. Diss ble som nevnt lag til i modell 2 og variabelestimatene samt varianskomponenten på nivå 1 forblir uforandret fram til modell 8. STEMMEGIVER, sammen med tre av fem dummykategorier for IDEOLOGI, er de eneste variablene på dette nivået som ikke er signifikant innenfor 0.10 nivået. Førstnevnte er også en dummy, hvor de som ikke benyttet stemmeretten sin ved forrige nasjonale valg er satt som referansekategori. Resultatet betyr at det ikke kan tilskrives noen forskjell i tillit til EP mellom de som stemte og de som ikke stemte ved forrige nasjonale valg. For IDEOLOGI på den politiske venstre-høyreaksen er det kun to kategorier som er signifikante (3-4 venstre på 0.05 nivået og 88 vet ikke på 0.01 nivået). De som identifiserer seg i sentrum er satt som referanse. Det betyr at de som identifiserer seg moderat til venstre (3-4 venstre) har en positiv effekt på tilliten til EP sammenliknet med de i sentrum. De som ikke vet (88 vet ikke) har derimot en negativ effekt sammenliknet med sentrum. Antagelsen om at det er de som identifiserer seg moderat til en av sidene som har mest tillit til EP kan dermed til en viss grad støttes, ettersom ingen av de som identifiserer seg med ytterpunktene har en signifikant effekt sammenliknet med sentrum.

POLITISK INTERESSE, SOSIAL TILLIT og UTDANNING har positive signifikante effekter på tilliten til EP, hvor førstnevnte kun er signifikant på 0.05 nivået. Det betyr at desto mer politisk interesserte respondentene er, desto høyere tillit får dem til EP. Det samme gjelder naturligvis de to andre variablene også, mer sosial tillit medfører mer tillit til EP, og mer utdanning (svak effekt) medfører mer tillit til EP. Dette er i tråd med forventningene om at kognitive mobiliserte innbyggere og personer med høyere grad av sosial kapital har mer tillit til EP enn de som er mindre kognitivt mobiliserte og mindre grad av sosial kapital.

KJØNN og ALDER har negative signifikante effekter. Siden førstnevnte er en dummyvariabel med kvinner i referansekategorien, innebærer dette at menn har mindre tillit til EP enn kvinner, effekten er ganske sterk (-0.133). Tilliten til EP synker gradvis fram til personer blir rundt 71 år, og øker noe etterhvert (ALDER KVADRERT).³⁸ Funnene er i tråd med forventningene og kan ses grafisk i figur A1 i appendiks A.

Oppsummert er det de tre viktigste variablene på nivå 1 som forventet forklarer bort mesteparten av den uforklarte variansen på nivå 1 (se modell 0), og som vi husker forklarte

---

³⁸ Regnet ut med Thranes formel: $\frac{-b1}{(2 * b2)}$.

modell 1 37% av variansen mens modell 2 kun økte forklaringen med 1 %. (totalt 38% på nivå 1). Innbyggernes holdninger til nasjonale politiske forhold målt med POLITISK TILLIT, TILFREDSHET VELFERDSORDNINGER og TILFREDSHET DEMOKRATI, utgjør den største effekten på innbyggernes tillit til EP. Som vent, ettersom det verken legges til/fjernes eller endres på noen variabler på nivå 1, forblir disse resultatene konstante fra modell 2 til modell 8 (variabelestimatene og varianskomponenten for nivå 1). Dersom vi slår sammen varianskomponentene på nivå 1, 2 og 3 forklarer både modell 1 og 2 omtrent det samme, 30% av den totale variansen i innbyggernes tillit til EP. -2LL viser at modell 1 er en signifikant forbedring fra modell 0, samt er modell 2 en signifikant forbedring av modell 1. Dette innebærer at modelltilpasningene først ble bedre av å inkludere de tre viktigste variablene, og deretter når det også ble inkludert kontrollvariabler.

5.2 Kontekstuelle effekter

Kontekstuelle effekter er variabler som opererer på et høyere nivå enn individnivået. Disse er inkludert fra modell 3 til modell 8. Som nevnt blir ikke den forklarte variansen eller estimatene for variablene på nivå 1 endret av disse effektene.

Modell 3 inkluderer variabelen TIDSKONTROLL i tillegg til modell 2. Ettersom det ikke er en substansiell del av problemstillingen min å dokumentere variasjon over tid, blir det desto viktigere å inkludere en slik variabel når man analyserer samlede data fra flere år. Grunnen til dette er, som nevnt i metodekapittelet, at man ønsker å forklare bort varians som er tilskrevet forskjeller i tid, slik at man evt. ikke konkluderer med feil varians, noe som er mulig i en enkel tonivåmodell. Jeg vil dog oppsummere de viktigste funnene i tilknytning til tidskontroll da dette kan bli benyttet for å bekrefte modellenes robusthet. Variabelestimatene er ikke rapportert i tabell 5, men finnes i appendiks C, tabell C1.³⁹ Estimaten viser den samme trenden fra modell 3 til modell 8: positive signifikante effekter (på 0.01 nivået,) fra 2004 til 2008 og svakere effekt fra 2008 til 2012 sammenliknet med 2014 (unntaket er modell 7 hvor effekten i tilliten til EP minker fra 2004 til 2006, øker til 2008 og minker til 2012 sammenliknet med tilliten i 2014.⁴⁰ Som en robusthetstest er det utført sensitivitetsanalyser hvor jeg har lik samplingsfordeling for alle årene: trenden er den samme (se tabell C2 i appendiks C). Når alle variablene blir satt til gjennomsnittet i modell 3, blir den predikerte tilliten til EP for hele

---

³⁹ Modellene presentert i appendiks er de samme som er presentert i tabell 5, men inkluderer estimatene for TIDSKONTROLL.

⁴⁰ Unntaket er år 2012: modell 4 ikke signifikant, modell 5 ikke signifikant, modell 6*, modell 7* og modell 8 ikke signifikant sammenliknet med 2014.

utvalget 4.48 i 2004, 4.49 i 2006, 4.52 i 2008, 4.40 i 2010, 4.26 i 2012 og 4.14 i 2014. Resultatene som i det følgende redegjøres for i forhold de tre(fire) viktigste nivå 2 variablene, kan dermed ses på som robuste, kontrollert for TIDSKONTROLL.

Det gir lite mening å sammenlikne varianskomponentene på nivå 2 og 3 mellom modell 0, 1 og 2 da disse modellene tilfører mer restvarians på nivå 2 og 3 når det inkluderes variabler på nivå 1. Til tross for dette viser derimot -2LL at modell 3 likevel er en signifikant forbedring av modell 2. Modell 3 blir benyttet som basismodell for sammenlikning av varians for de kontekstuelle effektene (nivå 2 og nivå 3). Dekomponeringen av variansen er mer tydelig på nivå 3 enn nivå 2, som indikerer at variablene som inkluderes forklarer forskjeller mellom land.

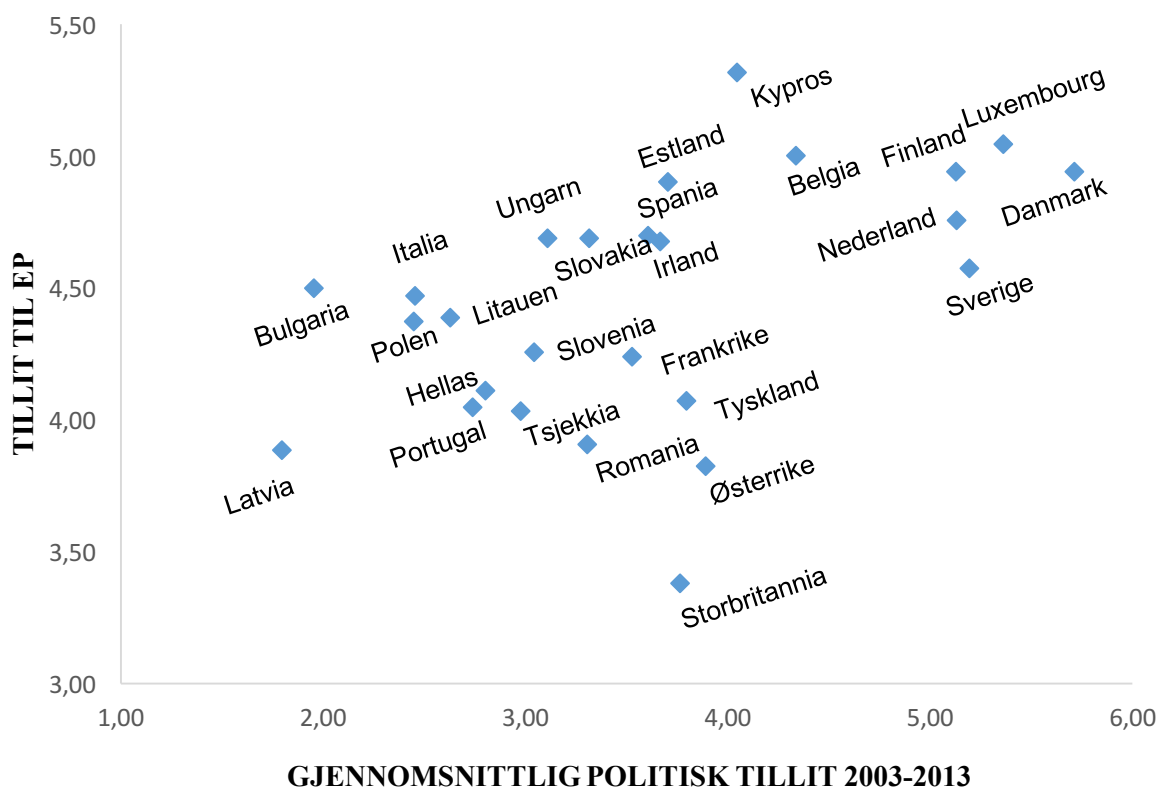
I modell 4-7 inkluderes de viktigste nivå 2 indikatorene først separat, og deretter samlet i modell 8. Modellene bygger på modell 3 som består av alle variabler på nivå 1 samt tidskontroll. Modell 4 viser at APT har en sterk negativ signifikant effekt på tilliten til EP. Gjennomsnittlig tillit til EP synker med 0.206 skalaenheter når APT øker med én skalaenhet, kontrollert for nivå 1 variabler. Dette indikerer at innbyggere som bor i land med gjennomsnittlig høy politisk tillit, har mindre tillit til EP. For eksempel blir den predikerte tilliten til en gjennomsnittlig innbygger i et land som Latvia, som har en gjennomsnittlig APT på 1.80 (på en 0-10 skala), 4.76 på samme skala.⁴¹ Til forskjell vil den predikerte tilliten til en innbygger med de samme individnivåkarakteristikkene i et land som Danmark (med 5.71 gjennomsnittlig APT) bli 3.95. Funnene gjort her er ikke i tråd med H2, men støtter H4, om at det er en forskjellig sammenheng. Figur 5.1 som viser et plot over sammenhengen mellom den gjennomsnittlige APT og TILLIT TIL EP for alle land når det ikke kontrolleres for andre variabler.⁴² Av figuren ser vi at det er land som både har høy tillit til EP og høy APT. Disse høytillitslandene er med på å svekke forskjellsmodellen til en viss grad. Men, som prediksjonene ovenfor beviser, har innbyggere i land med lav APT, høyere tillit til EP, mens innbyggere i et land med høy APT har lavere tillit til EP. Dette avslører svakheten ved å kun se på det aggregerte forholdet, som figuren nedenfor gjør.⁴³

---

⁴¹ Prediksjonene som er gjort for APT og i det følgende for HDI og CPI er basert på den deskriptive statistikken som er presentert i appendiks A tabell A3, A4, A5 og A6. Plottene som presenteres er også basert på denne statistikken.

⁴² Se også tabell A4 i appendiks A for en oversikt over APT for hvert land, hvert år.

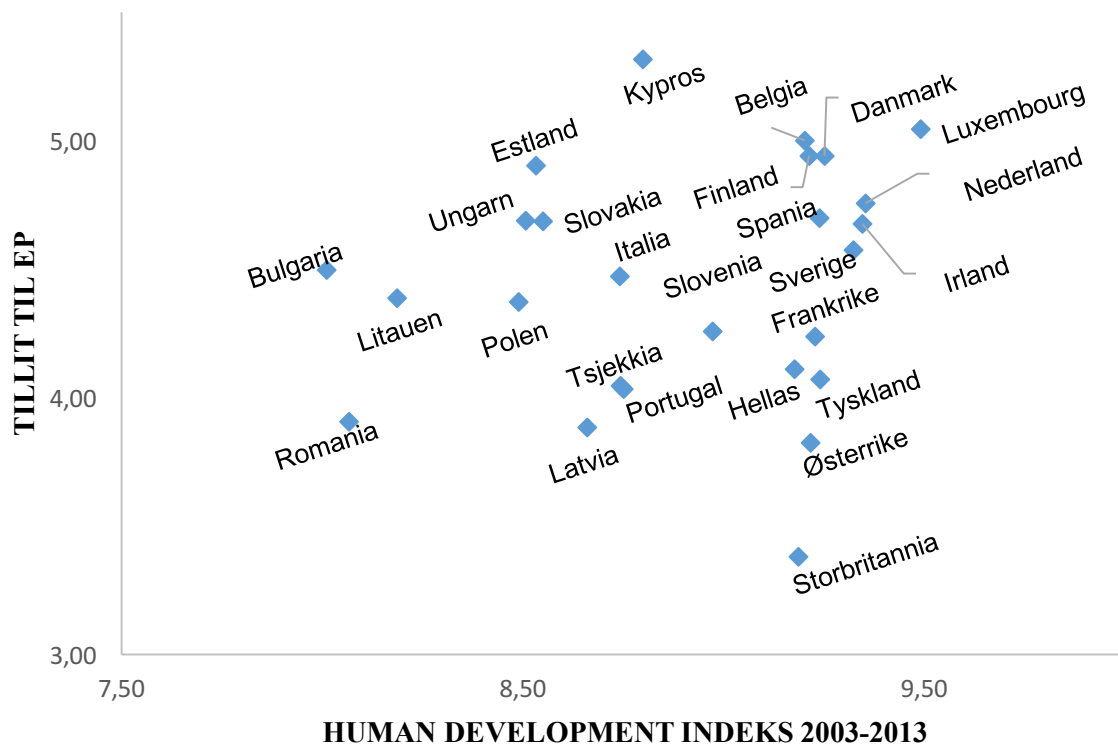
⁴³ Dette gjelder også for HDI og CPI

Figur 5.1: Plott av sammenhengen mellom gjennomsnittlige APT og gjennomsnittlig tillit til EP

Modell 5 viser at HDI har en veldig sterk negativ signifikant effekt på tilliten til EP. Gjennomsnittlig tillit til EP synker med 0.896 skalaenheter når grad av HDI blir vurdert én skalaenhet mer. Hvis vi benytter samme prinsippet som ovenfor, indikerer dette at innbyggere som bor i land med god velferd (høy HDI-skår), er mindre tillitsfulle ovenfor EP, kontrollert for individnivåkarakteristikker. En innbygger i Bulgaria, som er det landet med lavest gjennomsnittsskår for HDI, har en predikert tillit til EP på 5.18, når alle variabler, bortsett fra HDI, er satt til gjennomsnittet. En innbygger med samme de karakteristikkene i det landet med høyest HDI-skår, Danmark, vil ha en predikert tillit til EP på 3.45. Sett under ett styrker dette H4 om at forskjellsmodellen eksisterer på dette nivået, og svekker dermed H2 om samsvarsmodellen. Figur 5.2 viser et plot over sammenhengen mellom landenes gjennomsnittlige HDI-skår og gjennomsnittlige tillit til EP. Samme mønster går igjen som ved APT.⁴⁴

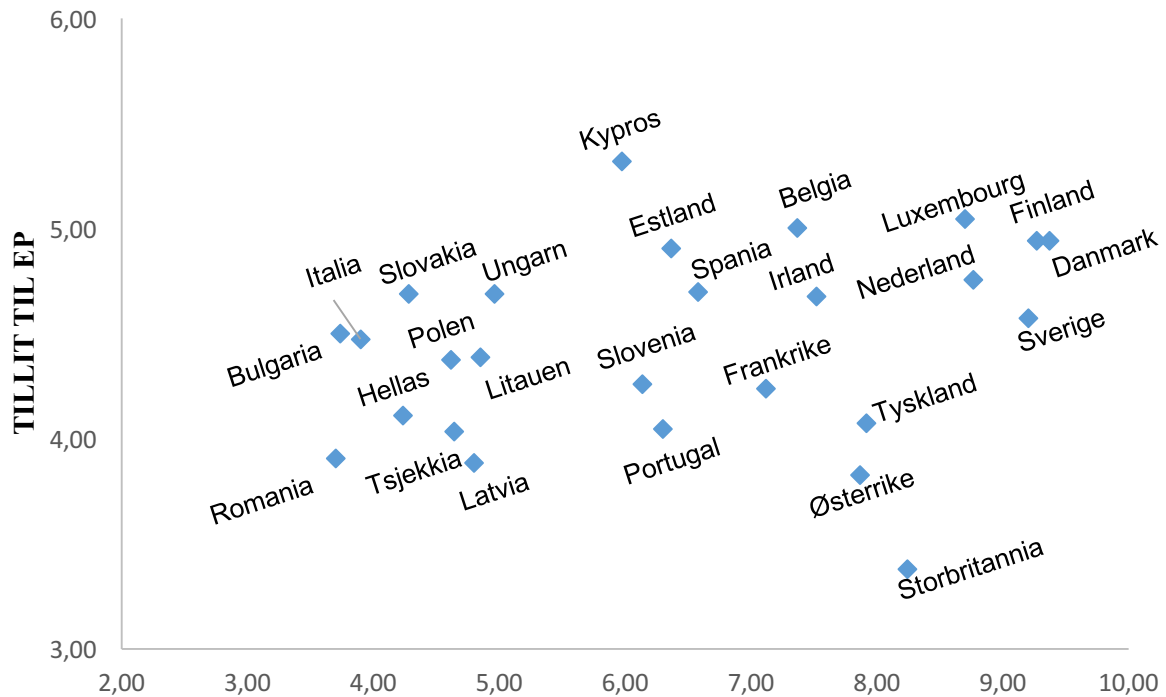
⁴⁴ Vi ser også her at vi har land som både skårer høyt på tilliten til EP og HDI. Men tilliten til en innbygger i et land med lav HDI øker sammenliknet med en innbygger i et land med høy HDI hvis vi tilfører de samme karakteristikkene.

Figur 5.2: Plott av sammenhengen mellom gjennomsnittlig HDI og gjennomsnittlig tillit til EP

CPI har en negativ signifikant effekt på tilliten til EP. I modell 6 ser vi at dersom korrupsjonsindeksen øker med én skalaenhet, synker tilliten til EP med 0.274 skalaenheter. Etersom høye verdier betyr lav korrupsjon, indikerer dette at innbyggere som bor i land med liten grad av korrupsjon, vil ha mindre tillit til EP. Det landet med lavest korrupsjon er Danmark med en skår på 9.37 (på en 0-10 skala).⁴⁵ Når alle variabler, bortsett fra CPI settes til gjennomsnittet, vil en predikert innbygger i Danmark ha 3.58 i tillit til EP. En innbygger med de samme karakteristikkene i det landet som har høyest korrupsjon, Romania med 3.70, vil ha en predikert tillit til EP på 5.14. Funnet styrker nok en gang H4 om at det er en forskjell mellom de nasjonale politiske forholdene og innbyggernes tillit til EP. Se også her, figur 5.3, for sammenhengen mellom lands gjennomsnittlige CPI-skår og gjennomsnittlige tillit til EP. Det samme mønsteret går igjen, og vises klarere ved grad av korrupsjon.

⁴⁵ Se tabell A6 i appendiks A for alle lands CPI-verdier fordelt på de ulike årene.

KORRUPSJONSINDEKS CPI 2003-2013

Figur 5.3: Plott av sammenhengen mellom gjennomsnittlig CPI og gjennomsnittlig tillit til EP

Dummyvariabelen NETTO MOTTAKERE EU har en positiv effekt, men er ikke signifikant. Det kan dermed ikke tilskrives noen forskjell i grad av tillit til EP mellom innbyggere som bor i land som er netto mottakere av midler fra EU-fondet versus innbyggere som bor i land som er bidragsytere til EU-fondet.⁴⁶ H5 kan dermed ikke støttes.

Den fulle modellen, modell 8, inkluderer alle forklaringsvariabler på begge nivåene. Som forvente viser noen variabler et ikke-signifikant utslag. Dette er sannsynligvis på grunn av korrelasjoner internt mellom nivå 2 variablene.⁴⁷ APT er til tross for dette signifikant på 0.1 nivået og CPI på 0.01 nivået. HDI blir ikke signifikant og NETTO MOTTAKERE EU forblir ikke signifikant. Korrelasjonsresultatet indikerer at de inkluderte variablene på nivå 2 måler mye av det samme, noe som kunne forventes, og ble tatt i betraktning når det ble bestemt at variablene først skulle testes hver for seg.

Oppsummert (modell 4-7) bidrar de kontekstuelle effektene av nasjonale politiske forhold til en signifikant negativt effekt på innbyggerens tillit til EP.⁴⁸ Desto bedre forholdene

⁴⁶ Variabelen er signifikant i tonivåmodellen presentert i appendiks C tabell C4. En må derimot anta at trenivåmodellen har de mest nøyaktige estimatene fordi den kontrollerer for klyngestrukturen på nivå 2.

⁴⁷ Se korrelasjonsmatrise og toleranseverdier i appendiks A tabell A8 og A9.

⁴⁸ NETTO MOTTAKERE EU er ikke signifikant.

er i landet, desto mindre grad av tillit utvikles blant innbyggerne. Når det er kontrollert for variasjon mellom individene i landene, gir APT en forklart varians på 38.7% på nivå 3 og 2% på nivå 2. Den totale forklarte variansen, som bygger på alle de tre nivåene, tilskriver denne modellen (modell 4) 5.6% forklart varians i forhold til modell 3. -2LL viser at dette er en signifikant forbedring fra modell 3. Det samme mønsteret går igjen for de to variablene HDI og CPI.

HDI gir en enda større reduksjon av restvariansen og forklarer 46% på nivå 3 og 3.9% på nivå 2. Den totale forklarte variansen blir da 6.7% og -2LL viser også at modellen med HDI er en signifikant forbedring av modell 3.

CPI bidrar med å forklare bort 71.6% av restvariansen på nivå 3 og 2.0% av restvariansen på nivå 2. Dette er ganske høyt til forskjell fra APT og HDI. Dette indikerer at korrupsjon er en variabel som i stor grad avgjør innbyggernes tillit til EP. Mindre korrupsjon medfører mindre tillit til EP. Kontrollert for individnivåkarakteristikkene og tidskontroll bidrar modellen (modell 6) med en totalt forklart varians på 10.4% av den totale variansen i modell 3, og er en signifikant forbedring fra modell 3.

Modell 7, som søker å forklare forskjeller mellom mottakere og bidragsytere til EU-fondet gir en forklart varians på 34% på nivå 3, men i denne modellen øker den uforklarte variansen på nivå 2. Hvis vi slår sammen restvariansen på nivå 2 og nivå 3 ser vi at modell 7 forklarer bort 44.3% av den samlede variasjonen på nivå 2 og nivå 3.

Det samme mønsteret blir enda mer tydelig når vi sammenlikner modell 3 med modell 8, der jeg har inkludert de fire kontekstuelle variablene i samme modell. Her blir hele 78.6% av den uforklarte variansen på nivå tre forklart i modellen, men hvis vi slår sammen varianskomponentene på nivå 2 og nivå 3 finner vi at 60.6% av den uforklarte variansen på nivå 2 og 3 i modell 3 forklares av modell 8. Når vi sammenlikner alle de seks siste modellene i tabell 5, er det derfor modell 6 som har størst forklaringskraft. Dersom vi også tar en titt på sensitivitetsmodellene som er oppgitt i appendiks C, ser vi at disse resultatene er robuste, sammenliknet med en enkel tonivåmodell. Det samme mønsteret går igjen og vi ser i tillegg at restvariansen også her reduseres mest i modell 6.

5.3 Vurdering av resultatene

Det er mulig å anta at den negative effekten av APT i modellene skyldes variabelen POLITISK TILLIT på nivå 1, som denne variabelen stammer fra. Når to relativt like variabler inkluderes i en og samme modell, kan fortegnet til en av variablene faktisk få en motsatt betydning. For å undersøke dette nærmere testet jeg en bivariat sammenheng mellom APT og TILLIT TIL EP, hvor jeg finner en positiv effekt på 0.677.⁴⁹ Det kan være flere grunner til at dette skjer, blant annet utelatt-variabelskjevhet (Skog, 2013:271-276). Dette forekommer når en potensielt viktig variabel, som korrelerer med både avhengig og uavhengige variabler, ikke inkluderes i modellen. Dette kan, ifølge Skog, føre til spuriøsitet hvor den reelle sammenhengen blir skjult. Tallene lyver ikke, men de skjuler sannheten. Dette kan ses i sammenheng med det vi ser i figur 5.1, som faktisk viser et mønster hvor det er de landene med høyest APT som har høyest tillit til EP. Dette kan også ses i sammenheng med ”Simpsons paradoks”, som innebærer at en sammenheng eller forskjell ofte forsvinner eller reverseres når flere grupper slås sammen (aggregeres). Motsatt: en forskjell kan tilsynelatende først komme til syne når vi studerer undergrupper (Kristiansen, 2010). Med andre ord innebærer dette at når jeg kontrollerer for individuelle effekter, kommer den den reelle sannheten fram, altså et negativt forhold.

Som nevnt er det også en viss korrelasjon mellom variablene på nivå 2, noe som ble tatt høyde for ved at jeg inkluderte dem først separat, for deretter samlet. Se tabell A8 i appendiks A for en korrelasjonsmatrise over variablene på nivå 2 og A9 for test en test over toleranseverdiene i modell 8. Det er ingen åpenbare problemer med multikolinearitet, bortsett fra i modell 8 (som antatt). I appendiks C er det tilført sensitivitetsanalyser som er med bekrefte resultatenes robusthet.

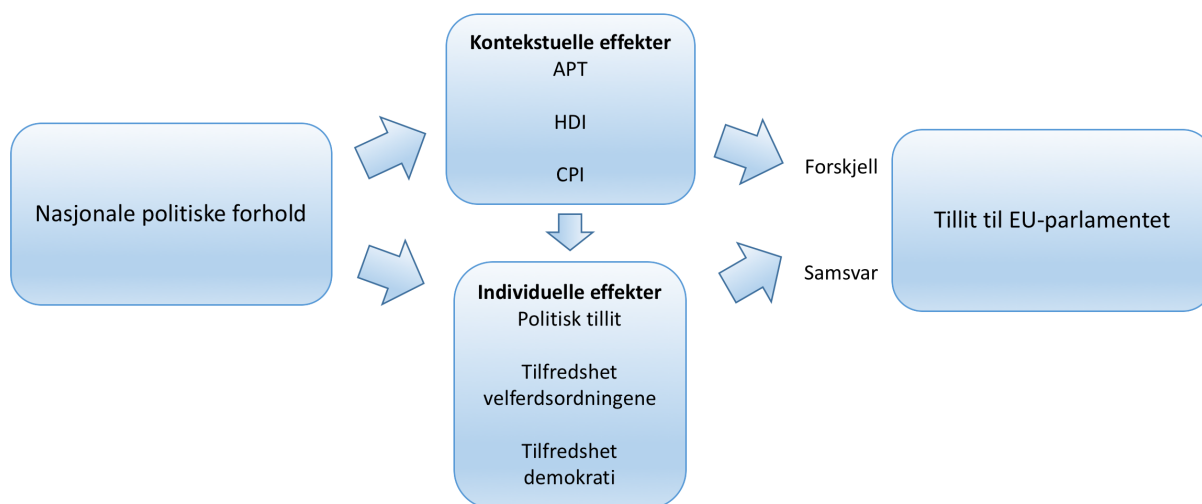
⁴⁹ Denne sammenhengen er ikke dokumentert i noen tabeller.

6 Diskusjon

Hensikten med denne oppgaven er å undersøke hvordan innbyggernes tillit til EP blir påvirket av både holdninger til nasjonale politiske forhold, men også kontrollert for de faktiske forholdene i landet. Når jeg formulerte hypotesene, gjorde jeg dette i lys av de to teoretiske modellene, samsvarsmodellen og forskjellsmodellen. Dette kapittelet oppsummerer analysens nøkkelfunn, samt diskuteres resultatene og hypotesene i lys av modellene, teorien og den empiriske forskningen. Funnene gjort i forrige kapittel viser at de nasjonale politiske forholdene signifikant påvirker innbyggernes grad av tillit til EP på forskjellig vis. Innbyggere som bor i land hvor de kontekstuelle effektene tilsier at forholdene er gode, fører til mistillit til EP. Med dette kan man trekke den antagelse om at dersom individene også har gode holdninger til disse forholdene, så vil tilliten til EP, på lik linje, gå ned. Dette er derimot ikke tilfellet ifølge mine analyser. Positive holdninger til nasjonale forhold viser seg i form av mer tillit til EP. Dette er er interessante funn. Figur 6.1 oppsummere dette forholdet, hvor samsvarsmodellen er å finne blant de individuelle effektene og forskjellsmodellen blant de kontekstuelle. Det er også trukket en pil fra de kontekstuelle effektene til de individuelle effektene, ettersom dette kan være et skjult forhold, som ikke kommer frem i analysen.

Figur 6.1: Oppsummering av resultatene fra kapittel 5

Som figuren viser, gir resultatene fra forrige kapittel grunn til diskusjon, i og med at både samsvarsmodellen og forskjellsmodellen begge er mulige. Det kan dermed ses i sammenheng med for eksempel Muñoz et al. (2011) sitt funn, noe jeg kommer tilbake til. I det følgende vil jeg først diskutere de individuelle effektene som tilsynelatende gir støtte til

samsvarsmodellen ved H1 og ikke til H3. Deretter diskuteres de kontekstuelle effektene som derimot gir støtte til forskjellsmodellen ved H4 men ikke til H2.

Ifølge Ringdal (2014) kan effekten av den faktiske situasjonen i noen tilfeller forsvinne dersom man kontrollerer for individuelle holdninger. Dette kan ikke sies å være tilfellet i mine resultater. Både individuelle holdninger og faktisk situasjon har en signifikant effekt. Gilley (2009) argumenterer for at subjektive vurderinger ikke kan forklare graden av politisk tillit, da disse oppfattelsene ikke nødvendigvis reflekterer den faktiske situasjonen. Blant mine resultater kan dette umiddelbart se ut til å være tilfellet, ettersom innbyggere med gode holdninger til nasjonale forhold også har gode holdninger til EP, men når vi ser det i sammenheng med konteksten (den faktiske situasjonen) er forholdet helt annerledes. Jeg vil i motsetning til Gilley (2009) argumentere for at det er nyttig å benytte både individuelle og kontekstuelle mål, da dette vil gi en bedre forståelse av hva det er som faktisk genererer tillit til EP. Hans påstand er dog primært knyttet til politisk tillit på nasjonalt nivå og ikke holdninger/tillit til overnasjonale fenomener som EP. Jeg kan dermed til en viss grad støtte hans antagelser. Dette kan jeg ved å påstå at innbyggernes subjektive vurderinger over en politisk institusjons prestasjoner i nasjonalstaten, ikke nødvendigvis gjenspeiles i deres holdninger til en institusjon utenfor nasjonalstaten. Som i denne sammenhengen, EP.

De individuelle effektene gir støtte til samsvarsmodellens mekanismer. Oppgavens H1 kan dermed støttes: desto høyere politisk tillit og tilfreds innbyggerne er med velferdsordningene og demokratiet i landet, desto høyere grad av tillit utvikler de til EP. På dette nivået (nivå 1) er forskjellmodellens mekanismer fraværende, noe som ikke gir støtte til H3: desto høyere politisk tillit og mer tilfreds innbyggerne er med velferdsordningene og demokratiet i landet, desto lavere tillit til EP. Innbyggernes positive holdninger på nasjonalt nivå, ser dermed ut til å gjenspeile seg i gode holdninger i form av tillit til EP. De sentrale variablene POLITISK TILLIT, TILFREDSHET VELFERDSORDNINGER og TILFREDSHET DEMOKRATI er de indikatorene som i stor grad forklarer bort den uforklarte variansen på nivå 1.

Variabelen POLITISK TILLIT som var den klart sterkeste indikatoren med høyest positiv koeffisient. Som nevnt i forrige kapittel, skyldes nok dette en viss korrelasjon med den avhengige variabelen (0.501). På den ene siden kan dette være med på å styrke antagelsen om at innbyggerne har en form for generell tillit til institusjoner, og at de ikke har klart å skille særlig mellom de ulike politiske institusjonene, uavhengig av nivå. Dette er styrker samsvarsmodellens mekanismer, og kan ses i sammenheng med funnene til Muñoz et al. (2011) som fant den samme effekten når de undersøkte innbyggernes tillit til EP basert på deres tillit

til landets parlament. I motsetning til dem benyttet jeg et utvidet mål som går på politisk tillit, heller enn tillit til én spesifikk institusjon på det nasjonale nivået. Funnene mine antyder dermed at det ikke nødvendigvis er snakk om overføring av støtte fra én institusjon til en annen, men at den generelle politiske tilliten for den enkelte innbyggeren overføres til et annet politisk objekt. Denne antagelsen kan sies å styrkes hvis vi også regner med de to variablene om tilfredshet til velferdsordningene og demokratiet i landet. Samsvarsmodellens spill-over-effekt dermed utvides.

Her er det mulig å trekke likheter til Easton (1965), som mente at systemstøtten var en underliggende latent variabel. Mine funn kan støtte denne antagelsen, som innebærer at innbyggere som generelt støtter en del av det politiske systemet, også vil støtte andre deler av det politiske systemet. Dette er dog en eldre teori, som muligens ikke kan legitimeres i dagens samfunn. Når det er sagt, argumenterer han for det han kaller en generell institusjonell tillit, noe som kan være en bedre beskrivelse. Her hevder han at positive opplevelser med spesifikke politiske anliggender, kan overføres til positive orienteringer mot andre politiske anliggender på et fjernere nivå (Easton, 1975:446).

Dette er også i tråd med Anderson (1998) sin teori, som også innebærer at innbyggerne har en form for generell tillit til institusjoner. Han argumentere derimot at grunnen til dette er innbyggernes manglende kunnskap og informasjon om europeisk integrasjon og internasjonal politikk. Følger vi denne antagelsen kan vi argumentere for at mine funn antyder at innbyggerne benytter nasjonale forhold som proxy, når de vurderer deres holdning til EP. Dette blir også mer tydelig og mer legitimt å argumentere for når vi ser at resultatene mine antyder at innbyggernes tillit til EP samsvarer med deres tilfredshet med velferdsordningene og demokrati i landet. Nå kan ikke mine resultater verken bekrefte eller avkrefte hvorvidt den europeiske befolkningen mangler tilstrekkelig med informasjon om europeisk politikk, men forskningen viser i alle fall til en trend hvor den europeiske befolkningen i større grad blir mindre og mindre opptatt av nyhetsbildet (Blekesaune et al., 2012). Dersom dette er sant, er det lettere å antyde at proxy-mekanismen er tilstede.

Dersom vi antar at innbyggerne har liten kunnskap, i likhet med Anderson (1998), kan det antas at innbyggerne bruker nasjonale forhold som utgangspunkt. Dette blir tydeligere dersom vi trekker inn teorien til for eksempel Zaller (1992) om innbyggernes betraktningsreservoar. Dersom en innbygger er lite tilfreds med for eksempel demokratiet i landet sitt, og i tillegg ikke har tilstrekkelig nok informasjon om EP, vil personen ifølge Zaller benytte seg av betraktningene som er lett tilgjengelige, i dette tilfellet lav tilfredshet. Den samme logikken gjelder dersom personen er tilfreds. Popkin (1994) sin teori om *low*

information rationality, hvor han fremhever at befolkningen benytter seg av allerede eksisterende betraktninger når de skal ta viktige politiske valg, styrker denne antagelsen. Ifølge han kan innbyggerne benytte seg av såkalte *short cuts* (informasjonssnarveier). Ettersom EU har en komplisert politisk institusjonell struktur, blir det naturlig å tenke at innbyggerne ikke har nok kunnskaper til å vurdere én enkelt overnasjonal institusjon. Holdninger om nasjonale forhold er derimot lett tilgjengelig.

Funnene gjort på nivå 1 mellom individer, støtter altså opp om samsvarsmodellen ved at innbyggere som har gode holdninger til nasjonale forhold, overfører disse i form av høyere tillit til EP (motsatt vil også negative holdninger gjenspeile seg som lav tillit) (Brewer et al., 2004; Brinegar & Jolly, 2005; Karp et al., 2003; Kumlin, 2009; Muñoz et al., 2011; Rohrschneider, 2002). Både Kumlin (2009) og Muñoz et al. (2011) fant en samsvarende effekt mellom innbyggernes holdninger til offentlige tjenester i landet og deres tillit til EUs institusjoner. Mitt mål er et utvidet mål basert på de samme to variablene som dem benytter (tilfredshet utdanningstilbud og helsetilbud) i sin sammensatte skala. Jeg inkluderte tilfredshet med økonomi i landet, og dannet skalaen TILFREDSHET VELFERDSORDNINGER. Jeg finner den samme effekten ved at innbyggere som er tilfredshet med dette tilbudet i landet, har høy tillit. Jeg mener mitt mål fanger en bredere dimensjon av de tidligere funnene.

Innbyggere som er tilfreds med velferdsordningene i landet, som er tilfreds med demokratiet og har høy politisk tillit (til landets institusjoner), vil dermed ha høy tillit til EP. Motsatt innebærer dette at innbyggere som ikke er tilfreds med velferdsordningene og demokratiet i landet, ikke vil generere tillit til EP. I så måte kan det være interessant å spørre seg hvorfor resultatene fra de kontekstuelle effektene viser motstridende resultater. Det kan jo tenkes at det er en sammenheng mellom for eksempel grad av korrupsjon i landet og innbyggernes tilfredshet med demokrati. Dersom de nasjonale forholdene tilsynelatende er dårlige, vil følgelig innbyggerne få mindre tillit til nasjonale forhold (Bouckaert & Van de Walle, 2001; Miller & Listhaug, 1999; Van der Meer & Dekker, 2011). Dersom vi følger samsvarsmodellens antagelse, skal et slikt forhold gjenspeile seg i innbyggernes tillit til EP. Dette er derimot ikke tilfellet, som resultatene fra variablene på nivå 2 viser. De kontekstuelle effektene bidrar tvert imot til en forskjell. Dette kan ses i sammenheng med at modellene opererer på hvert sitt nivå (Arnold et al., 2012; Muñoz et al., 2011).

Når det kontrolleres for de kontekstuelle effektene fra modell 4 til modell 8 (tidskontroll inkludert fra modell 3), ser vi et helt annet mønster enn det vi ser av de individuelle effektene. Dette er interessant, og strider mot samsvarsmodellens forklaring. Vi må derimot se funnene på dette nivået i sammenheng med forskjellsmodellen. Resultatene viser helt klart at

APT (modell 4) har en negativ effekt, HDI (modell 5) har en negativ effekt og CPI har en negativ effekt (modell 6) på tilliten til EP. Ettersom høyere skår på disse indikatorene betyr høyere politisk tillit, høyere velferd og lavere korrupsjon, innebærer dette at tilliten blir lavere dersom forholdene er gode og institusjonene presterer godt (og i samsvar med deres forventninger). Dermed gis det støtte til oppgavens H4, om at det er en forskjell mellom de nasjonale politiske forholdene og tilliten til EP: desto bedre prestasjoner, målt med APT, HDI og CPI, desto lavere tillit har innbyggerne til EP. Resultatene viser at alle disse tre indikatorene forklarer bort en del av den uforklarte variansen på nivå 2 og nivå 3 sammenliknet med modell 3. CPI forklarer mest, etterfulgt av HDI og APT. Funnene er i tråd med tidligere forskning for HDI (Listhaug & Ringdal, 2008), APT (Muñoz et al., 2011) og CPI (Arnold et al., 2012; Sánchez-Cuenca, 2000).

Det hele kan ses i sammenheng med Muñoz et al. (2011) sin teori om *the trustworthiness standard*, som gir de ulike landene et referansepunkt som innbyggerne kan benytte når de skal vurdere tilliten til EP. Det er ikke her snakk om proxy-mekanismen som ble diskutert i forhold til samsvarsmodellen, men en mekanisme som gjør at det blir satt en nasjonal standard som innbyggerne kan bruke til sammenlikning: «If the ‘national standard’ is high, average levels of trust in European institutions will be lower, because comparative assessments will favour national institutions.» (Muñoz et al., 2011). Dermed kan det faktisk se ut som om at innbyggerne er i stand til å evaluere den nasjonale standarden. Slik som mine resultater viser, gir bedre forhold en negativ effekt på tilliten til EP og kan ses i sammenheng med dette argumentet. Gitt denne mekanismen kan en også si at dersom de nasjonale forholdene er dårlige, vil det genereres mer tillit til EP.

Funnene gir i så måte også støtte til Sánchez-Cuenca (2000) argumenter, men også Kritzinger (2003) sin teori om *different assessments model*. I forhold til førstnevnte kan det argumenteres for at innbyggere evaluerer sin tillit ut fra en kost/nytte-mekanisme. I lys av mine funn er det mulig å anta at innbyggere som bor i land hvor forholdene er gode, vil generere en lavere grad av tillit til EP fordi de har mindre nytte og større kostnad av det. Med andre ord: dersom innbyggerne føler at de nasjonale forholdene er gode, er det ikke ønskelig å gi støtte til et høyere styringsnivå i frykt for risikoen for ubalanse i det allerede fungerende systemet. På motsatt vis, dersom forholdene er utilstrekkelige i landet, vil innbyggerne gi støtte til EP fordi dem nettopp ønsker at et høyere styringsnivå til å få bukt med problemet (Sánchez-Cuenca, 2000). Dersom vi følger sistnevnte sin teori handler det ikke nødvendigvis om kost/nytte, men heller som en symbolsk protest. Det er mulig å anta at det er en god blanding av begge, men at Kritzinger (2003) sitt argument sannsynligvis passer bedre dersom de nasjonale forholdene er

dårlige og at innbyggerne derfor, i protest mot dårlige forhold, gir sin støtte til EP. Det er mindre sannsynlig at innbyggerne, fordi forholdene i landet er gode, gir lav tillit til EP som en protest mot europeisk integrasjon. Dersom forholdene er gode og landet er medlem av EU (som her) er jeg mer tilbøyelig til å støtte kost/nytte-antagelsen.

Selv om forskjellsmodellen tilsynelatende ser ut til å regjere på nivå 2, er det funn som svekker denne teorien. Variabelen APT, som er den aggregerte politiske tilliten i et land, viste i tabell 5.1 en negativ sammenheng til tross for den bivarierte positive sammenheng (som i ettertid ble påvist). Dette kan ses i sammenheng med Kristiansen (2010) om at ”tallene har noe å skjule”. I utgangspunktet kunne man forvente at den aggregerte tilliten i samfunnet ville kunne overføres jamfør Putnam (2001) sin ”rainmaker”-hypotese. Dersom vi studerer plottene ved figur 5.1, 5.2 og 5.3 (se avsnitt 5.2 i kapittel 5) en gang til, er det faktisk dette mønsteret som i stor grad kommer frem (med noen unntak). Dersom vi tenker oss en linje fra hjørnet nede til venstre og opp til høyre blir dette mer tydelig. På aggregert nivå er det altså land som både har høy skår på APT, HDI og CPI, som også har høy gjennomsnittlig tillit til EP. Samsvarsmodellen kan på et slikt nivå være med på å svekke forskjellsmodellen. Det som imidlertid vises gjennom flernivåmodellen i tabell 5.1 kan ses på som mer realistisk, ettersom det aggregerte nivået ikke inkluderer flere variabler (Kristiansen, 2010; Skog, 2013). Prediksjonene i forrige kapittel viser dermed at dersom vi ser på to innbyggere med de samme karakteristikken, men henholdsvis fra hvert sitt land (et land med dårlige forhold, og et land med gode forhold), vil innbyggeren fra det landet med de beste forholdene få en predikert lavere tillit til EP enn innbyggeren fra landet med dårligere forhold. Forskjellsmodellen kan dermed sies å være tilstede når vi det kontrolleres for individuelle effekter. Funnet kan ses i sammenheng med tidligere forskning ved Muñoz et al. (2011) som finner at den aggregerte tilliten til landets parlament fører til en negativ effekt på individenes tillit til EP. Dog fremhevet ikke denne forskningen svakheten ved forskjellsmodellen ved at den aggregerte tilliten i utgangspunktet kunne ha vist en samsvarende effekt.

Det som imidlertid også bør nevnes i denne sammenheng er uteliggeren Storbritannia. Som plottene viser skårer landet høyt på både APT, HDI og CPI, men svært lavt på tilliten til EP. Et slikt funn må betraktes som en uteligger, og skyldes sannsynligvis den betydningsfulle EU-skeptismen i landet. Dette er med på å vise noe av svakhetene i oppgaven fordi slike faktorer ikke er tatt høyde for. En må dermed være forsiktig med å generalisere funnene.

Opgavens H5 om at det er en forskjell mellom netto mottakere og netto bidragsyttere til EU fondet kan ikke støttes. Resultatene viser en ikke-signifikant effekt både i

modell 7 og modell 8. Den positive koeffisienten viser at innbyggerne i land som mottar midler fra EU-fondet har mer tillit enn innbyggerne fra bidragsyter-landene (Anderson & Reichert, 1996; Díez Medrano, 2003; Hooghe & Marks, 2005). Dette kan dermed ses i sammenheng med kost/nytte-mekanismen. Funnet kan derimot ikke generaliseres innenfor 0.05 nivået. Antagelsen om at det i virkeligheten er slik, blir ikke mer svekket av de tilførte sensitivitetsanalysene. Ser vi på effekten til NETTO MOTTAKERE EU i tabell C4 i appendiks C, blir den signifikant og positiv, noe som styrker antagelsen. Dette er dog en enkel tonivåmodell som ikke tar hensyn til klyngestrukturen. Ser vi på effekten når samplingsfordelen for de ulike årene er den samme (tabell C2 i appendiks C) får jeg en signifikant positiv effekt i en trenivåmodell. Da denne modellen består av kun en liten del av utvalget, kan heller ikke dette generaliseres, men styrker heller antagelsen. En årsak til en ikke-signifikant effekt i tabell 5.1 kan skyldes landene som kommer inn i modellene ved et senere år, og at forskjellen mellom disse er mindre enn tidligere år. Dette kan til en viss grad argumenteres for at stemmer dersom vi tar en titt i tabell A1 i appendiks A og ser hvilke land som er inkludert gjennom alle rundene i modell C2 i appendiks C. Som nevnt bør vi dermed være forsiktig med å generalisere et slikt funn.

7 Avslutning og konklusjon

Jeg startet denne oppgaven med et sitat fra Arnold et al. (2012) som gjorde rede for viktigheten av innbyggernes politiske tillit og utfordringen om dette knyttet til det flernivåstyrte Europa. Det ble også stilt spørsmålstegn til hvorvidt holdninger til nasjonale politiske forhold kunne bli brukt som *proxy* for å evaluere EUs institusjoner. Formålet med denne oppgaven var dermed å undersøke dette forholdet nærmere, hvor jeg spesifikt tok for meg én enkelt EU-institusjon, den mest demokratiske av dem alle, EU-parlamentet. Problemstillingen som ble reist stilte spørsmålstegn til hvordan nasjonale politiske forhold påvirker innbyggernes tillit til EP i et flernivåstyrt Europa. På bakgrunn av teori og tidligere forskning reiste jeg fire hypoteser, to konkurrerende hypoteser på hvert sitt nivå: nivå 1, mellom individene og nivå 2, mellom landårene.

En av de viktigste indikatorene for å forklare tillit til EU og europeisk integrasjon er innbyggernes holdninger til nasjonale politiske forhold. Forskningen er derimot uenig om hvordan dette forholdet er. Noen argumenterer for at det er en negativ sammenheng, hvor innbyggere som er lite tilfreds med nasjonale forhold vil ha tillit til EP, enten som en kost/nytte-evaluering eller som en protest mot nasjonale forhold (forskjellsmodellen) (Kritzinger, 2003; Sánchez-Cuenca, 2000). Andre argumenterer derimot for at det er en positiv sammenheng, hvor tilliten til EP er sammenfallende med deres holdninger til nasjonale forhold, samt de faktiske forholdene i landet (samsvarsmodellen). Mekanismen bak denne argumentasjonen er at innbyggerne har lite kunnskap og informasjon om EU og europeisk politikk, og at de dermed benytter seg av deres holdninger til nasjonale politiske forhold som proxy for å evaluere et slikt objekt (Anderson, 1998; Muñoz et al., 2011)

Jeg utførte en flernivåanalyse hvor jeg både inkludere individuelle effekter på innbyggernes holdninger til nasjonale forhold og kontekstuelle effekter for de faktiske forholdene i landene (landenes prestasjoner). Resultatene gir støtte til både samsvarsmodellen og forskjellsmodellen. På nivå 1, mellom individene, samsvarer respondentenes holdninger til EP med deres holdninger til nasjonale forhold. Innbyggere som har høy politisk tillit (på nasjonalt nivå), er tilfreds med velferdsordningene i landet og tilfreds med demokratiet i landet, er også mer tilfreds med EP i form av tillit. Dette gir støtte til samsvarsmodellen på nivå 1. Det kan argumenteres for at innbyggerne har et reservoar av politisk tillit, eller mistillit som overføres til politiske objekter, uavhengig av nivå, noe som kan knyttes til Easton (1965).

I forhold til de kontekstuelle effektene (nivå 2) finner jeg en forskjell mellom innbyggere fra land som har gjennomsnittlig høy politisk tillit, hvor det er en høyere velferd

målt i HDI og en lavere korrupsjon målt i CPI, på den ene siden, og innbyggere som kommer fra land med gjennomsnittlig lav politisk tillit, med lavere velferd og mer korrupsjon på den andre siden. Dette gir støtte til forskjellsmodellen i og med at innbyggere som opplever de nasjonale forholdene som tilstrekkelig, sannsynligvis ikke ønsker innblanding fra EU, mens de som på den andre siden opplever dårligere forhold, ønsker at et høyere styringsnivå skal få bukt med de dårlige forholdene. Ved det første forholdet gir det lavere tillit til EP og i det siste forholdet økt tillit til EP.

Disse resultatene forsterker forståelsen og ideen om at tilliten, eller støtten til EUs institusjoner ikke er dannet uavhengig av holdninger til nasjonale politiske forhold. Vi kan ikke se på EU som et eget nivå, som vurderes uavhengig av nasjonale forhold. Tvert imot må innbyggerne ta hensyn både til sine egne holdninger til nasjonale forhold og de faktiske forholdene ut fra landets prestasjoner, når de skal forme tillit til EUs institusjoner. Denne oppgaven har tilført en større bredde i forskningen om politisk tillit og tillit til EU, samt overnasjonale institusjoner. Mine funn viser, motsetning til tidligere forskning, at spill-over-effekten av innbyggernes holdninger til nasjonale forhold til en overnasjonal institusjon, nødvendigvis ikke trenger å være begrenset fra én enkelt nasjonal institusjon til en annen. Tvert imot kan en generell form for politisk tillit være vel så overførbar. Funnene viser i tillegg en bredere forståelse av hvordan konteksten (de faktiske nasjonale politiske forholdene) påvirker innbyggerne, og at denne er forskjellig testet for APT, HDI og CPI. Denne forskningen åpner muligheten for videre forskning for å fremme vår forståelse av hvordan politisk tillit fungerer i et flernivåstyrt system.

Jeg erkjenner svakhetene i mine analyser i form av den gjenværende andelen av uforklart varians, både på nivå 1, 2 og 3. Andre indikatorer som påvirker tilliten til EP (og EU) bør innarbeides i fremtidige analyser. Det anbefales også å teste flere av EUs institusjoner samlet i en og samme analyse, for å få en bedre oversikt over hvordan ulike variabler påvirker de ulike EU-institusjonene. Det kan tenkes at innbyggernes oppfattelser av EU-parlamentet vil være av en annen sort enn for eksempel til kommisjonen og ministerrådet. Ettersom europeisk integrering er blitt et mer og mer omstridt tema på den nasjonale politiske arenaen, blir det også viktigere å forstå de faktorer som avgjør tilliten til dens institusjoner. Tillit til EUs institusjoner bidrar til å bygge legitimitet for den europeiske integrasjonsprosessen og reduserer bekymringer om et demokratisk underskudd. Fremtidig forskning bør forsøke å inkludere indikatorer som kan ta høyde for den økende EU-skeptisismen i Europa, som i skrivende stund har nådd sitt klimaks, nå når britene skal stemme over deres fremtidige EU-medlemskap.

8 Litteraturliste

- Aardal, Bernt. (2003). *Velgere i villrede... : en analyse av stortingsvalget 2001*. Oslo: Damm.
- Anderson, Christopher J. (1998). When in Doubt, Use Proxies: Attitudes toward Domestic Politics and Support for European Integration. *Comparative Political Studies*, 31(5), 569-601.
- Anderson, Christopher J, & Reichert, Shawn M. (1996). Economic benefits and support for membership in the EU: A cross-national analysis. *Journal of Public Policy*, 15(3), 231-249.
- Arnold, Christine, Sapir, Eliyahu, & Zapryanova, Galina. (2012). Trust in the institutions of the European Union: A cross-country examination. *Beyond Euro-Skepticism: Understanding Attitudes Towards the EU', European Integration Online Papers, Special Mini*, 16(2).
- Blekesaune, Arild, Elvestad, Eiri, & Aalberg, Toril. (2012). Tuning out the World of News and Current Affairs—An Empirical Study of Europe's Disconnected Citizens. *European Sociological Review*, 28(1), 110-126.
- Bouckaert, Geert, & Van de Walle, Steven. (2001). *Government performance and trust in government*. Paper presentert ved The Permanent Study Group of Productivity and Quality in the Public Sector, EGPA Annual Conference, Vaasa, Finland.
- Brewer, Paul R., Gross, Kimberly, Aday, Sean, & Willnat, Lars. (2004). International Trust and Public Opinion about World Affairs. *American Journal of Political Science*, 48(1), 93-109.
- Brewer, Paul R., & Steenbergen, Marco R. (2002). All against All: How Beliefs about Human Nature Shape Foreign Policy Opinions. *Political Psychology*, 23(1), 39-58.
- Brinegar, Adam P., & Jolly, Seth K. (2005). Location, Location, Location: National Contextual Factors and Public Support for European Integration. *European Union Politics*, 6(2), 155-180.
- Burgoon, Brian. (2009). Social Nation and Social Europe: Support for National and Supranational Welfare Compensation in Europe. *European Union Politics*, 10(4), 427-455.
- Converse, Philip E. (1964). The Nature of Belief Systems in Mass Publics. I David Ernest. Apter (Red.), *Ideologi and Discontent* (s. 206-261). New York: Free Press.
- Dalton, Russel J. (2012). Apartisans and the changing German electorate. *Electoral Studies*, 31, 35-45.

- Dalton, Russell J. (2004). *Democratic challenges, democratic choices : the erosion of political support in advanced industrial democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Delli Carpini, Michael X., & Keeter, Scott. (1996). *What Americans know about politics and why it matters*. New Haven: Yale University Press.
- Denters, Bas., Gabriel, Oskar, & Torcal, Mariano. (2007). Political confidence in representative democracies: socio-cultural vs. political explanations. I Jan W. van Deth, José Ramón Montero & Anders Westholm (Red.), *Citizenship and involvement in European democracies: A comparative analysis* (s. 66-87). London Routledge
- Díez Medrano, Juan. (2003). *Framing Europe : attitudes to European integration in Germany, Spain, and the United Kingdom*. Princeton, N.J: Princeton University Press.
- Easton, David. (1965). *A systems analysis of political life*. New York: Wiley.
- Easton, David. (1975). A Re-Assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science*, 5(4), 435-457.
- ESS-ERIC. (i.d.). About ESS. Lastet ned 25.04.2016 fra <http://www.europeansocialsurvey.org/about/index.html>
- Franklin, Mark, Marsh, Michael, & McLaren, Lauren. (1994). Uncorking the bottle: Popular opposition to European unification in the wake of Maastricht. *Journal of Common Market Studies*, 32(4), 455-472.
- Gabel, Matthew J. (1998a). Public Support for European Integration: An Empirical Test of Five Theories. *The Journal of Politics*, 60(2), 333-354.
- Gilley, Bruce. (2009). *The Right to Rule: How States Win and Lose Legitimacy*. New York: Colombia University Press.
- Hauser, Robert M. (1970). Context and Consex: A Cautionary Tale. *American Journal of Sociology*, 75(4), 645-664.
- Hix, Simon. (2007). Euroscepticism as Anti-Centralization: A Rational Choice Institutional Perspective. *European Union Politics*, 8(1), 131-150.
- Hix, Simon, & Høyland, Bjørn. (2011). *The political system of the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hooghe, Liesbet, & Marks, Gary. (2005). Calculation, Community and Cues: Public Opinion on European Integration. *European Union Politics*, 6(4), 419-443.
- Hox, J. J. (2010). *Multilevel analysis : techniques and applications* (2nd utg.). New York: Routledge.

- Ilonszki, Gabriella. (2009). National Discontent and EU Support in Central and Eastern Europe. *Europe-Asia Studies*, 61(6), 1041-1057.
- Inglehart, Ronald. (1970). Cognitive Mobilization and European Identity. *Comparative Politics*, 3(1), 45-70.
- Janssen, Joseph I. H. (1991). Postmaterialism, Cognitive Mobilization and Public Support for European Integration. *British Journal of Political Science*, 21(4), 443-468.
- Karp, Jeffrey A., Banducci, Susan A., & Bowler, Shaun. (2003). To know it is to love it? Satisfaction with democracy in the European Union. *Comparative Political Studies*, 36(3), 271-292.
- Keukeleire, Stephan, & Delreux, Tom. (2014). *The foreign policy of the European Union* (2nd utg.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Klingemann, Hans-Dieter. (1999). Mapping political support in the 1990s: A global analysis. I Pippa Norris (Red.), *Critical Citizens: Global Support for Democratic Government* (s. 31-57). Oxford Oxford University Press.
- Kristiansen, Jan Erik. (2010). Tall kan temmes! Når tallene har noe å skjule. Lastet ned 27.05.2016 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/naar-tallene-har-noe-aa-skjule>
- Kritzinger, Sylvia. (2003). The influence of the nation-state on individual support for the European Union. *European Union Politics*, 4(2), 219-241.
- Kumlin, Staffan. (2009). Blaming Europe? Exploring the variable impact of national public service dissatisfaction on EU trust. *Journal of European Social Policy*, 19(5), 408-420.
- Levi, Margaret. (1998). A State of Trust. I Valerie Braithwaite & Margaret Levi (Red.), *Trust and Governance* (s. 77-101): Russell Sage Foundation.
- Lipset, Seymour Martin. (1959). *Political Man: The Social Bases of Politics*. Garden City, New York: Doubleday.
- Listhaug, Ola, & Ringdal, Kristen. (2008). Trust in Political Institutions: The Nordic Countries Compared with Europe. I Heikki Ervasti, Torben Fridberg, Mikael Hjerm & Kristen Ringdal (Red.), *Nordic Social Attitudes in a European Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Listhaug, Ola, & Wiberg, Matti. (1995). Confidence in Political and Private Institutions. I Hans-Dieter Klingemann & Dieter Fuchs (Red.), *Citizens and the State* (s. 298-253). Oxford: Oxford University Press.

- McAllister, Ian. (1999). The Economic Performance of Governments. I Pippa Norris (Red.), *Critical citizens: global support for democratic government* (s. 189-203). Oxford: Oxford University Press.
- Miller, Arthur H. (1974). Political Issues and Trust in Government: 1964–1970. *American Political Science Review*, 68(03), 951-972.
- Miller, Arthur H., & Listhaug, Ola. (1999). Political performance and institutional trust. I Pippa Norris (Red.), *Critical citizens: global support for democratic governance* (s. 204-216). Oxford: Oxford University Press.
- Mishler, William, & Rose, Richard. (1999). Five Years After the Fall: Trajectories of Support for Democracy in Post-Communist Europe. I Pippa Norris (Red.), *Critical Citizens: Global Support for Democratic Government* (s. 78-99). Oxford Oxford University Press.
- Moses, Jonathon W., & Knutsen, Torbjørn L. (2012). *Ways of knowing: competing methodologies in social and political research* (2 utg.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Muñoz, Jordi, Torcal, Mariano, & Bonet, Eduard. (2011). Institutional trust and multilevel government in the European Union: Congruence or compensation? *European Union Politics*, 12(4), 551-574.
- Newton, Kenneth. (2001). Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy. *International Political Science Review*, 22(2), 201-214.
- Newton, Kenneth, & Zmerli, Sonja. (2011). Three forms of trust and their association. *European Political Science Review*, 3(02), 169-200.
- Niedermayer, Oskar, & Sinnott, Richard. (1995). *Beliefs in government: Vol. 2 : Public opinion and internationalized governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Norris, Pippa. (1999a). Introduction: The Growth of Critical Citizens? I Pippa Norris (Red.), *Critical citizens : global support for democratic government* (s. 1-27). Oxford: Oxford University Press.
- Norris, Pippa. (1999b). Institutional Explanations of Political Support. I Pippa Norris (Red.), *Critical citizens : global support for democratic government* (s. 217-235). New York: Oxford University Press.
- Norris, Pippa, & et.al. (1999). *Critical citizens : global support for democratic government* New York: Oxford University Press.
- NSD. (2013). Political trust and institutional performance. ESS EduNet. Lastet ned 17.04.2016 fra <http://essedunet.nsd.uib.no/cms/topics/2/3/2.html>

- Nye, Joseph S. (1997). In Government We Don't Trust. *Foreign Policy*(108), 99-111.
- Pharr, Susan J., & Putnam, Robert D. (Red.). (2000). *Disaffected democracies : what's troubling the trilateral countries?* Princeton, N.J: Princeton University Press.
- Popkin, Samuel L. (1994). *The reasoning voter: Communication and persuasion in presidential campaigns*: University of Chicago Press.
- Powell, G. Bingham. (1982). *Contemporary democracies : participation, stability, and violence*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Putnam, Robert D. (2001). *Bowling alone : the collapse and revival of american community*. New York: Simon & Schuster.
- Reeskens, Tim, & Hooghe, Marc. (2008). Cross-cultural measurement equivalence of generalized trust. Evidence from the European Social Survey (2002 and 2004). *Social Indicators Research*, 85(3), 515-532.
- Ringdal, Kristen. (2009). *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (2nd utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Ringdal, Kristen. (2013). Learning Multilevel Analysis. Lastet ned 15.11 fra <http://essedunet.nsd.uib.no/cms/topics/multilevel/ch3/1.html> 15.11.2015
- Ringdal, Kristen. (2014). *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rohrschneider, Robert. (2002). The Democracy Deficit and Mass Support for an EU-Wide Government. *American Journal of Political Science*, 46(2), 463-475.
- Sánchez-Cuenca, Ignacio. (2000). The political basis of support for European integration. *European Union Politics*, 1(2), 147-171.
- Skog, Ole-Jørgen. (2013). *Å forklare sosiale fenomener: En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Snijders, Tom A. B, & Bosker, Roel J. (1994). Modeled Variance in Two-Level Models. *Sociological Methods & Research*, 22(3), 342-363.
- Snijders, Tom A. B, & Bosker, Roel J. (2012). *Multilevel analysis : an introduction to basic and advanced multilevel modeling* (2nd utg.). London: Sage.
- Steenbergen, Marco R., & Jones, Bradford S. (2002). Modeling Multilevel Data Structures. *American Journal of Political Science*, 46(1), 218-237.

- Thomassen, Jacques. (2009). *The Legitimacy of the European Union After Enlargement*. Oxford: OUP Oxford.
- TransparencyInternational. (2016). What is Corruption? Lastet ned 20.04.2016 fra <http://www.transparency.org/what-is-corruption/>
- Ulleberg, Pål, & Nordvik, Hilmar. (2003). *Faktoranalyse: Innføring I faktorteori og faktoranalyse*. Trondheim: Tapir.
- UNDP. (2015). Human Development Index (HDI). Lastet ned 25.04.2016 fra <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>
- Van der Meer, Tom, & Dekker, Paul. (2011). Trustworthy states, trusting citizens? A multilevel study into objective and subjective determinants of political trust. I Marc Hooghe & Sonja Zmerli (Red.), *Political Trust: Why Context Matters*. Colchester: The ECPR Press.
- Wessel, Bernhard. (2009). Trust in Political Institutions. I Jacques Thomassen (Red.), *The Legitimacy of the European Union After Enlargement* (s. 165- 207). Oxford: OUP Oxford.
- Zaller, John. (1992). *The nature and origins of mass opinion*. Cambridge: Cambridge University press.
- Zmerli, Sonja, Newton, Kenneth, & Montero, José Ramón. (2007). Trust in people, confidence in political institutions, and satisfaction with democracy. I Jan W. van Deth, José Ramón Montero & Anders Westholm (Red.), *Citizenship and involvement in European democracies: A comparative analysis* (s. 35-65). London Routledge

Appendiks A

Tabell A 1: Oversikt over land som er inkludert i analysen, hvilken runde de er med i, antall respondenter og antall land(år) rangert etter året dem ble medlem av EU

År medlem	Land	Runde 2 (2004)	Runde 3 (2006)	Runde 4 (2008)	Runde 5 (2010)	Runde 6 (2012)	Runde 7 (2014)	N nivå 1
1958	Belgia	1494	1582	1574	1538	1720	1632	9540
1958	Frankrike	1560	1735	1805	1548	1780	1664	10092
1958	Tyskland	2238	2237	2246	2503	2671	2671	14410
1958	Luxembourg	1060	-	-	-	-	-	1060
1958	Italia	-	-	-	-	707	-	707
1973	Danmark	1160	1203	1325	1311	1372	1287	7658
1973	Storbritannia	1477	1829	1916	1770	1702	-	8694
1973	Irland	1732	1262	1551	1975	2093	1845	10458
1981	Hellas	1867	-	1851	2376	-	-	6094
1986	Portugal	1392	1401	1490	-	1318	1581	1581
1995	Østerrike	1729	1846	-	-	-	1504	5079
1995	Finland	1745	1698	1836	1661	1962	1850	10752
1995	Sverige	1502	1414	1409	1136	1569	1482	8512
1999	Spania	1153	1318	1665	1510	1555	-	7201
1999	Nederland	1447	1553	1491	1563	1593	1637	9284
2004	Kypros	-	703	954	790	858	-	3305
2004	Tsjekkia	2025	-	1656	2003	1537	1838	9059
2004	Estland	1061	926	1192	1333	1852	1660	8024
2004	Ungarn	1010	985	1022	1134	1490	-	5641
2004	Litauen	-	-	-	1075	1447	-	2522
2004	Latvia	-	-	-	1539	-	-	1539
2004	Polen	1131	1251	1207	1294	1436	1232	7551
2004	Slovenia	994	1050	1016	1035	966	976	6037
2004	Slovakia	499	1388	1465	1476	1585	-	6413
2007	Romania	-	-	1346	1514	1561	-	4421
2007	Bulgaria	-	-	1474	1666	1548	-	4688
2008	Malta	-	-	-	-	-	-	-
2013	Kroatia	-	-	-	-	-	-	-
N nivå 1		28276	25381	33030	33529	34429	21278	175923
N nivå 2		20	18	21	23	22	13	117
N nivå 3 26								

Merk:

Manglende verdier skyldes at landet ikke deltok i ESS/var ikke medlem av EU den aktuelle surveyrunden. Uthevede land/verdier er de land som er representert ved alle surveyrundene, ESS2-7.

N nivå 1 = totalt antall respondenter, N nivå 2 = totalt antall års-observasjoner basert på N nivå 3 = totalt antall land som er inkludert i analysen.

Tabell A2: Oversikt over designvekt-fordelingen

Land	<i>N</i>	Utvalgs-vekt
Østerrike	5079	1.332
Belgia	9540	0.709
Bulgaria	4688	1.443
Kypros	3305	2.047
Tsjekkia	9059	0.747
Tyskland	14410	0.470
Danmark	7658	0.884
Estland	8024	0.843
Spania	7201	0.940
Finland	10752	0.629
Frankrike	10092	0.670
Storbritannia	8694	0.778
Hellas	6094	1.110
Ungarn	5641	1.199
Irland	10458	0.647
Italia	707	9.570
Litauen	2522	2.683
Luxembourg	1060	6.383
Latvia	1539	4.397
Nederland	9284	0.729
Polen	7551	0.896
Portugal	7182	0.942
Romania	4421	1.530
Sverige	8512	0.795
Slovenia	6037	1.121
Slovakia	6413	1.055
Total <i>N</i>	175923	
Gjennomsnitt <i>N</i>	6766.269	

Merk:

Utregning er utført på følgende måte:

Total *N* / Antall land = Gjennomsnitt *N*.

Gjennomsnitt *N* / *N* for land X = design-utvalgs-vekt

Tabell A3: Gjennomsnittlig tillit til EP for hvert land, hvert år.

Land	2004	2006	2008	2010	2012	2014	Gj.snitt
Østerrike	3.97	3.97	-	-	-	3.54	3.83
Belgia	4.95	5.13	5.09	5.02	5.07	4.76	5.00
Bulgaria	-	-	4.55	4.75	4.20	-	4.50
Kypros	-	5.85	6.05	5.13	4.25	-	5.32
Tsjekkia	4.36	-	3.89	4.01	3.93	3.98	4.03
Tyskland	4.13	4.00	4.24	3.86	4.23	3.97	4.07
Danmark	4.88	4.93	5.04	4.93	5.14	4.75	4.94
Estland	4.83	5.29	5.02	5.12	4.73	4.44	4.90
Spania	5.06	5.07	4.97	4.49	3.90	-	4.70
Finland	4.96	4.93	5.07	5.04	5.04	4.63	4.94
Frankrike	4.30	4.35	4.50	4.23	4.15	3.92	4.24
Storbritannia	3.44	3.39	3.46	3.28	3.33	-	3.38
Hellas	5.41	-	4.39	2.53	-	-	4.11
Ungarn	5.12	5.01	4.26	4.82	4.24	-	4.69
Irland	5.39	5.27	4.67	3.94	4.32	4.47	4.68
Italia	-	-	-	-	4.47	-	4.47
Litauen	-	-	-	4.04	4.74	-	4.39
Luxembourg	5.05	-	-	-	-	-	5.05
Latvia	-	-	3.89	-	-	-	3.89
Nederland	4.55	4.78	5.03	4.96	4.81	4.42	4.76
Polen	4.23	4.79	4.59	4.73	4.25	3.65	4.37
Portugal	4.04	4.70	4.40	3.82	3.28	-	4.05
Romania	-	-	4.14	4.02	3.57	-	3.91
Sverige	3.93	4.53	4.64	4.92	4.71	4.72	4.58
Slovenia	4.60	5.02	4.84	3.81	3.86	3.42	4.26
Slovakia	4.79	5.18	5.26	4.49	3.72	-	4.69
Gj.snitt	4.60	4.79	4.64	4.36	4.27	4.20	4.48

Merk:

Manglende verdier skyldes at landene har manglet i ESS/var ikke medlem av EU gjeldende år.

Uthevede land/verdier er de med høyest/lavest gjennomsnittlig verdi.

Variasjonsbredde 0-10.

Tabell A4: Gjennomsnittlig (aggregert) politisk tillit for hvert land, hvert år

Land	APT 2004	APT 2006	APT 2008	APT 2010	APT 2012	APT 2014	Gj.snitt
Østerrike	3.89	3.94	-	-	-	3.84	3.89
Belgia	4.42	4.56	4.18	4.05	4.49	4.32	4.34
Bulgaria	-	-	1.72	2.19	1.95	-	1.95
Kypros	-	4.79	4.73	3.87	2.79	-	4.04
Tsjekkia	2.95	-	2.86	2.83	2.81	3.43	2.98
Tyskland	3.52	3.54	3.87	3.53	4.05	4.26	3.80
Danmark	5.97	6.00	5.99	5.38	5.60	5.33	5.71
Estland	3.60	3.92	3.56	3.80	3.51	3.83	3.70
Spania	4.26	4.13	3.99	3.26	2.37	-	3.60
Finland	5.31	5.28	5.24	4.75	5.23	4.95	5.13
Frankrike	3.73	3.62	3.75	3.45	3.45	3.15	3.53
Storbritannia	3.78	3.65	3.80	3.72	3.85	-	3.76
Hellas	4.01	-	2.83	1.57	-	-	2.80
Ungarn	3.19	2.94	2.22	3.59	3.60	-	3.11
Irland	4.31	4.29	3.43	3.28	3.19	3.47	3.66
Italia	-	-	-	-	2.45	-	2.45
Litauen	-	-	-	2.25	3.01	-	2.63
Luxembourg	5.36	-	-	-	-	-	5.36
Latvia	-	-	1.80	-	-	-	1.80
Nederland	4.72	5.22	5.31	5.33	5.20	4.99	5.13
Polen	2.11	2.30	2.57	2.91	2.48	2.30	2.45
Portugal	2.69	3.24	3.03	2.53	2.19	-	2.74
Romania	-	-	3.56	3.27	3.07	-	3.30
Sverige	4.69	5.03	5.14	5.55	5.24	5.51	5.19
Slovenia	3.56	3.58	3.78	2.55	2.57	2.22	3.04
Slovakia	2.84	3.86	3.86	3.09	2.91	-	3.31
Gj.snitt	3.95	4.11	3.69	3.49	3.46	3.97	3.76

Merk:

Manglende verdier skyldes at landene har manglet i ESS/var ikke medlem av EU gjeldende år.

Uthevede land/verdier er de med høyest/lavest gjennomsnittlig verdi.

Variasjonsbredde 0-10.

Tabell A5: HDI-skår fordelt på land og år

Land	HDI 2003	HDI 2005	HDI 2007	HDI 2009	HDI 2011	HDI 2013	Gj.snitt
Østerrike	9.36	9.48	-	-	-	8.81	9.22
Belgia	9.45	9.46	9.53	9.10	8.86	8.81	9.20
Bulgaria	-	-	-8.40	7.92	7.71	-	8.01
Kypros	-	9.03	9.14	8.62	8.40	-	8.80
Tsjekkia	8.74	-	9.03	8.72	8.65	8.61	8.75
Tyskland	9.30	9.35	9.47	9.16	9.05	9.11	9.24
Danmark	9.41	9.49	9.55	9.11	8.95	9.00	9.25
Estland	8.53	8.60	8.83	8.48	8.35	8.40	8.53
Spania	9.28	9.49	9.55	9.09	8.78	-	9.24
Finland	9.41	9.52	9.59	9.15	8.82	8.79	9.21
Frankrike	9.38	9.52	9.61	9.17	8.84	8.84	9.23
Storbritannia	9.39	9.46	9.47	8.98	8.63	-	9.19
Hellas	9.12	-	9.42	8.99	-	-	9.18
Ungarn	8.62	8.74	8.79	8.22	8.16	-	8.51
Irland	9.46	9.59	9.65	9.30	9.08	8.99	9.35
Italia	-	-	-	-	8.74	-	8.74
Litauen	-	-	-	8.27	8.10	-	8.19
Luxembourg	9.49	-	-	-	-	-	9.49
Latvia	-	-	8.66	-	-	-	8.66
Nederland	9.43	9.53	9.64	9.27	9.10	9.15	9.35
Polen	8.58	8.70	8.80	8.38	8.13	8.34	8.49
Portugal	9.04	8.97	9.09	8.52	8.09	-	8.74
Romania	-	-	8.37	8.02	7.81	-	8.07
Sverige	9.49	9.56	9.63	9.24	9.04	8.98	9.32
Slovenia	9.04	9.17	9.29	8.75	8.84	8.74	8.97
Slovakia	8.49	8.63	8.80	8.49	8.34	-	8.55
Gj.snitt	9.15	9.24	9.20	8.77	8.57	8.81	8.98

Merk:

Manglende verdier skyldes at landene har manglet i ESS/var ikke medlem av EU gjeldende år.

Uthevede land/verdier er de med høyest/lavest gjennomsnittlig verdi.

Indeksen er multiplisert med 10 (Variasjonsbredde 0-10)

Tabell A6: CPI-skår fordelt på land og år

Land	CPI 2003	CPI 2005	CPI 2007	CPI 2009	CPI 2011	CPI 2013	Gj.snitt
Østerrike	8.00	8.70	-	-	-	6.90	7.87
Belgia	7.60	7.40	7.10	7.10	7.50	7.50	7.37
Bulgaria	-		4.10	3.80	3.30	-	3.73
Kypros	-	5.70	5.30	6.60	6.30	-	5.98
Tsjekkia	3.90		5.20	4.90	4.40	4.80	4.64
Tyskland	7.70	8.20	7.80	8.00	8.00	7.80	7.92
Danmark	9.50	9.50	9.40	9.30	9.40	9.10	9.37
Estland	5.50	6.40	6.50	6.60	6.40	6.80	6.37
Spania	6.90	7.00	6.70	6.10	6.20	-	6.58
Finland	9.70	9.60	9.40	8.90	9.40	8.60	9.27
Frankrike	6.90	7.50	7.30	6.90	7.00	7.10	7.12
Storbritannia	8.70	8.60	8.40	7.70	7.80	-	8.24
Hellas	4.30	-	4.60	3.80	-	-	4.23
Ungarn	4.80	5.00	5.30	5.10	4.60	-	4.96
Irland	7.50	7.40	7.50	8.00	7.50	7.20	7.52
Italia	-	-	-	-	3.90	-	3.90
Litauen	-	-	-	4.90	4.80	-	4.85
Luxembourg	8.70	-	-	-	-	-	8.70
Latvia	-	-	4.80	-	-	-	4.80
Nederland	8.90	8.60	9.00	8.90	8.90	8.30	8.77
Polen	3.60	3.40	4.20	5.00	5.50	6.00	4.62
Portugal	6.60	6.50	6.50	5.80	6.10	-	6.30
Romania	-	-	3.70	3.80	3.60	-	3.70
Sverige	9.30	9.20	9.30	9.20	9.30	8.90	9.20
Slovenia	5.90	6.10	6.60	6.60	5.90	5.70	6.13
Slovakia	3.70	4.30	4.90	4.50	4.00	-	4.28
Gj.snitt	6.89	7.17	6.53	6.43	6.35	7.28	6.78

Merk:

Manglende verdier skyldes at landene har manglet i ESS/var ikke medlem av EU gjeldende år.

Uthevede land/verdier er de med høyest/lavest gjennomsnittlig verdi.

Variasjonsbredde 0-10 (lave verdier indikerer høy korrupsjon, høye verdier indikerer lav korrupsjon)

Tabell A8: Korrelasjon mellom nivå 2-variabler

Variabler:	(V1)	(V2)	(V3)	(V4)
(V1) APT	1.000			
(V2) HDI	0.557	1.000		
(V3) CPI	0.696	0.588	1.000	
(V4) Netto mottaker EU	-0.669	-0.550	-0.773	1.000

Merk:

V1: Gjennomsnittlig (aggregert) politisk tillit

V2: Human Development Index (HDI)

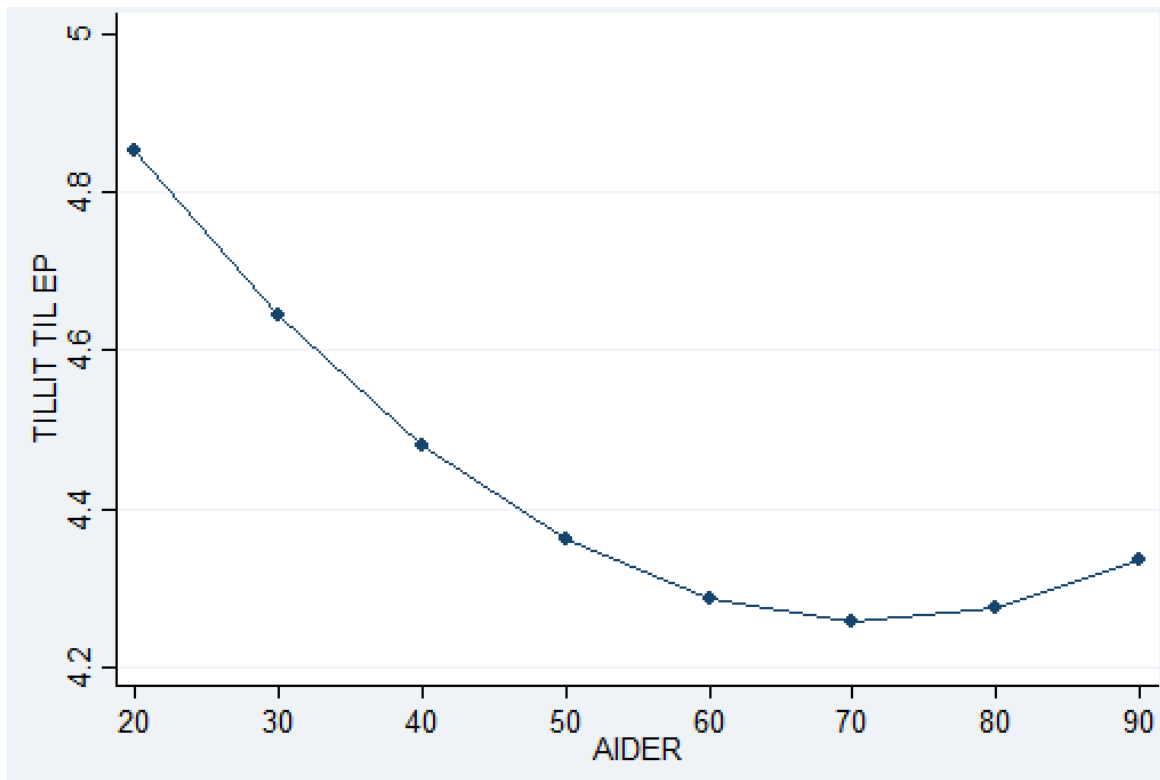
V3: Korrupsjonsindeks (CPI)

V4: Dummy: Netto mottakere av midler fra EU fondet: 1=mottakere, 2=bidragsytere

Tabell A9: Toleranseverdier fra modell 8

Variabler	Toleranse
Politisk tillit	0.508
Tilfredshet velferdsordningene	0.498
Tilfredshet demokrati	0.521
Politisk interesse	0.769
Stemmegiver	0.847
<i>Ideologi (venstre-høyre)</i>	
0-2 Venstre	0.820
3-4 Venstre	0.752
6-7 Høyre	0.741
8-10 Høyre	0.781
88 Vet ikke	4.762
Sosial tillit	0.719
Kjønn	0.971
Utdanning	0.787
Alder	0.031
Alder kvadrert	0.031
<i>Tidskontroll</i>	
2004	0.405
2006	0.419
2008	0.340
2010	0.453
2012	0.454
Aggregert politisk tillit	0.307
HDI	0.240
CPI	0.176
Netto mottaker EU	0.380

Merk: Toleransen er mellom 0 og 1. Verdier under 0.1 blir vurdert som et stort problem. Uthevede verdier er verdier som vurderes til problematiske lave verdier. Alder og alder kvadrert blir ikke sett på som et problem da det er naturlig at disse korrelerer med hverandre. Det er kun CPI som har en problematisk lav verdi.

Figur A1: Test for kurvelinearitet på alder

Appendiks B

Skala-konstruksjoner

POLITISK TILLIT

Tabell B1: Rotert komponentmatrise

Faktorløsninger	Factor1	Factor2
Tillit til landets		
... Parlamentet	0.6730	0.4660
... Politiske partier	0.8620	0.2804
... Politikere	0.8658	0.3146
... Rettsvesen	0.4478	0.6865
... Politi	0.3324	0.6447
Eigenvalue	3.204	0.334
Kaiser-Meyer-Olkin	0.724	

Merk: Fet skrift viser variablene som klynger seg sammen

Tabell B2: Reliabilitetsanalyse

Reliabilitets statistikk	
Chronbach's Alpha	0.9115
<i>N</i>	3

TILFREDSHET VELFERDSORDNINGER

Tabell B3: Rotert komponentmatrise

Faktorløsninger	Factor1	Uniqueness
Tilfredshet...		
... utdanningstilbud	0.8134	0.3385
... helsetilbud	0.8198	0.3280
... økonomisk situasjon	0.7448	0.4452

Tabell B4: Reliabilitetsanalyse

Reliabilitets statistikk	
Chronbach's Alpha	0.7040
<i>N</i>	3

SOSIAL TILLIT

Tabell B 5: Rotert komponentmatrise

Faktorløsninger	Factor1	Uniqueness
De fleste personer...		
... Kan stoles på	0.8423	0.2905
... Er hjelpsomme	0.8060	0.3504
... Er rettferdige	0.8484	0.2802

Tabell B6: Reliabilitetsanalyse av sosial tillit

Reliabilitets statistikk	
Chronbach's Alpha	0.7779
<i>N</i>	3

Appendiks C

Sensitivitetsanalyser presenteres fra neste side

Tabell C1: Random Intercept modell med 3 nivå: individ, landår og land. AVHENGIG VARIABEL TILLIT TIL EP. Tidskontroll inkludert og rapportert

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7	Modell 8
Regresjonskonstant	4.459*** (0.089)	1.194*** (0.158)	1.756*** 0.135	1.500*** (0.150)	2.223*** (0.370)	9.224*** (1.956)	3.220*** (0.377)	1.252** (0.425)	5.504*** (2.034)
Nivå 1									
Politisk tillit		0.686*** (0.013)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)	0.671*** (0.014)
Tilfredshet velferdsordninger		0.080*** (0.009)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)
Tilfredshet demokrati		0.084*** (0.012)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)
Politisk interesse			0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)
Stemte ved forrige valg ^a			-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)	-0.021 (0.034)
<i>Ideologi (venstre-høyre)^b</i>									
0-2 Venstre			-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)	-0.036 (0.077)
3-4 Venstre			0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)	0.059** (0.030)
6-7 Høyre			0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)
8-10 Høyre			-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)
88 Vet ikke			-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)	-0.140*** (0.051)
Sosial tillit			0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)
Kjønn ^c			-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)	-0.133*** (0.027)
Utdanning			0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)
Alder			-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)
Alder kvadrert			0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)

(tabellen fortsetter på neste side)

(fortsettelse fra forrige side)

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7	Modell 8
Nivå 2									
Aggregert politisk tillit (APT)					-0.206*** (0.083)				-0.136* (0.077)
Human Development Index (HDI)						-0.896*** (0.221)			-0.297 (0.250)
Korrupsjonsindeks (CPI)							-0.274*** (0.036)		-0.175*** (0.036)
Netto mottakere EU ^d								0.436 (0.354)	0.182 (0.164)
Tidskontroll ^e									
2004				0.338*** (0.010)	0.372*** (0.090)	0.697*** (0.107)	0.345*** (0.081)	0.337*** (0.101)	0.483*** (0.126)
2006				0.344*** (0.099)	0.405*** (0.096)	0.801*** (0.118)	0.399*** (0.074)	0.332*** (0.100)	0.562 (0.128)
2008				0.380*** (0.068)	0.415*** (0.060)	0.913*** (0.146)	0.446*** (0.060)	0.393*** (0.069)	0.616*** (0.166)
2010				0.257*** (0.076)	0.241*** (0.073)	0.408*** (0.084)	0.296*** (0.070)	0.250*** (0.076)	0.311*** (0.077)
2012				0.123 (0.079)	0.103 (0.070)	0.095 (0.070)	0.145* (0.077)	0.140 (0.079)	0.116 (0.071)
Random Part									
Var (e_{ijk})	5.518 (0.019)	3.477*** (0.190)	3.416*** (0.190)	3.416*** (0.190)	3.416*** (0.192)	3.416*** (0.192)	3.416*** (0.192)	3.416*** (0.192)	3.416 (0.192)
Var (u_{0jk})	0.194 (0.029)	0.071 (0.018)	0.069 (0.017)	0.051 (0.012)	0.050 (0.014)	0.049 (0.014)	0.050 (0.056)	0.054 (0.015)	0.126 (0.014)
Var (v_{0k})	0.152 (0.056)	0.550 (0.124)	0.583 (0.132)	0.589 (0.113)	0.361 (0.118)	0.318 (0.083)	0.167 (0.015)	0.389 (0.167)	0.126 (0.050)
-2LL	800218.9	721631.6	718508.5	718480.5	718468.1	718463.7	718448.5	718477.0	718436.0
-2LL endring		78587.3***	3123.0***	28.0***	40.4*** 12.4***	44.8*** 16.8***	60.0*** 31.9***	31.3*** 3.5*	72.6*** 44.5***
Laveste toleranseverdi ^f		0.54	0.53	0.47	0.46	0.46	0.46	0.46	0.18

Merk: ***p<0.01. **p<0.05. *p<0.1. Regresjonskoeffisienter med standardfeil i parentes. N nivå-1: 175.923, nivå-2: 117, nivå-3: 26. ^a Referansekategori: Nei, stemte ikke. ^b Referansekategori: 5 Sentrum. ^c Referansekategori: Mann. ^d Referansekategori: Netto bidragsyttere EU. ^e Referansekategori: 2014.

^f Toleranseverdi = 1/VIF. -2LL: Modell 1 er testet mot modell 0. Modell 2 mot modell 1. Modell 3 mot modell 2. Modell 4-8 er testet mot både modell 2 og modell 3. Modell 8 er også testet mot modell 4: 32.1***, modell 5: 27.7***, modell 6: 12.6*** og modell 7: 41.0***

Tabell C2: Random Intercept modell med 3 nivå: individ, landår og land. AVHENGIG VARIABEL TILLIT TIL EP. Lik samplingsfordeling på nivå 2 og 3: 2004-2014.

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7	Modell 8
Regresjonskonstant	4.622*** (0.097)	0.843*** (0.214)	1.854*** (0.119)	1.633*** (0.139)	2.854*** (0.489)	11.785*** (2.006)	4.454*** (0.504)	1.227*** (0.276)	6.454*** (1.551)
Nivå 1									
Politisk tillit		0.692*** (0.021)	0.678*** (0.022)	0.678*** (0.022)	0.678*** (0.022)	0.678*** (0.022)	0.678*** (0.022)	0.678*** (0.022)	0.678*** (0.022)
Tilfredshet velferdsordninger		0.070*** (0.014)	0.065*** (0.013)	0.065*** (0.013)	0.065*** (0.013)	0.065*** (0.013)	0.065*** (0.013)	0.065*** (0.013)	0.065*** (0.013)
Tilfredshet demokrati		0.095*** (0.019)	0.088*** (0.017)	0.088*** (0.017)	0.088*** (0.017)	0.088*** (0.017)	0.088*** (0.017)	0.088*** (0.017)	0.088*** (0.017)
Politisk interesse			0.008 (0.027)	0.008 (0.027)	0.008 (0.027)	0.008 (0.027)	0.008 (0.027)	0.008 (0.027)	0.008 (0.027)
Stemte ved forrige valg ^a			-0.070*** (0.026)	-0.070*** (0.026)	-0.070*** (0.026)	-0.070*** (0.026)	-0.070*** (0.026)	-0.070*** (0.026)	-0.070*** (0.026)
<i>Ideologi (venstre-høyre)^b</i>									
0-2 Venstre			-0.039 (0.060)	-0.039 (0.060)	-0.039 (0.060)	-0.039 (0.060)	-0.039 (0.060)	-0.039 (0.060)	-0.039 (0.060)
3-4 Venstre			0.068*** (0.029)	0.068*** (0.029)	0.068*** (0.029)	0.068*** (0.029)	0.068*** (0.029)	0.068*** (0.029)	0.068*** (0.029)
6-7 Høyre			0.049*** (0.018)	0.049*** (0.018)	0.049*** (0.018)	0.049*** (0.018)	0.049*** (0.018)	0.049*** (0.018)	0.049*** (0.018)
8-10 Høyre			-0.047 (0.063)	-0.047 (0.063)	-0.047 (0.063)	-0.047 (0.063)	-0.047 (0.063)	-0.047 (0.063)	-0.047 (0.063)
88 Vet ikke			-0.148*** (0.062)	-0.148*** (0.062)	-0.148*** (0.062)	-0.148*** (0.062)	-0.148*** (0.062)	-0.148*** (0.062)	-0.148*** (0.062)
Sosial tillit			0.038*** (0.006)	0.038*** (0.006)	0.038*** (0.006)	0.038*** (0.006)	0.038*** (0.006)	0.038*** (0.006)	0.038*** (0.006)
Kjønn ^c			-0.205*** (0.035)	-0.205*** (0.035)	-0.205*** (0.035)	-0.205*** (0.035)	-0.205*** (0.035)	-0.205*** (0.035)	-0.205*** (0.035)
Utdanning			0.014*** (0.003)	0.014*** (0.003)	0.014*** (0.003)	0.014*** (0.003)	0.014*** (0.003)	0.014*** (0.003)	0.014*** (0.003)
Alder			-0.412*** (0.006)	-0.412*** (0.006)	-0.412*** (0.006)	-0.412*** (0.006)	-0.412*** (0.006)	-0.412*** (0.006)	-0.412*** (0.006)
Alder kvadrert			0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)

(tabellen fortsetter på neste side)

(fortsettelse fra forrige side)

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7	Modell 8
Nivå 2									
Aggregert politisk tillit (APT)					-0.304*** (0.113)				-0.115 (0.092)
Human Development Index (HDI)						-1.149*** (0.224)			-0.287* (0.158)
Korrupsjonsindeks (CPI)							-0.374*** (0.038)		-0.254*** (0.048)
Netto mottakere EU ^d								1.117*** (0.217)	0.251 (0.176)
Tidskontroll ^e									
2004				0.211* (0.114)	0.255** (0.102)	0.664*** (0.128)	0.182** (0.090)	0.211* (0.114)	0.321*** (0.113)
2006				0.304** (0.126)	0.386*** (0.123)	0.862*** (0.147)	0.314*** (0.082)	0.304** (0.126)	0.581*** (0.130)
2008				0.339*** (0.084)	0.407*** (0.076)	1.012*** (0.143)	0.377*** (0.073)	0.339** (0.084)	0.560*** (0.132)
2010				0.227*** (0.088)	0.284*** (0.094)	0.482*** (0.094)	0.328*** (0.068)	0.277*** (0.088)	0.366*** (0.082)
2012				0.193*** (0.057)	0.211*** (0.059)	0.183*** (0.042)	0.254*** (0.055)	0.193*** (0.056)	0.240*** (0.043)
Random Part									
Var (e_{ijk})	5.107 (0.168)	2.851 (0.163)	2.784 (0.170)	2.784 (0.170)	2.784 (0.170)	2.784 (0.170)	2.784 (0.170)	2.784 (0.170)	2.784 (0.170)
Var (u_{0jk})	0.112 (0.040)	0.051 (0.012)	0.049 (0.012)	0.035 (0.009)	0.033 (0.010)	0.028 (0.007)	0.022 (0.005)	0.034 (0.008)	0.018 (0.005)
Var (v_{0k})	0.075 (0.024)	0.440 (0.120)	0.431 (0.117)	0.433 (0.117)	0.153 (0.058)	0.224 (0.067)	0.040 (0.021)	0.144 (0.048)	0.028 (0.012)
-2LL	332633.4	289294.2	287496.3	287477.8	287465.0	287461.3	287431.0	287466.0	287418.0
-2LL endring					12.8	16.5	46.8	11.8	59.8

Merk: ***p<0.01. **p<0.05. *p<0.1. Regresjonskoeffisienter med standardfeil i parentes. N nivå-1: 175.923, nivå-2: 117, nivå-3: 26. Lavest registrerte toleranseverdi (1/VIF) i modell 8 (unntatt alder og alder kvadrert) = CPI: 0.18 ^a Referansekategori: Nei, stemte ikke. ^b Referansekategori: 5 Sentrum. ^c Referansekategori: Mann. ^d Referansekategori: Netto bidragsyttere EU. ^e Referansekategori: 2014.

-2LL: Modell 1 er testet mot modell 0. Modell 2 mot modell 1. Modell 3 mot modell 1. Modell 4-8 er testet mot både modell 2 og modell 3. Modell 8 er også testet mot modell 4: 32.1***, modell 5: 27.7***, modell 6: 12.6*** og modell 7: 41.0***

Tabell C3: Random Intercept modell med 3 nivå: individ, landår og land. AVHENGIG VARIABEL TILLIT TIL EP. Tidskontroll ikke inkludert

	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7	Modell 8
Regresjonskonstant	1.765*** (0.135)	2.257*** (0.402)	-0.810*** (0.977)	3.152*** (0.366)	1.399 (0.230)	-0.290 (0.984)
Nivå -1						
Politisk tillit	0.671*** (0.013)	0.671*** (0.013)	0.671*** (0.013)	0.671*** (0.013)	0.671*** (0.013)	0.671*** (0.013)
Tilfredshet velferdsordninger	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)	0.071*** (0.010)
Tilfredshet demokrati	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)	0.076*** (0.011)
Politisk interesse	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)	0.049** (0.021)
Stemte ved forrige valg ^a	-0.021 (0.033)	-0.021 (0.033)	-0.021 (0.033)	-0.021 (0.033)	-0.021 (0.033)	-0.021 (0.033)
<i>Ideologi (venstre-høyre) ^b</i>						
0-2 Venstre	-0.037 (0.077)	-0.037 (0.077)	-0.037 (0.077)	-0.037 (0.077)	-0.037 (0.077)	-0.037 (0.077)
3-4 Venstre	0.059** (0.029)	0.059** (0.029)	0.059** (0.029)	0.059** (0.029)	0.059** (0.029)	0.059** (0.029)
6-7 Høyre	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)	0.023 (0.036)
8-10 Høyre	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)	-0.013 (0.052)
88 Vet ikke	-0.139*** (0.051)	-0.139*** (0.051)	-0.139*** (0.051)	-0.139*** (0.051)	-0.139*** (0.051)	-0.139*** (0.051)
Sosial tillit	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)	0.050*** (0.008)
Kjønn ^c	-0.132*** (0.027)	-0.132*** (0.027)	-0.132*** (0.027)	-0.132*** (0.027)	-0.132*** (0.027)	-0.132*** (0.027)
Utdanning	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)
Alder	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)	-0.032*** (0.005)
Alder kvadrert	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)
Nivå 2						
APT		-0.140*** (0.094)				-0.141* (0.086)
HDI			0.288** (0.111)			0.444*** (0.100)
CPI				-0.274*** (0.037)		-0.251*** (0.028)
Netto mottakere EU ^d					0.629* (0.363)	0.367** (0.189)
Var (e_{ijk})	3.416 (0.190)	3.416 (0.190)	3.416 (0.190)	3.416 (0.190)	3.416 (0.190)	3.416 (0.190)
Var (u_{0jk})	0.069 (0.017)	0.072 (0.012)	0.059 (0.014)	0.074 (0.021)	0.076 (0.021)	0.058 (0.015)
Var (v_{0k})	0.583 (0.132)	0.413 (0.145)	0.736 (0.177)	0.162 (0.057)	0.317 (0.139)	0.135 (0.047)
-2LL	718508.5	718504.1	718500.0	718483.5	718501.9	718456.4
-2LL endring		4.4**	8.6***	25.0***	6.7***	52.2***

Merk: ***p<0.01. **p<0.05. *p<0.1. Regresjonskoeffisienter med standardfeil i parentes. N nivå 1: 175923, nivå 2: 117, nivå-3: 26. Laveste toleranseverdi (1/VIF) registrert i modell 8 utenom alder: CPI:0.21
^a Referansekategori: Nei, stemte ikke. ^b Referansekategori: 5 Sentrum. ^c Referansekategori: Mann. ^d Referansekategori: Netto bidragsyttere EU. -2LL testet mellom modell 4-8 og 3.

Tabell C4: Random Intercept modell med 2 nivå: individ og landår. AVHENGIG VARIABEL TILLIT TIL EP.

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7	Modell 8
Regresjonskonstant	4.478*** (0.055)	1.100*** (0.079)	1.661*** (0.138)	1.166*** (0.219)	3.771*** (0.209)	13.310*** (1.380)	3.719*** (0.280)	0.724*** (0.198)	4.047*** (1.559)
Nivå 1									
Politisk tillit		0.685*** (0.008)	0.671*** (0.009)	0.671*** (0.009)	0.671*** (0.009)	0.671*** (0.009)	0.671*** (0.009)	0.671*** (0.009)	0.671*** (0.009)
Tilfredshet velferdsordninger		0.080*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)
Tilfredshet demokrati		0.084*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)	0.076*** (0.008)
Politisk interesse			0.048*** (0.017)	0.048*** (0.017)	0.048*** (0.017)	0.048*** (0.017)	0.048*** (0.017)	0.048*** (0.017)	0.048*** (0.017)
Stemte ved forrige valg ^a			-0.021 (0.025)	-0.021 (0.025)	-0.021 (0.025)	-0.021 (0.025)	-0.021 (0.025)	-0.021 (0.025)	-0.021 (0.025)
<i>Ideologi (venstre-høyre)^b</i>									
0-2 Venstre			-0.037 (0.059)	-0.037 (0.059)	-0.037 (0.059)	-0.037 (0.059)	-0.037 (0.059)	-0.037 (0.059)	-0.037 (0.059)
3-4 Venstre			0.059** (0.024)	0.059** (0.024)	0.059** (0.024)	0.059** (0.024)	0.059** (0.024)	0.059** (0.024)	0.059** (0.024)
6-7 Høyre			0.023 (0.033)	0.023 (0.033)	0.023 (0.033)	0.023 (0.033)	0.023 (0.033)	0.023 (0.033)	0.023 (0.033)
8-10 Høyre			-0.013 (0.040)	-0.013 (0.040)	-0.013 (0.040)	-0.013 (0.040)	-0.013 (0.040)	-0.013 (0.040)	-0.013 (0.040)
88 Vet ikke			-0.139*** (0.045)	-0.139*** (0.045)	-0.139*** (0.045)	-0.139*** (0.045)	-0.139*** (0.045)	-0.139*** (0.045)	-0.139*** (0.045)
Sosial tillit			0.050*** (0.007)	0.050*** (0.007)	0.050*** (0.007)	0.050*** (0.007)	0.050*** (0.007)	0.050*** (0.007)	0.050*** (0.007)
Kjønn ^c			-0.132*** (0.016)	-0.132*** (0.016)	-0.132*** (0.016)	-0.132*** (0.016)	-0.132*** (0.016)	-0.132*** (0.016)	-0.132*** (0.016)
Utdanning			0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)	0.018*** (0.004)
Alder			-0.032*** (0.003)	-0.032*** (0.003)	-0.032*** (0.003)	-0.032*** (0.003)	-0.032*** (0.003)	-0.032*** (0.003)	-0.032*** (0.003)
Alder kvadrert			0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.001*** (0.000)

(tabellen fortsetter på neste side)

(fortsettelse fra forrige side)

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7	Modell 8
Nivå 2									
Aggregert politisk tillit (APT)					-0.576*** (0.038)				-0.205*** (0.065)
Human Development Index (HDI)						-1.378*** (0.154)			-0.144 (0.198)
Korrupsjonsindeks (CPI)							-0.351*** (0.026)		-0.166*** (0.054)
Netto mottakere EU ^d								1.144*** (0.91)	0.355*** (0.115)
Tidskontroll ^e									
2004				0.460* (0.245)	0.447*** (0.146)	0.926*** (0.190)	0.321** (0.133)	0.328** (0.144)	0.388*** (0.142)
2006				0.490* (0.257)	0.568*** (0.162)	1.076*** (0.193)	0.450*** (0.137)	0.358** (0.151)	0.507*** (0.151)
2008				0.718*** (0.232)	0.558*** (0.131)	1.246*** (0.192)	0.453*** (0.143)	0.483*** (0.161)	0.507*** (0.172)
2010				0.600*** (0.219)	0.324** (0.134)	0.541*** (0.159)	0.301** (0.144)	0.312** (0.146)	0.266** (0.123)
2012				0.493** (0.216)	0.198 (0.116)	0.153 (0.181)	0.167 (0.447)	0.309 (0.169)	0.149 (0.122)
Random Part									
Var (e_{ijk})	5.715 (0.018)	3.499 (0.122)	3.416 (0.120)	3.416 (0.120)	3.416 (0.120)	3.416 (0.120)	3.416 (0.120)	3.416 (0.120)	3.416 (0.120)
Var (u_{0jk})	0.348 (0.046)	0.563 (0.059)	0.611 (0.065)	0.572 (0.062)	0.232 (0.033)	0.300 (0.036)	0.181 (0.026)	0.254 (0.038)	0.154 (0.023)
-2LL	8200247.6	722894.7	718668.3	718660.6	718555.6	718585.5	718526.8	718566.4	718501.6
-2LL endring	-	77352.8***	4226.4***	7.7**	105.1***	75.1***	133.8***	94.3***	159.0***

Merk: ***p<0.01. **p<0.05. *p<0.1. Regresjonskoeffisienter med standardfeil i parentes. N nivå 1: 175923, nivå 2: 117. Antall land: 26. ^a Referansekategori: Nei, stemte ikke. ^b Referansekategori: 5 Sentrum. ^c Referansekategori: Mann. ^d Referansekategori: Netto bidragsytere EU. ^e Referansekategori: 2014.

Modell 1 er testet mot modell 0. Modell 2 mot modell 1. Modell 3 mot modell 2. Modell 4-8 er testet mot modell 3.